శ్రీ

శ్రీరస్తు.

శ్రీమన్నైధ్రువకాశ్యపకులకలశపయోరాశి
రాకానిశాకరాయమాణ
శ్రీవీరరాఘవసూరివిరచితః
ప్రయోగదర్పణః

కోంబూరు, వఙ్గిపురమ్, శ్రీనివాసరాఘవాచార్య

ఫణిపురమ్, కేశవభట్టార్యసహాయేన

మణ్డయమ్, దామోదరమ్, అళశిఙ్గరాచార్యేణ

పరిశోధ్య

మద్రాస్ తిరువల్లిక్కేణి శ్రీసరస్వతీభణ్డారాధ్యక్షైః

స్థాపితాయామ్

మైసూరు సద్విద్యామన్దిరముద్రాశాలాయామ్

ముద్రాపితస్సన్విజయతేతరామ్

౧౮౮౫-౧౧-౫.

ಪ್ರಕಟನಾ

ಯದ್ಯಭಿಲಷಿತಾನಿ ಗೃಹ್ಯರತ್ನಾದಿಪುಸ್ತಕಾನಿ, ಮೈಸೂರು ಹಿಂದೂ ಲೈಫ್ ಇನ್ಷ್ಯೂರೆನ್ಸ್ ಕಂಪೆನಿ ಮ್ಯಾನೇಜರ್ ಆಜೀ, ಐಯ್ಯಾನೈಯ್ಯಾಙ್ಗಾರ್ಯಾಣಾತೋಽಧಿಗನ್ತವ್ಯಾನಿ, ತೇಹಿ ಪ್ರದಾನೇ ಪ್ರೇಷಣೇ ಚ ಸಮುದ್ಯುಕ್ತಾಃ.

ಪುಸ್ತಕನಾಮಾನಿ.	ಮೂಲ್ಯಮ್	ಟಪಾಲ್
ಗೃಹ್ಯರತ್ನಕಣ್ಠಭೂಷಣಮ್	೧ - ೧೨ - ೦	೦ - ೩ - ೦
ಸ್ಮೃತಿರತ್ನಾಕರಃ	೩ - ೯ - ೦	೦ - ೫ - ೦
ಆಶೌಚಶತಕವ್ಯಾಖ್ಯಾನಮ್	೧ - ೩ - ೦	೦ - ೨ - ೦
ದಶನಿರ್ಣಯಃ	೧ - ೬ - ೦	೦ - ೨ - ೦
ಸುಧೀವಿಲೋಚನಮ್	೩ - ೪ - ೦	೦ - ೫ - ೦
ವೈದ್ಯನಾಥೀಯಶ್ರಾದ್ಧಕಾಣ್ಡಃ	೪ - ೦ - ೦	೦ - ೫ - ೦
ವೈದ್ಯನಾಥೀಯಾಶೌಚಕಾಣ್ಡಃ	೧ - ೨ - ೦	೦ - ೨ - ೦
ಪ್ರಯೋಗಚನ್ದ್ರಿಕಾ	೦ - ೮ - ೦	೦ - ೧ - ೦
ಪ್ರಯೋಗದರ್ಪಣಃ	೦ - ೮ - ೦	೦ - ೧ - ೦
ಚಣ್ಡಕೌಶಿಕನಾಟಕಮ್	೦ - ೭ - ೦	೦ - ೧ - ೬
ಪ್ರಪನ್ನಪಾರಿಜಾತಮ್	೦ - ೨ - ೦	೦ - ೦ - ೬
ಧನಞ್ಜಯವಿಜಯವ್ಯಾಯೋಗಃ	೦ - ೨ - ೦	೦ - ೦ - ೬
ದಿವ್ಯಸೂರಿಚರಿತಮ್	೦ - ೧೨ - ೦	೦ - ೨ - ೦
ಆರ್ತಿಪ್ರಬನ್ಧಃ	೦ - ೮ - ೦	೦ - ೧ - ೦
ಉನ್ಮತ್ತರಾಘವಮ್	೦ - ೨ - ೬	೦ - ೦ - ೬

ಗೃಹ್ಯರತ್ನಾದಿಪುಸ್ತಕಗಳು ಅಪೇಕ್ಷಿತಗಳಾದರೆ ಅವುಗಳನ್ನು, ಮೈಸೂಲ್ಲಿರುವ ಹಿನ್ದೂ ಲೈಫ್ ಇನ್ಷ್ಯೂರೆನ್ಸ್ ಕಂಪೆನಿ ಮ್ಯಾನೇಜರ್ ಆಜೀ, ಐಯ್ಯಾನೈಯ್ಯಙ್ಗಾರ್ಯರಿಂದ ಪಡೆಯಬಹುದು, ಅವರು ಕೊಡುವದಕ್ಕಾಗಲಿ ಕಳುಹಿಸುವದಕ್ಕಾಗಲಿ ಉದ್ಯುಕ್ತರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ.

ಮೂಲ್ಯವನ್ನು ಲೇಬಿಲ್ ರೂಪದಿಂದ ಕಳುಹಿಸುವವರು ರೂಪಾಯಿ ೧ ಕ್ಕೆ ೧ ಆಣೆ ಪ್ರಕಾರ ಅಧಿಕವಾಗಿ ಕೊಡಬೇಕು.

విషయానుక్రమణికా.

విషయానుక్రమణికా.

శుద్ధాశుద్ధపత్రికా.

పు	ప	అశుద్ధమ్	శుద్ధమ్	పు	ప	అశుద్ధమ్	శుద్ధమ్
౪	౧౬	లౌకోవా	లౌకికోవా	,,	౧౯	అముగో	అముకగో
,,	౨౩	బ్రహ్మత్యా	బ్రహ్మహత్యా	,,	౨౦	ప్రేతాయే	ప్రేతాయై
౫	౧౯	తాంకృత	తాంకృత	౪౦	౨౪	విశ్వేదేవా	విశ్వేదేవా
౧౩	౬	గవ్యప్రాశ్య	గవ్యంప్రాశ్య	,,	,,	విష్ణ్వచ	విష్ణ్వర్ధేవ
౧౮	౨౨	ప్రథమమాది	ప్రథమాది	౪౧	౧౦	విశ్వేదేవవి	విశ్వేదేవవి
౨౦	౪	కేశశధారణ	కేశధారణ	౪౪	౧౭	విశ్వేదేవా	విశ్వేదేవా
౨౩	౨౪	ప్రకృతికృతా	ప్రతికృతా	,,	౨౬	మహాష్ణోః	మహావిష్ణోః
౨౪	౧౩	హోత్రానాం	హుతానాం	౪౫	౧౪	విశ్వేదేవ	విశ్వేదేవ
౨౭	౯	మాసనముప	మాసనఉప	,,	౨౪	విశ్వేదేవ	విశ్వేదేవ
౩౧	౨౦	కృత్	కుర్యాత్	,,	౨౬	న్విశ్వేదేవ	న్విశ్వేదేవ
౩౬	౧౪	విశ్వేదేవా	విశ్వేదేవా	౪౭	౨	యోహీనం	యాహీనం
,,	౧౭	విశ్వేదేవా	విశ్వేదేవా	,,	౨౨	పత్నై	పత్న్యై
౩౭	౧	విశ్వేదేవా	విశ్వేదేవా	౫౦	౯	ద్విశ్వేదె	ద్విశ్వేదై
,,	౩	మాహావిః	మహావిః	,,	౧౨	ద్విశ్వేదె	ద్విశ్వేదె
,,	౫	విశ్వేదేవా	విశ్వేదేవా	,,	౧౩	విశ్వేదెవా	విశ్వేదెవా
,,	౭	విశ్వేదేవా	విశ్వేదేవా	,,	౧౪	విశ్వేదెవా	విశ్వేదెవా
,,	౧౬	గఛన్తు	గచ్ఛన్తు	౫౧	౬	అకగో	అముకగో
,,	౨౨	విశ్వేదేవవ	విశ్వేదెవవ	,,	౧౩	మహోనా	మహోదీనా
,,	౨౬	విశ్వేదేవా	విశ్వేదేవా	,,	౨౨	హీమాతుః	హీమార్తుః
,,	౨౭	విశ్వేదేవ	విశ్వేదేవ	,,	౨౩	హీమాతుః	హీమార్తుః
౩౯	౧౭	వర్ధన్తామ్	వర్ధన్తామ్.				

శ్రీః

ప్రయోగదర్పణప్రారమ్భః

ససీతం సానుజం రామం సంప్రణమ్య సహస్రశః ।
ప్రయోగదర్పణం సమ్యక్సంప్రతం క్రియతే మయా ॥
శ్రీధరాద్యస్మదాచార్యపర్యన్తాన్ ప్రణమన్ గురూన్ ।
ప్రయోగదర్పణం కుర్వే దృశ్యతే యేన సంస్ఫుటమ్ ॥

శ్రీవైకుణ్ఠంగమిష్యన్తం పిత్రాదిం పుత్రాదిః "శన్నో దేవీః - ఆపో వా ఇదం - ద్రుపదాదివ - ఆపోహిష్ఠా మయోభువః - ఋతంచ సత్యంచ" ఇత్యేతైర్మన్త్రైస్సంస్నాప్య శుద్ధవస్త్రోర్ధ్వపుణ్డ్రపద్మాక్ష తులసీమాలాధారయిత్వా మహదవలోకనం కారయిత్వా తత్పాపానుగుణం ద్వాదశాబ్దకృచ్ఛ్రం షడబ్దకృచ్ఛ్రం త్ర్యబ్దకృచ్ఛ్రమబ్దకృచ్ఛ్రమితి క్రమేణ షష్ఠ్యుత్తర శతత్రయమశీత్యధికశతం నవతి స్త్రింశదిత్యేతేషాం ప్రతినిధిం ప్రతికృచ్ఛ్రం గోదానం తన్మూల్యం వింశతిమాషపరిమాణ స్వర్ణదానం తదర్ధం తదర్ధం వా షష్టిబ్రాహ్మణభోజనం చతుర్వింశతిబ్రాహ్మణభోజనం వా తదర్ధం వా తావత్పర్యాప్త ధాన్యదానం తన్మూల్యదానం వా అయుతగాయత్రీజపం గాయత్ర్యా తిలహోమసహస్రం ప్రాణాయామశతద్వయమనశన వేదపారాయణమహోరాత్రముదకవాసం ద్వియోజన తీర్థయాత్రాం పుణ్యతీర్థే ద్వాదశ వారమార్ద్రవస్త్ర సశిరస్క స్నానం సముద్రగనదీస్నానం వా కాలశక్త్యోరనుగుణం యతిరిచ్ఛత్పరిషదనుజ్ఞాపూర్వకం కారయేత్ । అశక్తౌ పుత్రాదిస్స్వయంకుర్యాత్ । అత్యన్తాసన్నమరణసమయే తు భగవన్నామకీర్తనమేవ కారయేన్న ప్రాయశ్చిత్తముపదిశేత్ , తదుపదేశే తు ముమూర్షుర్మనోవ్యాకులతయా హరిసఙ్కీర్తనం త్యజతి , తదుపదేష్టుశ్చ మహాన్దోషో భవతి , తస్మాద్భగవన్నామసంకీర్తనమేవ కారయేత్ । తతో గాస్సవత్సా భోజనపర్యాప్తా భూమిర్ద్రోణద్వయపరిమాణాస్తిలా నిష్కత్రయపరిమాణం స్వర్ణమాఢకపరిమాణమాజ్యం సూక్ష్మవస్త్రద్వయం సార్ధఖారిధాన్యం షష్టిపల [illegible]డం నిష్కచతుష్టయపరిమాణం రూప్యం సార్ధఖారిల

వణమిత్యేతాని దశదానాని, అన్నపానాశ్వ సాలిగ్రామదానానిచ శక్త్యనుసారేణ కారయేత్కుర్యాద్వా। పుణ్యసూక్తపుణ్యమన్త్రాష్టాక్షరద్వాదశాక్షర శ్రీరామషడక్షరప్రణవోపనిషదగపతేజ్జపేచ్చ.

అథసంస్కర్తృక్రమః

పుత్రస్సపత్నీపుత్రఃపుత్రికాపుత్రః,దత్తః,పౌత్రఃప్రపౌత్రః,ధనహారీ దౌహిత్రః,దౌహిత్రఃపత్నీపతిః,దుహితా,భ్రాతా, తత్పుత్రః,అసోదరభ్రాతా,తత్పుత్రః,పితా,మాతా,స్నుషా,ధాత్రీ,దౌహిత్రీ,పౌత్రస్య పత్నీ,తత్పుత్రీ,దత్తస్యపత్నీ,భగినీ,భాగినేయస్సపిణ్డః,సోదకః,మాతృసపిణ్డః,సగోత్రః,శిష్యః,ఋత్విక్,భృత్యః,గురుః,ఆచార్యః,సహాధ్యాయీ,జామాతా,సఖా,రాజేత్యపూర్వపూర్వాభావే పరఃపరఃకర్తా.

దాహాద్యేకోద్దిష్టాన్తాః పూర్వాఃక్రియాః; తదుత్తరాస్సాపిణ్డ్యాంతామధ్యమాః; తదూర్ధ్వముత్తరాః ॥ పుత్రాదిస్త్రీవిధాఃక్రియాఃకుర్యాత్స్త్ర్యాదిఃపూర్వామధ్యమాశ్చ కుర్యాన్నోత్తరాః। ముఖ్యకర్తా అశక్తశ్చేత్ప్రధానమాత్రం స్వయమేవకుర్యాదన్యత్సర్వం దర్భప్రదానపూర్వకమన్యేన ప్రత్యాసన్నేన కారయేత్। పుత్రాణాం బహుత్వే శీలవృత్తాదిగుణవాన్కుర్యాత్; సర్వేషాం గుణసామ్యేఽపి పితుఃప్రియఃకుర్యాత్; సర్వేషాంప్రియత్వే జ్యేష్ఠఃకుర్యాత్సర్వేషామప్రియత్వేఽన్యఃకుర్యాత్। దత్తౌరసయోర్మధ్యే కనిష్ఠోఽప్యౌరసఃకుర్యాత్ ॥ ప్రథమవర్షకృతచౌళస్త్రివర్షో వా పిత్రోర్మన్త్రవదౌర్ధ్వదైహికం కుర్యాత్తత్పూర్వత్వమన్యేన కారయేత్। భర్తుఃపత్నీసర్వం సమన్త్రకం కుర్యాద్ధర్మవివాహోఢాచేదమన్త్రకమ్, తయోర్మన్త్రోచ్చారణాశక్తౌ ప్రధానవ్యతిరిక్తం సర్వందర్భంగృహీత్వాఽన్యఃకుర్యాత్; ప్రధానం సమన్త్రకంతాభ్యామేవ కారయేత్। పత్న్యాంరజస్వలాయామమన్త్రకమన్యస్సంస్కుర్యాచ్చతుర్థేపఞ్చమే వాదినే సాపునస్సంస్కుర్యాత్,అథవాతదానీమేవోద్ధృతజలేనస్నాత్వా ప్రాజాపత్యకృచ్ఛ్రంతీర్థకృచ్ఛ్రంవారుణకృచ్ఛ్రం కృత్వాదర్భం ప్రదాయాన్యేన కారయేత్.

ఆత్మారూఢాగ్నిమరణే కర్తాప్రేతస్య దక్షిణహస్తం లౌకికాగ్నావభితప్య " ఉపావరోహజాతవేద ఇమంతంస్వర్గాయ లోకాయనయప్రజా

సన్నాయుః ప్రజాం రయిమస్మాసు ధేహ్యజస్రో దీదిహి నో మరోణే” ఇత్యుక్త్వా పావరోహమన్త్రం జపిత్వా ఉపఘాతప్రాయశ్చిత్తం కరిష్య ఇతి సఙ్కల్ప్య పరిస్తీర్యాజ్యం దర్వ్యంచ సంస్కృత్య “ పునస్త్వాదిత్యా ” ఇత్యగ్నిం ప్రజ్వాల్య సర్వప్రాయశ్చిత్తమనాజ్ఞాతత్రయం చ జుహుయాత్ .

సమిత్సమారోపణే తు “ అజుహ్వాన - ఉద్బుధ్యస్వ ” ఇతి ద్వాభ్యాం లౌకికాగ్నౌ తాం సమిధమాధాయ పూర్వవదుపఘాత ప్రాయశ్చిత్తం జుహుయాత్ । ఏవం కాలద్వయ హోమానతిక్రమే తదూర్ధ్వం ప్రేతాగ్నిసన్ధానమ్ .

విచ్ఛిన్నాగ్నేస్తత్పత్న్యా వా మరణే ప్రేతాగ్నిసన్ధానం కరిష్య ఇతి సఙ్కల్ప్య ద్వాదశగృహీతేనాజ్యేన సర్వప్రాయశ్చిత్తం హుత్వా “ అయాశ్చాగ్నేసి ” ఇత్యేతయా అనాజ్ఞాతత్రయేణ చ హుత్వా అతీతకాలానుగుణం కృచ్ఛ్రప్రతినిధిద్రవ్యం హోమద్రవ్యం చ బ్రాహ్మణేభ్యో దత్త్వా పాయసమారభ్య హుత్వా సంస్కుర్యాత్ । పతితాయాం, రోగిణ్యామవిచ్ఛిన్నాగ్నౌ, ప్రతికూలాయాం, వా భార్యాయాం దర్భైః ప్రతినిధిం కృత్వాఽగ్నిసన్ధానం కుర్యాత్ .

ప్రోషితభార్యస్య ప్రోషితభర్తృకాయా వా మరణే ప్రేతాగ్నిసన్ధానం సఙ్కల్ప్య, అయాశ్చ హోమాన్తే “ సప్త తే అగ్నే - సప్తవ్యాహృతయః - పూర్వం దేవా అపరేణ - ప్రాణాపానౌ చక్షుః - మా త్వా వృక్షౌ సంబాధిష్టామ్ - మా త్వా వృక్షౌ సంబాధేథాం - అగ్నే భ్యావర్తిన్ - అగ్నే అఙ్గిరః - పునరూర్జా నివర్తస్వ - సహరయ్యా నివర్తస్వ ” ఇత్యేతాభిశ్చతుర్గృహీతం హుత్వా అనాజ్ఞాతహోమాద్యుపాసనాన్తం కృత్వా సంస్కుర్యాత్ .

రజస్వలా సూతికయోస్తద్భర్తుర్వా మరణే పూర్వవదయాశ్చ హోమాన్తం హుత్వా “ జాతవేదసే సునవామ - మనో జ్యోతిర్జుషతామాజ్యమ్ ” ఇత్యేతాభ్యామ్, “ భూరగ్నయే చ ” ఇతి చతుర్భిః, “ తన్తుం తన్వన్ - ఉద్బుధ్యస్వ - త్రయస్త్రింశత్తన్తవః ” ఇత్యేతాభిర్వ్యస్తాభిస్సమస్తాభిర్వ్యాహృతిభిరనాజ్ఞాతత్రయేణ పునస్సమస్తాభిర్వ్యాహృతిభిః “ అపపాప్మానం భరణీ - యస్మిన్నక్షత్రే యమ ఏతి ” ఇత్యేతాభ్యాం చతు

గృహీతంహుత్వా అనాజ్ఞాతమిత్యాదిపూర్వవత్కృత్వా సంస్కుర్యాత్ .

ఇతిప్రయోగదర్పణే ప్రథమఃఖణ్డః

అథయస్యద్వేభార్యేతస్యవా జ్యేష్ఠభార్యయా అగ్ని సంసర్గాత్పూర్వంమరణే తేనసంసృష్టాగ్నినా దాహఃకార్యః, కనిష్ఠపత్నీమరణే చన్ద్రికోక్తవిభాగక్రమేణ అగ్నింద్వేధావిభజ్య దక్షిణ భాగస్థఃజ్యేష్ఠాయా ఉత్తరభాగస్థఃకనిష్ఠాయాఇతి వినిర్దిశ్యపృథక్పృథక్పూర్ణాహుతిం హుత్వా జ్యేష్ఠాయాఅగ్నిం శమయిత్వా కనిష్ఠాయాఅగ్నినా తాందహేత్ । తయోర్యుగపన్మరణేచైవంవిభజ్య తత్తదగ్నినా తాంతాందహేత్ । అగ్నిసంసర్గాత్పూర్వం తస్యమరణే భార్యాద్వయాగ్నిసంసర్గప్రకారేణ అగ్నిసంసర్గంకృత్వా తేనదాహఃకార్యః । జ్యేష్ఠాయాఅగ్నౌకనిష్ఠావివాహహోమేకృతే త్రయాణామపి తేనైవదాహఃకార్యః । వివాహశేషహోమయోర్మధ్యే దమ్పత్యోరన్యతరమరణే యుగపన్మరణేవా తదైవశేషహోమాన్తం కృత్వా తేనాగ్నినాదాహఃకార్యః । యతిభార్యావిధుర విధవా కన్యానుపనీతోపనీతానామకృత వివాహస్య స్నాతకస్య చోత్తపనాగ్నిః ; యతిభార్యాయాఃప్రేతాగ్నిసన్ధానంవా, కన్యాబాలయోస్తుషాగ్నిర్వా, బ్రహ్మచారియతిభార్యేతరేషాం లౌకోవా బ్రహ్మచారిణఃకపాలాగ్నిర్వా । దర్భముష్టిత్రయేణ క్రమాత్ప్రవర్తితోత్తపనాగ్నిః । తప్తకపాలనిక్షిప్త తుషాజ్జాతస్తుషాగ్నిః । కపాలదహనాజ్జాతఃకపాలాగ్నిః । ఏవమగ్నిముత్పాద్య ప్రేతస్యదక్షిణపార్శ్వేనిధాయ అయాశ్చ పురుషసూక్తవ్యాహృతిభిశ్చ ద్వాదశగృహీతేనాజ్యేనహుత్వా తతస్సంస్కుర్యాత్ .

ప్రాణవాయౌ కేనచిద్దోషేణ నాసాగ్రవర్తిని సతిమృతవద్భవతితస్మిన్నశీఘ్రం ప్రేతకర్మోపక్రమేత్, యామద్వయం యామంవాఽవలోక్య తతఉపక్రమేదన్యథా బ్రహ్మహత్యాభవతి, తథాఃశ్చిత్తేనవిలమ్బేత శీఘ్రంనిర్హరేత్ । సనిర్హరణాత్ప్రాగ్యదిజీవతి తదాఅగ్నయ ఆయుష్మతేస్థాలీపాకంకుర్యాత్, ఆహితాగ్నిశ్చేదగ్నయ ఆయుష్మతే పురోడాశమష్టాకపాలం నిర్వపేత్, యదిమార్గేశ్మశానేవా జీవతి తదా తత్పిత్రాదిస్తంఘృతకుమ్భేనిమజ్య జాతకర్మాదికుర్యాత్ .

దివాపఞ్చవింశతిఘటికాసు మృతే అస్తమయాత్పరం ప్రేతేస్థితే బ్రాహ్మముహూర్తాత్పూర్వం మృతే ఉదయాత్పరంస్థితే కృచ్ఛ్రత్రయం కృత్వా పఞ్చగవ్యేనప్రక్షాళ్య పవమానేనాభిషిచ్య "యమోదాధారపృథివీం యమోద్యాముతసూర్యః, యమస్సర్వస్మృత్యస్తేన ప్రాణానాం వాయునాంస్వాహా। ఉశన్తస్త్వానిధీమహ్యుశన్తస్సమిధీమహి, ఉశన్నుశతఆవహపితౄన్హవిషేఅత్తవేస్వధానమస్స్వాహా । విశ్వోదేవస్య నేతుర్మర్తోవృణీతసఖ్యం, విశ్వేరాయఇషుధ్యసిద్యుమ్నం వృణీత పుష్యసే స్వాహా" ఇత్యేతాభిర్వ్యస్తాభిస్సమస్తాభిర్వ్యాహృతిభిశ్చతిసృభిర్జుహుయాత్.

మరణసమయే భయాదినాజలమలోత్సర్గేణార్ద్రీభూతేవా రోగాదినాపూతిగన్ధేవా గోమయవారిణాస్నాపయిత్వా శుద్ధజలేన ప్రక్షాళ్య గన్ధోదకేనసేచయిత్వా బ్రాహ్మణాననుజ్ఞాప్య కృచ్ఛ్రత్రయంకుర్యాత్। కృమ్యుత్పాతే మశకదూషితేవా మధ్వాజ్యగోమయవారిభిస్స్నాపయిత్వా శుద్ధజలేన ప్రక్షాళ్య గన్ధోదకేన సేచయిత్వా బ్రాహ్మణాననుజ్ఞాప్య గోదానంకృచ్ఛ్రత్రయంచకుర్యాత్.

దక్షిణాయనే కృష్ణపక్షే రాత్రౌవామరణే "తాసూర్యాచన్ద్రమసా - ఉభావన్తౌ - పతీద్యమద్విశ్వవిదా - విశ్వవపరి - అన్యశ్రవః - పూర్వాపరమ్" ఇత్యేతాభిష్షడ్భిశ్చతుర్గృహీతం ప్రతినిమిత్తంజుహుయాత్। సర్పహతే "నమోఅస్తుసర్పేభ్యః - యేదోరోచనే - యాఇషవః" ఇతితిసృభిశ్చతుర్గృహీతం హుత్వా స్వర్ణకారకృత సర్పప్రతిమాం గాంచ శ్రోత్రియాయదద్యాత్ । అప్సుమృతే "ఇమం మేవరుణ - తత్వాయామి" ఇతిద్వాభ్యాం చతుర్గృహీతం జుహుయాత్ । అశనిహతే "మూర్ధానం దివః" ఇతిచతుర్గృహీతంజుహుయాత్। పశుభిర్హతే "ఆగావోఅగ్మన్ - ఇన్ద్రోయజ్వనః" ఇతిద్వాభ్యాం చతుర్గృహీతంజుహుయాత్ । దంష్ట్రిహతే "దంష్ట్రాభ్యాంమలిమ్లూమ్ - పజనేషుమలిమ్లవః" ఇతిద్వాభ్యాంచతుర్గృహీతంజుహుయాత్ । శ్వసూకరసృగాలకుక్కుటగర్దభచణ్డాలసూతికోదక్యాశౌచిజనాదిస్పృష్టస్యమరణేపఞ్చగవ్యైఃకుశోదకేనచస్నాపయిత్వా ప్రోక్షణమన్త్రైఃప్రోక్ష్య త్రీన్పఞ్చషడ్వాకృచ్ఛ్రాన్ స్పృష్ట్యనుగుణంకుర్యాత్ । మణ్టపగోపురప్రాసాదహర్మ్యఖట్వాశయ్యాదిష్వకామమరణే కృ

చ్ఛ్రద్వయం, బుద్ధిపూర్వకే కృచ్ఛ్రచతుష్టయంకుర్యాత్ । మార్గవనతటాకనదీతీరాజిరణనిష్కుటాద్యనావృతప్రదేశమరణే కృచ్ఛ్రదశకం నారాయణబలించకుర్యాత్ । శృఙ్గిదంష్ట్రిచోరాన్త్య విద్యుదశని సర్పజలాగ్నికుడ్యక్రోధోద్బన్ధన జనసంమర్దాదిభిరబుద్ధిపూర్వమరణే కృచ్ఛ్రదశకంగోదానం బ్రాహ్మణభోజనం నారాయణబలించకుర్యాత్, బుద్ధిపూర్వమరణేతు అశీతికృచ్ఛ్రం నారాయణ బలించ కృత్వా త్ర్యహేణ ప్రేతక్రియాఃకుర్యాత్ । ఏవముపనీతానామూఢానాంచ ప్రతినిమిత్తం ప్రాయశ్చిత్తంకృత్వా తతస్సంస్కుర్యాత్ .

ఇతి ప్రయోగదర్పణే ద్వితీయఃఖణ్డః

అథానుపనీతానామనూఢానాంచసంస్కారః । జన్మమాసమారభ్యసౌరమాసేన త్రయోవింశతిమాసేష్వఃన్యాబాలయోర్మ్మరణే ప్రేతంసంస్నాప్య వస్త్రగన్ధాదిభిరలఙ్కృత్య గోఘృతేనాభ్యజ్య గ్రామాద్బహిః శ్మశానాదన్యత్ర అస్థిరహితాయాం భూమ్యామవటంఖాత్వా తత్రదక్షిణాగ్రాన్ దర్భాన్సంస్తీర్య, యమగాథామ్ " యోఽస్యకౌష్ఠ్యజగతః " ఇతివాక్యచతుష్టయం, యమసూక్తమ్ "పరేయువాంసమ్" ఇత్యాదిద్వాత్రింశద్వాక్యం ద్వాదశవాక్యంవా జపద్భిర్జ్ఞాతిభిస్సహ స్వయం జపన్ తేషుదర్భేషుదక్షిణాశిరసం ప్రణఖేన శాయయిత్వా మృద్భిఃప్రచ్ఛాదయేత్ , మృతజాతే ప్రణవవర్జం నిఖనేత్ । తృతీయవర్షమారభ్య ఉపనయనాత్ప్రాక్తయోర్మ్మరణే శ్మశానదేశసమ్మార్జనం హిరణ్యశకలనిధానంచామన్త్రకంకృత్వా యమగాథా యమసూక్తజపసహితమ్ " అస్మాత్త్వమధిజాతోఽస్యయన్త " ఇతిమన్త్రేణ సంస్కృత్య గ్రామాద్బహిర్దర్భమన్త్రవర్జం భూమావేవప్రథమదివసే ద్వాదశ జలాఞ్జలీన్ త్రీన్పిణ్డాన్ ద్వితీయే త్రింశజ్జలాఞ్జలీన్ చతురఃపిణ్డాన్ తృతీయేత్రయస్త్రింశజ్జలాఞ్జలీన్త్రీన్పిణ్డాంశ్చ దద్యాత్ । బాలానాం దాహోమ్యుదకపిణ్డదానమ్ । పఞ్చమవర్షమారభ్యాస్థిసఞ్చయనం తృతీయేదివసేక్షీరేణాస్థిసేచనమస్థ్నామాదానమమన్త్రకంకృత్వాఽస్థికుమ్భం క్షీరేణపూరయిత్వా " ఇదన్తఏకమ్ " ఇతిమన్త్రేణనిఖనేత్ । షష్ఠవర్షమారభ్యనగ్నప్రచ్ఛాదనైకోత్తరవృద్ధి నవశ్రాద్ధైకోద్దిష్టానిచామన్త్ర

కంకుర్యాత్ । నవమాబ్దాది పాషాణస్థాపనం షోడశశ్రాద్ధానిచ కుర్యాత్ । త్రయోదశాబ్దాది సోదకుమ్భశ్రాద్ధాని సపిణ్డీకరణంచ కుర్యాత్ । గృహస్థస్యాష్టమాబ్దాది సపిణ్డీకరణంకుర్యాత్ । ఉపనీతస్య విధివత్పితృమేధాదిసపిణ్డీకరణాన్తం మన్త్రవత్కుర్యాత్ । త్రయోవింశతిమాసేష్వపి కృతచూడస్య దాహఏవ సంస్కారః । తత్రైవోఢాయామరణే తాంఖనిత్వాయామాదూర్ధ్వముత్థాప్య విధివత్పితృమేధాది సపిణ్డీకరణాన్తం మన్త్రవత్కుర్యాత్ । త్రివర్షాదూర్ధ్వమనుపనీతానూఢయోర్మరణే ద్వాదశాహే నారాయణబలిం కుర్యాదిత్యేకేతత్పూర్వమపీత్యన్యే ।

గర్భిణ్యాష్షణ్మాసాదూర్ధ్వం మరణే తాం శ్మశానం నీత్వా హస్తసమ్మార్జనాన్తం కృత్వా తస్యాఉదరంవామతస్స్వధితినా “హిరణ్యగర్భస్సమవర్తతాగ్రే” ఇత్యుల్లిఖ్య, గర్భముద్ధృత్య యదిజీవతిశిశుః “జీవతుమమపుత్రోదీర్ఘాయుత్వాయవర్చసే” ఇతితమభిమన్త్ర్య, హిరణ్యశకలమన్తర్ధాయ జలేనాభిషిచ్య గ్రామంనీత్వా “యస్తేస్తనశ్శశయః” ఇతిమన్త్రేణస్తనం ప్రదాప్య సురక్షితంకృత్వా శ్మశానంగత్వా తముదరే “శతాయుధాయ - యేచత్వారః - గ్రీష్మోహేమన్తః - ఇదువత్సరాయ - భద్రాన్నశ్శ్రేయః” ఇతిపఞ్చభిః, “ప్రయాసాయస్వాహా - ప్రాణాయస్వాహా - ప్లాశ్లేస్వాహా” ఇత్యనువాకత్రయేణ ప్రతిస్వాహాకారం షడ్వింశతిభిశ్చహుత్వా, సూచ్యాగ్రమాత్రేణ జఠరంసన్ధాయ మృద్భస్మకుశగోమూత్రసహితైర్జలైస్సంస్నాప్య వస్త్రేణాచ్ఛాద్య చితిమారోప్య అష్టకాధేనుం నీలధేనుంభూమిధేనుంచ దత్వోత్తరం కర్మకుర్యాత్ । యదిశిశుర్మృతస్స్యాద్ఘృతేనాభ్యజ్యాలఙ్కృత్య తస్యాఃపాదప్రదేశే వ్యాహృత్యానిఖనేత్.

రజస్వలాసూతికయోర్మరణే బ్రాహ్మణాననుజ్ఞాప్య శుద్ధజలైఃపఞ్చగవ్యేన కుశోదకేనచ పృథక్పృథక్ స్నాపయిత్వా “యదన్తియచ్చ” ఇత్యాదిభిస్సప్తభిః “కయానశ్చిత్ర - ఆపోఅస్మాన్” ఇతిద్వాభ్యాం, “ఆపోహిష్ఠా” ఇతితిసృభిః “హిరణ్యవర్ణాః” ఇతిచతసృభిః, “పవమానస్సువర్జనః” ఇత్యనువాకేన, “ఉదుత్తమమ్” ఇత్యాదివరుణసూక్తేన పురుషసూక్తాదిభిశ్చాభిమన్త్రితేన కుమ్భజలేనచ స్నాపయిత్వా పఞ్చగవ్యేన యోనిఃప్రక్షాళ్య వస్త్రాన్తరేణాచ్ఛాద్య ప్రాజాపత్యకృచ్ఛ్రంవా

రుణకృచ్ఛ్రం తీర్థకృఛ్రంచకృత్వా "జాతవేదసేసునవామ - తామగ్నివ ర్ణామ్ - అగ్నేత్వంపారయా - విశ్వానినః - పృతనాజితమ్" ఇతిపఞ్చభిః, "మనోజ్యోతిః" ఇత్యేతయాగాయత్ర్యా "భూరగ్నయేచ" ఇతిచతుర్భిః, "యోస్యకౌష్ఠ్య - యమంగాయ" ఇతిద్వాభ్యాంచహుత్వాసంస్కుర్యాత్.

ఇతిప్రయోగదర్పణే తృతీయఃఖణ్డః.

అథపరిభాషా

సర్వత్రప్రేతకర్మణిస్నాత్వా ఆర్ద్రైకవస్త్రోధృతోర్ధ్వపు ణ్డ్రోబద్ధశిఖః పాదౌప్రక్షాళ్య ద్విరాచమ్య పవిత్రపాణిర్బ్రాహ్మణైర నుజ్ఞాతో దర్భేషూపవిశ్య భగవన్తం ధ్యాత్వా త్రిఃప్రాణానాయమ్య హరిరోమిత్యుపక్రమ్య గోవిన్దం త్రిస్సంకీర్త్య దక్షిణజానుస్థస్యోత్తానస్య సవ్యపాణేస్తర్జన్యఙ్గుష్ఠయోర్మధ్యే అవాచీనస్య దక్షిణస్యపాణేరఙ్గుష్ఠ రహితాశ్చతస్రోఙ్గులీర్న్యస్య స్వశేషభూతేనేత్యనుసన్ధాయ దక్షిణాఙ్గు ష్ఠేన సవ్యాఙ్గుష్ఠం పరివేష్ట్య దేశకాలాద్యస్యాం తిథావిత్యన్తే భగవదాజ్ఞ యాభగవత్ప్రీత్యర్థం భగవత్కైంకర్యరూప మేతత్కర్మ కరిష్య ఇతి కరి ష్యమాణం కర్మ సఙ్కల్ప్య తత్తత్కర్మకృత్వాఽన్తేచ పూర్వోక్తశ్లోకానను సన్ధాయ తత్తత్కర్మ సమాప్య భగవదర్పణంకుర్యాత్ । అద్యన్తయోర్మహ దనుగ్రహం కారయేత్ । ఉత్క్రమణాదిశ్రాద్ధాన్తం ప్రాచీనావీతమ్, ఆచ మనప్రాణాయామప్రదక్షిణానువ్రజన నమస్కారశాన్తిహోమేభ్యోఽ న్యత్ర । దక్షిణాగ్రైరయుగ్మైర్దర్భైర్దక్షిణాముఖఃపితృతీర్థేనసర్వంకుర్యాత్ । సఙ్కల్పావాహనాదౌతత్తల్లింగంతత్తద్విభక్తికం గోత్రంనామచకీర్తయేత్ । గోత్రాపరిజ్ఞానే కాశ్యపగోత్రమ్, నామాపరిజ్ఞానే "పృథివీషదన్తరిక్షసద్ది విషత్" ఇతిపితృపితామహప్రపితామహానాం నామానిబ్రూయాత్.

దేవతాన్తరభజనరహితానాం భగవత్ప్రపన్నానాంబ్రహ్మవిదామే వబ్రహ్మమేధః, ఏతేషామన్యేషాంచ పితృమేధః । ఆరణ్యక తృతీయచతుర్థ ప్రశ్నౌబ్రహ్మమేధ పితృమేధౌ । పితృమేధమన్త్రైర్బ్రహ్మమేధమన్త్రై శ్చ యఃక్రియతేసబ్రహ్మమేధః, పితృమేధమన్త్రైరేవ యఃక్రియతే సపి తృమేధః । బ్రహ్మమేధేపి సంవేశనాది కేషుచిత్కర్మసు నబ్రహ్మమేధ మ

స్త్రీః, పితృమేధమన్త్రైరేవ తానికర్మాణి క్రియంతే । జ్ఞాతీనాం మధ్యే సర్వైః కనిష్ఠైః పూర్వం తతో జ్యేష్ఠానుక్రమమ్, జ్యేష్ఠో వా కనిష్ఠో వా కర్తా "సర్వేషాం వశాత్" ఇతి సర్వత్ర కనిష్ఠపూర్వః క్రమః.

పిత్రాదేస్స్వసూత్రేణ ప్రేతక్రియాః కుర్యాత్, మాతామహాదేస్తు తత్తత్సూత్రేణ, తత్తత్సూత్రవిదభావే తత్తచ్ఛ్వశురసూత్రేణ, తదభావే బోధాయనసూత్రేణ, సర్వాభావే యేన కేనచిత్సూత్రేణ కుర్యాత్ । యేన సూత్రేణ దాహః కృతస్తేనైవ శ్రాద్ధాన్తాః క్రియాః కుర్యాత్ । స్వసూత్రవిదభావేప్యేవమేవ । సర్వేషాం స్వసూత్రేణైవ సపిణ్డీకరణం కార్యమ్.

అథ బ్రహ్మమేధః.

ప్రాణసంశయే కర్తా గోమయేనోపలిప్తాయాం భూమ్యాం దక్షిణాగ్రాన్ దర్భానాస్తీర్య తేషు ముమూర్షుం దక్షిణాశిరసం శాయయిత్వా "ఆయుష్ప్రాణం సన్తను" ఇత్యనువాకం తస్య దక్షిణే కర్ణే జపేత్ । బ్రహ్మమేధే తు "బ్రహ్మవిదాప్నోతి పరం - భృగుర్వై వారుణిః" ఇత్యనువాకౌ చ జపేత్ । మృతే జ్ఞాతయః కేశాన్ ప్రకీర్య స్వమూర్ధసు పాంసూన్ ప్రక్షిప్య తర్జనీమధ్యమానామికాభిర్మూర్ధస్వపహత్య ప్రేతం ఘృతేనాభ్యజ్య సంస్నాప్య భగవదుపయుక్తవస్త్రగన్ధపుష్పాద్యైరలఙ్కుర్యుః । అథ కర్తా స్నాత్వా సంస్కారకరణే స్వస్య యోగ్యతాసిద్ధ్యర్థం సప్తపఞ్చత్రీణి వా కృచ్ఛ్రాణి కృత్వా మృతస్య పాపానుగుణం బ్రహ్మదణ్డద్రవ్యం సభాయాం నిధాయ ప్రదక్షిణీకృత్య ప్రణమ్య తైరనుజ్ఞాతః, అముకగోత్రమముకశర్మాణమముకం ప్రేతమముకాగ్నినా పైతృమేధికేన విధినా బ్రహ్మమేధవిధినా వా సంస్కరిష్యామీతి సఙ్కల్ప్య దక్షిణాపవర్గముల్లిఖ్యాగ్నిం ప్రతిష్ఠాప్య ప్రజ్వాల్య పరిస్తీర్యాజ్యం దర్వీం చ సంస్కృత్య ప్రదక్షిణం పరిషిచ్యాగ్నేః పశ్చాద్దర్భేషు "సర్వస్య ప్రతిశీవరి" ఇతి దక్షిణాశిరసం ప్రేతం శాయయిత్వా ప్రేతేనాన్వారబ్ధే "పరేయువాంవమ్" ఇతి, "చిత్తిస్స్రుక్" ఇత్యాదిభిష్షడ్భిరనువాకైశ్చ ప్రతిస్వాహాకారం హుత్వా హస్తాఙ్గుష్ఠౌ పాదాఙ్గుష్ఠౌ చ పృథక్పృథక్ శ్వేతసూత్రేణ బద్ధ్వా శిరసి నళదమాలామాబధ్య ఆసన్ద్యాముత్తానం నిపాత్య "ఇదం త్వా వస్త్రమ్" ఇతి పత్తోదశేనాఖణ్డితేన నవవస్త్రేణాచ్ఛాద్య పూర్వధృతవస్త్రం "అపైతదూహ" ఇతి

ధృత్వాఽఽచామేత్తద్వస్త్రమాజరసమహశ్శేషం రాత్రిశేషంవా వస్తి ।
పూర్వంప్రతిష్ఠితేఽగ్నౌజీవతణ్డులం చరుంశ్రపయిత్వా “ఇమాయునజ్మి”
ఇతివాహకాననుమన్త్ర్య తైరాదీయమానంప్రేతం “పూషాత్వేతశ్చ్యావ
యతు” ఇతి, “భర్తాసన్” ఇత్యనువాకేన చానుమన్త్రయేత । అగ్రేఽ
గ్నింప్రస్థాప్య తత్పశ్చాన్ముక్తశిఖఃకర్తాఽగచ్ఛేత్తతశ్శిలాస్తణ్డులాంశ్చరుం
పలాశశాఖాలోష్ఠాని హిరణ్యశకలాన్యాజ్యం పాత్రాణిదర్భాన్మేక్షణమశ్మా
నస్సికతా ఉదకుమ్భంచ ప్రస్థాపయేత్ । తతోవాహకానిపీతసోమానినశ్చ
గ్రామానభిముఖంప్రేతం నిర్హరేయుః । జ్ఞాతినోజ్యేష్ఠక్రమేణపశ్చాద్గచ్ఛే
యుః । అన్యేయథేష్టంపశ్చాదేవగచ్ఛేయురగ్నేః పార్శ్వయోశ్చ । ప్రే
తాగ్నిసమ్భారతృణకాష్ఠానిబ్రాహ్మణైరేవహారయేన్నశూద్రైః । గ్రామశ్మ
శానయోరన్తరం మార్గం చతుర్ధాకృత్వా తత్రాద్యంచతుర్థాంశంగత్వా ద
క్షిణాశిరసంప్రేతంనిధాయ తస్యదక్షిణతోలోష్టేషు చరుంప్రతిష్ఠాప్యజ్ఞా
తయో ద్వేధా కేశాన్విభజ్య దక్షిణాన్కేశానాబధ్య సవ్యాన్విప్రస్య దక్షి
ణానూరూనాఘ్నానాఅధోవస్త్రాణ్యవధూన్వన్తః కనిష్ఠపూర్వాః “అప
నశ్శోశుచదఘమ్” ఇతిప్రేతంత్రిరప్రదక్షిణం పరీత్య సవ్యాన్కేశానాబధ్య
దక్షిణాన్విప్రస్య సవ్యానూరూనాఘ్నానాఅవధూన్వన్తఃప్రాచీనావీతినఏవ
“అపనశ్శోశుచదఘమ్” ఇతి త్రిరప్రదక్షిణంకుర్యుః । తతో మేక్షణేన చరో
స్తృతీయాంశం లోష్టేషు సకృదేవప్రక్షిప్య మేక్షణేన లోష్ఠాని చరుంచ
త్రిర్మిశ్రయేత్ । తతో వాహకాఃప్రేతంనిర్హరేయుః । తైరాదీయమానంప్రే
తమ్ “పూషేమాఆశాః” ఇతి, “భర్తాసన్” ఇతిచానుమన్త్ర్య అవశి
ష్టాంశత్రయస్యమార్గస్య చతుర్థాంశంగత్వా ప్రేతనిధానాదిపూర్వవత్కృ
త్వా తతఆదీయమానం ప్రేతమ్ “ఆయుర్విశ్వాయుః” ఇతి, “భర్తాసన్”
ఇతిచానుమన్త్ర్య పునరవశిష్టస్య మార్గస్య చతుర్థాంశంగత్వా ప్రేతనిధా
నాదిపూర్వవత్కృత్వా చరుస్థాలీం కపాలేష్వయధోదకంనతిష్ఠేత్తథాభిత్వా
తతఆదీయమానం ప్రేతమ్ “ఆయుర్విశ్వాయుః” ఇతి, “భర్తాసన్” ఇ
తిచానుమన్త్రయేత । తతో వాహకాఃప్రేతం శ్మశానంనీత్వా దహనదేశస్య
పశ్చాద్భాగేనిధాయ కర్త్రాసహ ఉదీచీందిశంగచ్ఛేయుః । గ్రామశ్మశా
నయోర్మధ్యే శవాగ్న్యోరన్యతరస్యవా పతనే ప్రాజాపత్యకృచ్ఛ్రంకృ

త్వా "పరేయువాంసమ్" ఇతిప్రేతాహుతిమారభ్య పునఃకర్మ కుర్యాత్। ఏకదేశపతనేతు తముద్ధృత్యయోజయేత్.

ఇతిప్రయోగదర్పణే చతుర్థఃఖణ్డః

తతఃకర్తా ప్రత్యేత్యోషరామేధ్యాఽన్యదాహ రహితశ్మశానదేశ మూర్ద్రియా పలాశశాఖయా శమీశాఖయా వారణశాఖయావా తాసామభావే బహుపర్ణయా యయాకయాచిచ్ఛాఖయా "అపేతవీత" ఇతి షంహితా పాఠస్సంమృజ్య దక్షిణతశ్శాఖాం నిరస్యాపఉపస్పృశ్యోద్ధృత్యావోక్ష్య హిరణ్యశకలమవధాయ దర్భాన్సంస్తీర్య దక్షిణాగ్రైర్యాజ్ఞియైః కాష్ఠైస్తులసీకాష్ఠయుక్తైశ్శకృదేధోభిశ్చ దక్షిణాప్రాచీం చితిం కృత్వా తత్పురస్తాదగ్నిం నిధాయ అగ్నిం చితించసహవా పృథగ్వా పరిస్తీర్య అగ్నేర్దక్షిణతోదర్భాన్సంస్తీర్య తేషుదర్వీమాజ్యస్థాలీం ప్రోక్షణీపాత్రం చ దక్షిణాప్రాక్షైచ్ఛ్యైకైకశస్సాదయిత్వా రజ్జూశ్ఛిత్వా ఆసన్ద్యా ఏకైకం వంశముపనీయ యథారజ్జుషు ప్రేతశ్శయీత తథాకృత్వా ఏకపవిత్రేణ ప్రోక్షణీరుత్పూయ అఙ్గుష్ఠబన్ధనమాత్రేభిత్త్వా ప్రేతం పాత్రాణిచితించప్రత్యేకంప్రోక్ష్య ఆజ్యం దర్వీంచ సంసృజ్య "సువర్ణంహస్తాత్" ఇతి "దేవస్యత్వా" ఇత్యనువాకేనచ సప్తదశభిరనుషక్తైఃప్రత్యనుషఙ్గం సువర్ణేన ప్రేతస్యహస్తౌ సంమృజ్యాత్ । తత్ప్రకారస్తు "దేవస్యత్వా" ఇత్యాది "దేవిదక్షిణే" ఇత్యన్తే "అగ్నయేహిరణ్యమ్" ఇత్యాది । ద్వితీయేతు "దేవిదక్షిణేసోమాయవాసః - గ్నాస్త్వాకృన్తనపసస్త్వాతన్వతవరూత్రయస్త్వా వయమ్ - తేనామృతత్వమశ్యామి" ఇత్యాది । అన్త్యేఅనుషక్తేతు "దేవిదక్షిణేవైశ్వానరాయ రథమ్ - వైశ్వానరఃప్రత్నథానాకమారుహత్" ఇతివాక్యచతుష్టయాన్తే "తేనామృతత్వమశ్యామ్" ఇత్యాది । తేనామృతత్వమశ్యామిత్యాది ప్రతిగృహ్ణాత్విత్యన్తం సర్వత్రసమానమ్ । తతఃప్రేతం దక్షిణాశిరసముత్తానం చిత్యామారోప్య సప్తవ్యాహృతీర్మనసాధ్యాయన్ సువర్ణశకలానాజ్యబిన్దూన్వా ఆస్యనేత్రశ్రోత్రఘ్రాణేషు దక్షిణసవ్యేషుక్రమాత్సువర్ణంఘర్మేత్యనువాకేన నిక్షిపేత్ । సువర్ణంఘర్మమిత్యాస్యే , బ్రహ్మన్ద్రిమితి దక్షిణనేత్రే , శతం నియుతఇతి సవ్యే , సువర్ణం కోశమితి

దక్షిణేకర్ణే, ఇన్ద్రో రాజేత్యనువాకశేషేణ సవ్యే కర్ణే, పునశ్చేన్ద్రో రాజేతి దక్షిణేఘ్రాణే, తేనైవ సవ్యేఘ్రాణేచ వినిక్షిపేత్ । అథవా సువర్ణం ఘర్మమిత్యనువాకాన్తముక్త్వా పూర్వోక్తస్థానేషు క్రమాన్నిక్షిపేత్ । పితృమేధేషు సప్తవ్యాహృతీర్ధ్యాయన్ పూర్వోక్తస్థానేషు తూష్ణీంనిక్షిపేత్ । అథాజ్యంముఖేనినీయ పాదప్రభృతి ముఖాన్తం సన్తతం శేషంనినీయ దక్షిణతఃపాత్రం నిరస్య దధి మధు తిలఘృత తణ్డులానాస్యేదత్త్వా ఆదిత్యాభిముఖంస్థిత్వా "మైనమగ్నేవిదహః - శృతంయదా" ఇతిద్వాభ్యామ్ "జ్యోతిష్మతీన్త్వాసాదయామి" ఇత్యనువాకేనచ జ్వలదుల్ముకేనోరసిదహేత్ । తతోనిరవశేషమగ్నిమప్రదక్షిణం ప్రాగాదిక్రమేణ నిక్షిప్య "సూర్యన్తే చక్షుః" ఇతి "సహస్రశీర్షా - అద్భ్యస్సమ్భృతః" ఇత్యనువాకాభ్యాంచ ప్రేతముపస్థాయ ఉరస్థమగ్నింయాజ్ఞీయైః కాష్ఠైస్తులసీకాష్ఠైశ్చప్రజ్వాల్య చితేఃపశ్చాత్ప్రాఙ్ముఖఃస్థిత్వా "యపతస్యపథోగోప్తారః" ఇతినవభిః "ప్రయాసాయస్వాహా" ఇతి ద్వాదశభిశ్చ ప్రతిస్వాహాకారం హుత్వా ఆజ్యస్థాలీం దర్వీంచాగ్నౌప్రహరేత్ । సనగ్నం దహేత్ । శ్మశానవాసిభ్యశ్చణ్డాలమ్లేచ్ఛాదిభ్యశ్శవవస్త్రైకదేశం పరిత్యజేత్ । అథాగ్నేఃపశ్చాత్ప్రాఙ్ముఖముపవిశ్య "ప్రకేతున" ఇతినవభిఃఋగ్భిః "హరింహరన్తమ్" ఇత్యనువాకేన షడ్భిఋగ్భిశ్చార్ధర్చవసాయ ఋగన్తస్యాచ స్తత్పరయోశ్చవ్యఞ్జనవిసర్జనీయయోశ్చస్థానే త్రిమాత్రం ప్రణవముక్త్వా తేనోత్తరార్ధర్చం సన్ధాయైకస్వరేణ శంసేత్ । తతశ్చితేఃపశ్చాద్దక్షిణోత్తరతోదీర్ఘాం త్రీన్గర్తాన్ఖాత్వా తేష్వశ్మనస్సికతాశ్చ ప్రకీర్య కుమ్భజలేన పూరయిత్వా తేషుజ్ఞాతయఃకనిష్ఠపూర్వమ్ "అశ్మన్వతీరేవతీః" ఇతి "ఆప్యాయస్వమదన్తిమ" ఇత్యనువాకేనచావగాహ్య గర్తానాం పశ్చాత్పలాశశాఖే శమీశాఖేవా దక్షిణోత్తరే ప్రతిష్ఠాప్య తయోరగ్రేదర్భమయ్యాఽబలయా రజ్వా తోరణమవబధ్వా తయోర్మధ్యే "యద్వైదేవస్య" ఇతినిర్గచ్ఛేయుః । పశ్చాద్గచ్ఛన్గర్తా "యద్వైదేవస్య" ఇతిమన్త్రం జపిత్వా "యారాష్ట్రాత్పన్నాత్" ఇతిమన్త్రేణ భూమౌప్రతిష్ఠితే శాఖే ఉత్క్షిప్య రజ్జుం ఛిత్వా దక్షిణస్యాంనైఋత్యాంచ దిశి పృథక్పృథక్పరిత్యజేత్ । తతోజ్ఞాతయః "ఉద్వయంతమసస్పరి" ఇతి,

"తరణిః" ఇత్యనువాకేనచాదిత్యముపస్థాయ శ్మశానమనవేక్షమాణా ఉదకాన్తం గత్వా కేశాన్ప్రకీర్య మూర్ధస్వం సేషుచపాంసూనోప్య "ధాతాపునాతు" ఇత్యేతయా "ఈయుష్టేయే" ఇత్యనువాకేనచ ప్రవాహోదకేన స్నానంకుర్యుః । యద్యజ్ఞాతయః ప్రేతం వహేయుస్తైః సభాం ప్రదక్షిణీకృత్య ప్రణమ్యానుజ్ఞాప్య దివాచేదానక్షత్రోదయాద్రాత్రౌచేదాసూర్యోదయాద్గ్రామాద్బహిర్వసిత్వా పఞ్చగవ్యం ప్రాశ్య కృచ్ఛ్రపాదంచరేయుః, జ్ఞాతయశ్చేద్బహిః స్నానమాత్రం కుర్యుః । శృఙ్గిదంష్ట్రాదిభిర్మారితశవస్పర్శే వహనదహనాదికర్తారో జ్ఞాతయః కృచ్ఛ్రమజ్ఞాతయః కృచ్ఛ్రత్రయంచకుర్యుః । పర్యుషిత రజస్వలా సూతికా గర్భిణీప్రేతవహనే బ్రాహ్మణాననుజ్ఞాప్య పఞ్చగవ్యం ప్రాశ్య గోగ్రాసం దత్వా యథాశక్తి సహస్రాదన్యూనం గాయత్రీం జప్త్వా పుణ్యాహం వాచయిత్వా తేనజలేనాత్మానం ప్రోక్ష్య నూతనముపవీతం ధృత్వా పురాతనం పరిత్యజేత్ , బహిః స్నానముభయోస్సమానః । యతీన్ద్రానాథప్రేతవహనే సద్యశ్శుద్ధిరశ్వమేధఫలంచ । అనుగన్తారో వాహకాశ్చ త్రయోదశ వారం నిమజ్యాగ్నింస్పృష్ట్వా ఘృతం ప్రాశ్య శుష్కవస్త్రం సప్తవాతాహతవస్త్రం వాపరిధాయ పునస్స్నాత్వా ప్రాణాయామాన్ కుర్యుః । ఘృతాగ్న్యభావే అనాథానాథానుపనీతానాం వహనే అనుగమనేవా సవ్యాహృత్యా గాయత్ర్యా దశవారమభిమన్త్రితం జలంచుళకేన పిబేయుః । స్త్రీషుస్నాత్వా బాలైస్సహ గ్రామం ప్రవిష్టాసు దాహకేన వినాఽనుగన్తారో గ్రామం ప్రవిశేయుః । కపాలదహనాత్పరం సపిణ్డానాం ధూమదర్శనాత్పరమనుగన్తౄణాం సమాప్తే కర్మణ్యనారబ్ధేవాఽన్యేషాం స్నానమ్ । శ్మశానంగత్వాఽస్నాత్వా గ్రామం నప్రవిశేయుః । అలఙ్కృతస్యోహ్యమానస్యవా ద్విజప్రేతస్యదర్శనే సచేలస్నానం శూద్రప్రేతస్య దర్శనే ఆచమనమ్ । శవస్పృష్టియుక్తోయది విణ్మూత్రే విసృజేత్తదా శ్రోత్రాచమనంకృత్వా స్నానానన్తరమాచామేత్ । మృతస్యబన్ధుభిస్సహ పరిదేవనే అనుగమనేవా కృతే తదహోరాత్రం శ్రాద్ధభోజన జపహోమాదీన్నకుర్యాత్ । దివాచేత్సూర్యం రాత్రౌచేచ్చన్ద్రం దృష్ట్వా ఘృతం ప్రాశ్య పునస్స్నాత్వా కర్మకుర్యాదిత్యేకే, తథాపి దేవతారాధనం శ్రాద్ధభోజనంచ వర్జయేత్ । సఞ్చయనాత్పూర్వం పరి

దేవనే స్నాయాత్తమూర్ధ్వమూదశాహాద్దాచామేత్ । అనుమరణేతు పత్నీ స్నాత్వా బ్రాహ్మణేభ్యో యథాశక్తిదక్షిణాందత్వా తైరనుజ్ఞాతా ప్రీతి సిగ్ధ్వా తైరుపవీజ్యశ్మశానం గత్వా చితిగతం భర్తారం ప్రదక్షిణీకృత్యప్రణమ్య చితిమారుహ్య భర్తుర్దక్షిణపార్శ్వే శయీత, తతస్తాం "ఇయంనారీపతిలోకమ్" ఇతిశాయయిత్వా హిరణ్యశకలనిధానాదిక్రియాః కుర్యాత్ । దమ్పత్యోరన్యతరదహనాత్పూర్వం శ్మశానాగ్నినాశాత్పూర్వంవా అన్యతరమరణే అనుమరణేచ చరు చితి కుణ్డసఞ్చయన ప్రదక్షిణవమసాహారోపస్థాన శాన్తిహోమానుమాసికాబ్దికాని సహైవ, హస్తసమ్మార్జన హిరణ్యశకల విధాన నగ్నప్రచ్ఛాదన పాషాణవాస ఉదక తిలోదకపిణ్డకోత్తరవృద్ధి నవశ్రాద్ధవృషోత్సర్జన షోడశసోదకుమ్భశ్రాద్ధాని, తిథిభేదేమాసికాబ్దికానిచ పృథగేవ । ఏకోద్దిష్టే సపిణ్డీకరణేచ ప్రేత హోమార్ఘ్యనిమిత్తవరణ పిణ్డాః పృథక్, ఏతయోర్మాసికాదిషుచ పాకహోమాః విశ్వేదేవ విష్ణువరణ పిణ్డప్రదానాది సహైవ । పితృమాతృపత్నీ పుత్ర పౌత్రభ్రాతృతత్పుత్రస్నుషా స్వస్రాదీనాం మధ్యే ద్వయోర్బహూనాంవా ఏకస్మిన్దినే మరణే పిత్రాద్యుక్తక్రమేణ సంస్కారాదిక్రియాఃకృత్వా పితుర్ద్వాదశదినే మాతుస్త్రయోదశదినే పత్న్యాదీనాం త్రిపక్షే సపిణ్డీకరణంకుర్యాత్, ఏతేభ్యోఽన్యేషాం బహూనామేకదినమరణే మరణక్రమేణ క్రియాఃకుర్యాత్ । పిత్రాదినామన్యేషాంచైకదినమరణేపిత్రాదీనాంపూర్వోక్తక్రమేణ సపిణ్డీకరణంకృత్వా తదన్యేషాం వత్సరాన్తే మాసికైస్సహసాపిణ్డ్యంకుర్యాత్ । పితురాశౌచమధ్యే మాతృమరణే త్రిపక్షే పృథగ్దినే పితుఃపూర్వంమాతుఃపశ్చాత్సపిణ్డీకరణంకుర్యాత్, మాతురాశౌచమధ్యే పితుర్మరణేపితుర్ద్వాదశదినే మాతుస్త్రిపక్షే సపిణ్డీకరణంకుర్యాత్ । రాత్రౌనవనాడికాసుబ్రాహ్మణేభ్యో యథాశక్తిదత్వా ప్రణమ్యచానుజ్ఞాప్య దాహోదక పిణ్డదానం వపనంచకుర్యాత్, పుత్రేతరేపరేద్యుర్వపనం కారయేయుః.

ఇతిప్రయోగదర్పణే పఞ్చమఃఖణ్డః.

అథకర్త్రాత్రయోదశవారనిమజ్జనపునస్స్నానాన్తరంకణ్ఠాద్యధఃరివాపయిత్వా పూర్వవత్స్నాత్వాఽఽర్ద్రవాసాఃకనిష్ఠపూర్వం గ్రామంప్ర

విశ్య గృహద్వారే అముకగోత్రస్యాముకశర్మణఃప్రేతస్య నగ్నప్రచ్ఛాదనశ్రాద్ధం కరిష్యఇతి సఙ్కల్ప్య దశదినపర్యాప్త తణ్డులపూర్ణం వస్త్రవేష్టితం కుమ్భం తదుపరి ఘృతపూర్ణం సహిరణ్యం కాంస్యపాత్రం నిధాయ జలపాత్రప్రదీప దక్షిణా తామ్బూలసహితమిదం నగ్నప్రచ్ఛాదనశ్రాద్ధం తుభ్యమహం సంప్రదదే ఇతికులీనాయ శ్రోత్రియాయ దత్వా నిమ్బపత్రాణివిదశ్యాచమ్య అగ్నిముదకం గోమయం గౌరసర్షపం గాం దూర్వాం ప్రవాళమక్షతాన్ తైలమశ్మానమృషభంచస్పృష్ట్వా గోమయోపలిప్తం సంమృష్టం సప్రదీపం గృహంప్రవిశ్య యస్మిన్ దేశే ప్రాణాఉత్క్రాన్తాస్తం దేశం గోమయేనోపలిప్య తత్రదూర్వాక్షతతణ్డులానుదకమిశ్రాన్ప్రకీర్య స్వస్త్యస్తువోగృహాణాం శేషేశివంవోస్త్వితి తందేశమభిమృశ్య గృహద్వారస్యదక్షిణే వామే వాపార్శ్వే కుణ్డంఖాత్వా ప్రత్యగ్ద్వారాం దక్షిణద్వారాంవా కుటీంకృత్వాఽలఙ్కృత్య నవంవాసస్తిలాన్దర్భాన్ కుంభంచ సఙ్గృహ్య తీర్థంగత్వా హస్తౌ పాదౌచ ప్రక్షాళ్య వస్త్రం సంశోధ్య స్నాత్వా తీర్థతీరే కుణ్డంఖాత్వా అముకగోత్రస్యాముకశర్మణఃప్రేతస్యవాసఉదక తిలోదకప్రదానార్థం పాషాణస్థాపనం కరిష్యఇతి సఙ్కల్ప్య దర్భవేష్టితం పాషాణం కుణ్డేనిధాయ అస్మిన్నముకగోత్రాముకశర్మన్ప్రేతాత్రాయాహీతి ప్రేతమావాహయేత్.

తతోజ్ఞాతయఃకనిష్ఠప్రథమం కణ్ఠాముపరి వాపయిత్వా స్నాత్వాఽముకగోత్రస్యాముకశర్మణఃప్రేతస్య వాసఉదక తిలోదక ప్రదానాని కరిష్యఇతి సఙ్కల్ప్య ఏకవాససోదక్షిణాముఖాస్సకృదుపమజ్యోత్తీర్య సవ్యంజాన్వాచ్య అముకగోత్రాయాముకశర్మణే ప్రేతాయైతద్వాసఉదకం దదామీతి త్రిగుణీకృతం సదర్భం నవంవాసస్సవ్యోత్తరాభ్యాం పాణిభ్యాం కుణ్డేపీడయిత్వా పునరేవం నిమజ్య వాసఃపీడయిత్వా పునరప్యేవం నిమజ్య వాసఃపీడయేయుః । అశక్తాయుగపదేవ త్రిర్నిమజ్య త్రిర్వాసఃపీడయేయుః । అముకగోత్రాయాముకశర్మణే ప్రేతాయైతత్తిలోదకం దదామీతిత్రీంస్తిలోదకాఞ్జలీన్దద్యుః.

అథకర్తా పూర్వోక్తప్రకారేణ సఙ్కల్ప్య వాసఉదకతిలోదకాని దద్యాత్ । ఏవమహరహరాదశాహాజ్జ్ఞాతయఃకర్తాచ త్రిర్వాసఉదకం ద

త్వా పూర్వపూర్వదినాదుత్తరోత్తరదినే ష్వేకైకాధికాం స్తిలోదకాఞ్జలీన్
దద్యుః । అథ కర్తా స్నాత్వా జలపూర్ణకుమ్భమాదాయ గృహం గత్వా స్వ
యమేవ చరుం శ్రపయిత్వాఽభిఘార్యోద్వాస్య పునరభిఘార్య అముక గో
త్రస్యాముకశర్మణః ప్రేతస్య వాసఉదక పిణ్డబలిప్రదానార్థం పాషాణం స్థాప
నం కరిష్య ఇతి సంకల్ప్య పూర్వఖాతకుణ్డే దర్భైస్సంవేష్టితం పాషాణం స్థాప
యిత్వా తస్మిన్పూర్వవత్ప్రేతమావాహ్య దక్షిణాముఖస్సవ్యం జాన్వా
చ్య త్రిర్వాస ఉదకం దత్త్వా అముకగోత్రస్యాముకశర్మణః ప్రేతస్యాద్యస్య
ప్రథమేఽహని పిణ్డబలిప్రదానం కరిష్య ఇతి సఙ్కల్ప్య కుణ్డస్య దక్షిణతః ప
శ్చాద్వా దర్భాన్ సంస్తీర్య తేషు మార్జయతాం మమ పితా ప్రేత ఇతి తిలో
దకముత్సృజ్య ఫల మూల గుడ శాక దధి క్షీర ఘృతేషు యద్యద్దశదినం లభ్యతే
తేన సహ తిలమిశ్రమశ్వఖురప్రమాణం పిణ్డమఙ్గుష్ఠపర్వమాత్రం బలిం చా
ముకగోత్రాయాముకశర్మణే ప్రేతాయ తం పిణ్డం దదామీతి దర్భేషు దత్త్వోత్థా
యాఞ్జలిం బద్ధ్వా అముకగోత్రాముకశర్మన్ ప్రేతైతం పిణ్డముపతిష్ఠ ఏతం బలి
ముపతిష్ఠేత్యుపస్థాయ గన్ధపుష్ప ధూపదీపాన్ దత్త్వా చరుస్థాలీం ప్రక్షాళ్య
తిలమిశ్రేణ తేనోదకేన పిణ్డం ప్రదక్షిణం పరిషిచ్య శేషం పిణ్డోపరి పూర్వ
వదుత్సృజ్య అన్యేనాన్నేన వాయసేభ్యో బలిం దత్త్వా అప్సు దక్షిణాముఖ
ఆకాశే పిణ్డముత్క్షిపేత్ । అథాముక గోత్రస్యాముకశర్మణః ప్రేతస్యైకో
త్తరవృద్ధిశ్రాద్ధాన్యామరూపేణ కరిష్య ఇతి సఙ్కల్ప్య అమూన్యామరూపా
ణి ఏకోత్తరవృద్ధిశ్రాద్ధాని శ్రోత్రియేభ్యో బ్రాహ్మణేభ్యస్సంప్రదద ఇతి తిలో
దకముత్సృజ్య త్రీణి శ్రాద్ధాని సదక్షిణాని బ్రాహ్మణేభ్యో దద్యాత్ । ఏవమహ
రహరాదశాహాద్వాస ఉదక తిలోదక పిణ్డబలి ప్రదానాని కుర్యాత్ । యస్మిన్ది
నే యావన్తి తిలోదకాని తస్మిన్దినే తావన్త్యేకోత్తరవృద్ధిశ్రాద్ధాని దద్యాత్ .

అథాముకగోత్రస్యాముకశర్మణః ప్రేతస్య నవశ్రాద్ధమామరూపే
ణ కరిష్య ఇతి సఙ్కల్ప్య ఏతం నవశ్రాద్ధం యస్మై కస్మైచిచ్ఛ్రోత్రియా
య సంప్రదదే ఇతి తిలోదకముత్సృజ్య ప్రథమ దినాదేకాదశ దినాన్తేషు
షట్సు విషమదినేష్వేకైకం నవశ్రాద్ధం దద్యాత్ । కుణ్డోపరి శిక్యే మృ
ణ్మయే పాత్రద్వయే జలం క్షీరం చ నిధాయ అముకగోత్రాముకశర్మన్ ప్రేత
అత్ర స్నాహీదం పిబేతి బ్రూయాత్ । ఏవం ప్రతిదినం నవం జలం క్షీరం చ

స్థాపయేత్ । దశమదినపర్యన్తం యథాఽస్థితి తథా ప్రథమదినేవా స్థాపయేత్ । కాకాది పక్షిస్పృష్టే విదీర్ణేవాపిణ్డే పునఃపిణ్డందద్యాత్ । తద్వ్యతిరిక్తజన్తుభిశ్శ్వానాశూద్రేణవా స్పృష్టే కృచ్ఛ్రత్రయం కృత్వా పునఃపిణ్డం దద్యాత్ । ఫలమూలాదికం ప్రథమదినే యద్ద్రవ్యం పిణ్డేనసహ దత్తం తద్ద్రవ్యం దశాహాన్తం దద్యాత్ । ద్రవ్యాలాభే చరుపాత్రవిపర్యాసే వా పూర్వదత్తపిణ్డబలీన్ పునర్దద్యాత్ । వాసోవిపర్యాసే పూర్వదత్త వాసఉదకాని, కుమ్భవిపర్యాసే పూర్వదత్తతిలోదకాని, గృహద్వారకుణ్డవిపర్యాసే పూర్వదత్త వాసఉదక పిణ్డబలిశ్రాద్ధాని, కర్తృవిపర్యాసే పూర్వదత్త వాసఉదకాది శ్రాద్ధాన్తాని, తీర్థతీరకుణ్డవిపర్యాసే పూర్వదత్త వాసఉదక తిలోదకాని, తీర్థతీరకుణ్డస్థాపితపాషాణనాశే అన్యంపాషాణం "ఆయాతుదేవస్సుమనాభిః" ఇతికుణ్డేస్థాపయిత్వా ప్రేతమావాహ్య "యమాయసోమమ్" ఇతిలౌకికాగ్నౌ హుత్వా పూర్వదత్త వాసఉదక తిలోదకాని, గృహద్వారకుణ్డస్థాపిత పాషాణస్యనాశే పూర్వవత్పాషాణాన్తరస్థాపనం హోమంచకృత్వా పూర్వదత్తవాసఉదకాదిని శ్రాద్ధాన్తాని పునర్దద్యాత్ । పాషాణాన్తరే స్థాపితే నష్టపాషాణదర్శనే "యమేఇవయతమానే" ఇతితచ్ఛత్రైవస్థాపయేత్ .

దేశవిప్లవే స్థాపితపాషాణం గృహీత్వా దేశాన్తరంగత్వా తత్రతం స్థాపయిత్వా హోమంకృత్వా పూర్వదత్త వాసఉదకాదీని శ్రాద్ధాన్తాని పునర్దద్యాత్ । అథవాదశాహాన్తకృత్యమాకృష్యసమాప్య దేశాన్తరంగచ్ఛేత్ .

ఇతి ప్రయోగదర్పణే షష్ఠఃఖండః .

అథాఽస్థిసఞ్చయః

దహనదినాత్పరేద్యుర్వా తృతీయేఽహని వా దహనదినాద్వా చతుర్థదినేవా దశాహాత్సపిణ్డీకరణాద్వా పూర్వం విషమదినేవాఽస్థిసఞ్చయనంకుర్యాత్ । క్షీరముదుమ్బరశాఖామాజ్యం బృహతీఫలం నీలలోహితసూత్రే అశ్మనస్సికతాఃకుమ్భాః పలాశశాఖేచ సంగృహ్య జ్యేష్ఠక్రమేణ శ్మశానం గత్వా, అముకగోత్రస్యాముకశర్మణఃప్రేతస్య అస్థిసఞ్చయనం కరిష్యఇతిసఙ్కల్ప్య క్షీరమిశ్రేణోదకేనాదుమ్బరశాఖయా "యాతేఅగ్నిమహస్థా

ము” ఇతిపఞ్చభిః ప్రతిమన్త్రమస్థీన్యవోక్ష్య దహనదేశాద్దక్షిణతోఽఙ్గా
రాన్నిరూహ్య ప్రజ్వాల్య పరిస్తీర్యాజ్యం దర్వ్యాంచ సంస్పృశ్య పరిషిచ్య వా
రణేనాన్యేన వా పర్ణేన “ అపసృజ పునరగ్నే ” ఇతి తిసృభిః ప్రతిమన్త్రం
హుత్వా అయుగ్మైరుదకుమ్భైరేకేన వా కుమ్భేనా శేషాణ్యస్థీన్యవోక్షేత్ ।
అథయస్యాః పునః ప్రసూతిర్న స్యాద్గతరక్తా వా సా విధవా వా ప్రేతస్య పత్నీ
వా సవ్యహస్తే నీలలోహితసూత్రాభ్యాం బృహతీఫలం బధ్వా సవ్యేన ప
దాఽశ్మానమాస్థాయ నేత్రే నిమీల్య సవ్యాఙ్గుష్ఠానామికాభ్యాం దన్తాస్థిశిరోఽ
స్థిచ “ ఉత్తిష్ఠాతస్తనువమ్ ” ఇత్యాదాయ నేత్రే ఉన్మీల్య కుమ్భే నిధాయ
అంసాస్థిబాహ్వస్థిచ “ ఇదస్తపకమ్ ” ఇత్యాదాయ నిధాయ పార్శ్వాస్థి
శ్రోణ్యస్థిచ “ పరఊతపకమ్ ” ఇత్యాదాయ నిధాయచ ఊర్వస్థిజఙ్ఘాస్థిచ
“ తృతీయేన జ్యోతిషా సంవిశస్వ ” ఇత్యాదాయ నిధాయ పదద్వయాస్థి
“ సంవేశనః ” ఇత్యాదాయ నిదధ్యాత్ । సర్వత్ర నేత్రే నిమీల్యాస్థీన్యాదా
య ఉన్మీల్య కుమ్భే నిదధ్యాత్ । తతః కర్తా సర్వాణ్యస్థీన్యాదాయ కుమ్భే ని
ధాయ భస్మాభిః సమూహ్య శరీరాకృతిం కృత్వా ప్రేతస్య క్షున్నివృత్త్యర్థం
పఞ్చభక్ష్యాణిదత్వా “ ఉత్తిష్ఠ ప్రేహి ” ఇత్యస్థికుమ్భమాదాయ పలాశ
మూలే దర్భమూలే శమీమూలే వా గజప్రమాణం పురుషప్రమాణం వా గ
ర్తం ఖాత్వా ఆజ్యేన గన్ధతోయేన చాస్థీని సేచయిత్వా గర్తే కుమ్భం నిధా
య మృద్భిర్గర్తం పూరయేత్ , అథవా వస్త్రేణ కుశరజ్జ్వా చ కుమ్భం వృ
ఢం బధ్వా గఙ్గా కావేర్యాది మహానదీషు వా ప్రవాహాదిషు పుణ్యతీర్థేషు
వా ప్రక్షిప్య కుమ్భమజ్జనకాలే అఘమర్షణసూక్తం జపేత్ । కుమ్భనిధాన
దేశాత్పశ్చాద్దక్షిణోత్తరతో దిక్షు త్రీన్ గర్తాన్ ఖాత్వా స్నానార్థం ప్ర
థమదినవత్కుర్యాత్ । శ్వగర్దభచణ్డాలైరస్థిస్పర్శే అస్థీని పఞ్చగవ్యైః
ప్రక్షాళ్య పఞ్చవింశతికృచ్ఛ్రాణి వింశతికృచ్ఛ్రాణి త్రీణికృచ్ఛ్రాణి
చక్రమేణ కుర్యాత్ । సూకరసృగాలకుక్కుటసూతికాపక్షిభిః శవదేహభ
స్మాస్థిస్పర్శే శునా శవదేహస్పర్శేచ పఞ్చగవ్యప్రక్షాళనం కృచ్ఛ్రత్ర
యంచ కుర్యాత్ । యద్యస్థిప్రవాహాభిహతం స్యాత్తద్భస్మవాతద్దేశమృదం
వాఽస్థిస్థానే కృత్వా సఞ్చయనం కుర్యాత్ । యదిస దేశో నదీవా ప్రవాహో వా
స్యాత్తదా తత్ర గత్వా సఞ్చయనమన్త్రం జపేత్

యదిశ్మశానాగ్నిర్నష్టస్స్యాత్తదాఽముకగోత్రస్యాముకశర్మణః ప్రేతస్యశ్మశానాగ్నిసన్ధానం కరిష్యఇతి సఙ్కల్ప్య "అపహతా అసురాః - శన్నోదేవీః" ఇతిద్వాభ్యాం తద్భస్మప్రోక్ష్య "అయంతేయోనిః" ఇతి సమిధిభస్మసమారోప్య "ఆజుహ్వానః - ఉద్బుధ్యస్వ" ఇతిద్వాభ్యాం లౌకికాగ్నౌతాంసమిధమాధాయ ప్రజ్వాల్య పరిస్తీర్యఆజ్యందర్వీంచసంస్కృత్య సమన్తమ్ప్రదక్షిణం పరిషిచ్య "అయాశ్చాగ్నేసి" ఇత్యేతయా "అగ్నిర్హోతా" ఇత్యనువాకేన పఞ్చాహుతిం "బ్రాహ్మణఏకహోతా" ఇతిదశభిః "మనోజ్యోతిః - యన్మఆత్మనోమిందా - పునరగ్నిః" ఇతితిసృభిః "భూరగ్నయే - భూరన్నమగ్నయే - భూరగ్నయేచ" ఇతిద్వాదశభిర్వ్యస్తాభిస్సమస్తాభిర్వ్యాహృతిభిః "అనాజ్ఞాతమ్" ఇత్యాదిభిశ్చహుత్వా పూర్వవత్పరిషిచ్య తస్మిన్నగ్నౌసఞ్చయనహోమంకుర్యాత్ ..

దశమేఽహని మహాన్ప్రేతస్య క్షుదుద్భవతి తన్నివృత్త్యర్థం నిత్యోదకపిణ్డదానాత్పూర్వం ప్రభూతబలిం పశ్చాద్వాకుర్యాత్ । అముకగోత్రస్యాముకశర్మణః ప్రేతస్య మహాక్షున్నివృత్త్యర్థం ప్రభూతబలిప్రదానం కరిష్యఇతిసఙ్కల్ప్య కుణ్డస్య పశ్చాద్దక్షిణతో వాదర్భాన్ సంస్తీర్య తేషు పూర్వవత్తిలోదకముత్సృజ్య తేషుఅముకగోత్రాయాముకశర్మణే ప్రేతాయ ఏతంప్రభూతబలిందదామి ఏతాని నానావ్యఞ్జనాని పృథుకాపూపఫలాన్యుపతిష్ఠన్త్విత్యుపస్థాయ తదుపరిపూర్వవత్తిలోదకముత్సృజ్య తత్సర్వం పిణ్డవదప్సునిక్షిప్య స్నాత్వాఽముకగోత్రాముకశర్మన్ ప్రేతఅస్మాత్పాషాణాదుత్తిష్ఠేతి పాషాణముత్థాప్య వస్త్రేణాచ్ఛాద్య కుణ్డేయవాన్ప్రకీర్య మృద్భిఃపూరయిత్వా తీరకుణ్డేప్యేవం కృత్వా పాషాణద్వయం పిణ్డవదప్సునిక్షిప్యస్నాయాత్ । తతోజ్ఞాతయఃకర్తాచ సర్వాఙ్గవపనం కుర్యుః । దశమేఽహని శుక్రవారశ్చేజ్జ్ఞాతయఃపూర్వేద్యుఃపుత్రాస్తు తస్మిన్నేవదినే వాపయేయుః । ప్రతిదినముదకదానం కర్తుమశక్తాజ్ఞాతయోదశమేహని కనిష్ఠపూర్వకం సర్వాఙ్గవపనంకృత్వా త్రింశద్వాషడుదకాని పఞ్చసప్తతి తిలోదకానివదద్యుః । మాతుర్దశాహమధ్యే తద్దీక్షాయాంవా పితృమరణే న వపనమ్, పితుర్దశాహమధ్యే తద్దీక్షాయాంవా మాతృమరణే వపనంకార్యమ్, మాతృదీక్షాన్తం కేశాన్ధారయేత్ । గర్భదీక్షామధ్యే మాతాపిత్రో

ర్మరణే మాతృపిత్రాదీక్షామధ్యే పత్న్యాః ప్రసవేచ వాపయేత్తచ్చేచ్ఛవం కే
శాన్ధారయేచ్చ । సపిణ్డీకరణాత్పూర్వం పత్నీప్రసవేన వాపయేదిత్యేకే ।
త్రిపక్షాదిషు సపిణ్డీకరణే గర్భదీక్షాభావే తత్పూర్వం శుభదినే వాపయే
త్ । మాతాపిత్రోర్మరణాబ్దే పత్న్యాం గర్భిణ్యాంచ ఆహితాగ్నేర్న కేశ
శధారణమిత్యేకే । వివాహదీక్షామధ్యే మాతాపిత్రోర్మరణే వాపయేన్నత
దన్యమరణే । జ్యేష్ఠభ్రాతృపితృవ్యమాతామహాదీనాం సంసర్గాత్ షణ్మా
సాన్ క్షౌరాభ్యఞ్జతామ్బూలమైథునాది వర్జయేత్ । మాతాపిత్రాచార్యస్వ
పత్నీనాం యస్మిన్కాలే మరణం తదూర్ధ్వం పరేద్యుస్తత్కాలాత్పూర్వం
భోజనం నకుర్యాత్ । మాతాపిత్రోర్మృతాహాదివత్సరాన్తం సపిణ్డీకరణా
న్తం వా తైలాభ్యఞ్జక్షారలవణ తామ్బూల మధు కాంస్యభోజనపరాన్నా
ధ్వగమన దన్తధావన ద్విభుక్తిప్రతిగ్రహగన్ధపుష్పామితాశన ఖట్వాదిశయ
నాని వర్జయేత్ । అల్పంభుఞ్జీతాధశ్శయీత । మైథునంఋతుకాలేఽపి వ
ర్జయేత్ । మైథునేకృతే పితరో రేతఃకర్దమాబ్దం నిమజ్జన్తి రేతఃపిబన్తి
చ । మైథునేకృతేకృచ్ఛ్రమ్, శుక్లోత్పత్తౌ కృచ్ఛ్రత్రయమ్, గర్భధారణే
బ్రహ్మహత్యాప్రాయశ్చిత్తం కార్యమిత్యేతైర్నియమైస్సహ పుత్రాణాం కేశ
ధారణమ్ । జ్యేష్ఠస్యైవేత్యేకే । నియమైర్వినాపీత్యన్యే । ఆబ్దికాదూర్ధ్వం
శుభేమాసే శుభేదినే వపనమ్ । జ్యేష్ఠపత్న్యాం గర్భిణ్యాం కనిష్ఠపత్న్యాః
ప్రసవేనవపనమ్ । కనిష్ఠపత్న్యాం గర్భిణ్యాం జ్యేష్ఠపత్న్యాః ప్రసవే వాప
యేత్ । జ్యేష్ఠానాం జ్ఞాతీనాం తత్పత్నీనాంచ మరణే కనిష్ఠైర్వపనం కా
ర్యమ్ । అసన్నిధానేనేత్యేకే । దశాహాతిక్రమే పితృమాస చతుష్టయేన కా
ర్యమిత్యన్యే । తత్రాపిశుభేమాసేదినేచ కార్యమిత్యపరే । జ్యేష్ఠభ్రాతృ
పితృవ్యమాతామహ మాతులశ్వశురాచార్య తత్తత్పత్నీమాతృష్వసృపి
తృష్వసృ జ్యేష్ఠస్వసృ సపత్నీమాతౄణాం మరణేనాన్తర్వాన్ తత్ప్రతి
తియోగీవాపయేత్ । అన్తర్వ్యానపి సంసర్గాచ్చేద్వాపయేత్ । పత్నీమర
ణాత్పరం తత్పిత్రోర్మరణేనవపనమ్ । తస్యాఃపుత్రఃపుత్రీవాఽస్తిచేద్వపనం
కార్యమ్ । అశుభనక్షత్రే క్షౌరేకృతే పునశ్శుభనక్షత్రే క్షౌరం కారయేత్ ।
శిరసికృకలాసపతనే దగ్ధేషువా కేశేషు పఞ్చగవ్యేన కేశాన్ ప్రక్షాళ్యవా
పయేత్ । పితాపుత్రౌ భ్రాతరౌచ ఏకస్మిన్దినే క్షౌరం శ్రాద్ధభోజనంచ న

కుర్యాతామ్ । యస్మిన్మాసే పిత్రాదీనామాబ్దికం మాసికం వా కరోతి తన్మాసే తత్పక్షే వా క్షౌరం పరాన్నం చ వర్జయేత్ । గర్భిణ్యా మాసత్రయాదూర్ధ్వం క్షౌరం శవానుగమనం శవనిర్హరణం సముద్రస్నానం శ్రాద్ధభోజనం ప్రతిగ్రహం దూరయాత్రాం గృహారమ్భప్రవేశౌ దేవతాప్రతిష్ఠాం మైథునం చ వర్జయేత్ । క్షౌరే కృతే బ్రహ్మహత్యాసమో దోష ఇతి విజ్ఞాయతే.

ఇతి ప్రయోగదర్పణే సప్తమః ఖణ్డః

దశాహమధ్యే దర్శసఙ్క్రాన్త్యోరన్యతర సమ్భవే పుత్రేతరో దశాహాన్తం కర్తవ్యోదకపిణ్డైకోత్తర వృద్ధిశ్రాద్ధాన్యకృత్వా దర్శాన్త్యయామాత్పూర్వం సఙ్క్రాన్తిసమయాత్పూర్వం కుర్యాత్ । త్రయోదశీకలామాత్రయుక్తదినమరణేప్యేవమ్ । దినద్వయే దర్శసమ్భవే మధ్యాహ్నవ్యాప్తియుక్తదర్శదినే వా దర్శశ్రాద్ధదినే వా కుర్యాత్ । దర్శాత్పూర్వమేవ పుత్రాస్తదితరే చ సఞ్చయనం కుర్యుః । దర్శాత్సఙ్క్రాన్తేః పరమేవారభ్య కుర్యాత్ । దర్శాత్పూర్వం సమాపనేపి ప్రభూతబలి పాషాణోత్థాపనే దశమదిన ఏవ కుర్యాన్న చ శ్రాద్ధాని తత్తద్దిన ఏవ కుర్యాత్ । పుత్రస్తు దశాహమేవ కుర్యాత్ । జ్ఞాతయస్తు దర్శసఙ్క్రాన్త్యోరేవోదకం దద్యుః । సర్వత్ర వపనపూర్వకమేవోదకం దద్యుః । విదేశస్థః పుత్రః మాతాపిత్రోర్మరణం శ్రుత్వా దశాహమధ్యే సఞ్చయనాత్పూర్వమాగతః సంస్కారాదావన్యైరకృతే అస్థిసంస్కారం తదభావే ప్రతికృతిసంస్కారం వా కృత్వా శిరోమాత్రవపనం కారయిత్వా నగ్నప్రచ్ఛాదన సఞ్చయనాతీతదిన వాసోదక తిలోదకపిణ్డైకోత్తర వృద్ధి నవశ్రాద్ధాని తద్దైవకృత్వా శేషత్తద్దినేషు తత్తద్దినకృత్యం కుర్యాత్ । సఞ్చయనాత్పరమాగతశ్చేద్దాహ సఞ్చయనవర్జం పూర్వోక్తవత్సర్వం కుర్యాత్ । కనిష్ఠపుత్రేణ సపత్నీపుత్రేణ వా దాహాదికే కృతే సఞ్చయనాత్పూర్వం పరం వాఽఽగతో జ్యేష్ఠపుత్రః అతీతదినవాస ఉదక తిలోదకాదీని కృత్వా తాత్కాలికాని తత్తత్కాలే కుర్యాన్న పునర్దాహః .

కనిష్ఠపుత్రేణ దశాహకృత్యే కృతే దశమదినరాత్రావేకాదశాహే అపరాహ్ణాత్పూర్వం వాఽఽగతో జ్యేష్ఠపుత్రస్సర్వాఙ్గవపనం కృత్వా వ్ర

షోత్సర్గమేకోద్దిష్టంచ కృత్వా తద్దినప్రభృతి దశాహ ముదకమాత్రం దద్యాత్ । కనిష్ఠపుత్రేణాకృతే ప్రేతకృత్యే పూర్వోక్తకాల ఆగతో జ్యేష్ఠస్తద్దినమారభ్య దశమదినపర్యన్తం దశాహకృత్యం కృత్వా ఏకాదశాహ ఏకోద్దిష్టంకుర్యాత్ । అన్యేనసపిణ్డాదినా దశాహాన్తకృత్యేకృతే పూర్వోక్తకాలఆగతఃపుత్రఃపునర్దహనవపనాద్యేకోద్దిష్టాన్తాన్యేకాదశాహ ఏవకుర్యాత్ । అపుత్రస్య కృతసంస్కారస్య దశాహమధ్యే సఞ్చయనాత్పూర్వం పరం వా ఆగతో ముఖ్యకర్తా అతీతదినవాసఉదక తిలోదకాదీనిదత్వా తాత్కాలికోదకాదీని తత్తత్కాలేకుర్యాత్ । అన్యేన దశాహకృత్యేకృతే పూర్వోక్తకాల ఆగతో ముఖ్యకర్తా వృషోత్సర్గమేకోద్దిష్టంచ కృత్వా అత్యాశౌచవిధినా యావత్స్వాశౌచముదకందద్యాత్ । అకృతే దశాహకృత్యేదాహంవినా సర్వం తదైవకృత్వా వృషోత్సర్జనమేకోద్దిష్టంచ కృత్వా యావత్స్వాశౌచముదకం దద్యాత్ । ఏకోద్దిష్టాన్తే పుత్రేణాన్యేన వాకృతే విదేశస్థఃపుత్రఃపిత్రోర్మరణం శ్రుత్వా వపనం కారయిత్వా దశాహముదకం దద్యాత్ । సర్వత్ర మాతాపిత్రోర్భర్తుశ్చమరణశ్రవణం పుత్రాణాంపత్న్యాశ్చ సఞ్చయనాత్పూర్వంచేన్మృతాహాది దశాహశేషమ్, సఞ్చయనాత్పరంచేచ్ఛ్రవణాది దశాహమాశౌచమ్ । పుత్రాణామన్యేషాంచ యావత్స్వాశౌచముదకదానమ్, ఆశౌచేసత్యపి మృతాహాద్యేకాదశాహఏవైకోద్దిష్టశ్రాద్ధమ్, దశాహాత్పరం శ్రవణే శ్రవణదినాద్యేకాదశాహఏవ । సపిణ్డీకరణంతు సావకాశత్వాత్త్రిపక్షాదిషు కార్యమ్ । దశాహమధ్యఆగతేన ముఖ్యకర్త్రా క్రియమాణేఽపి ప్రేతకృత్యే పూర్వమారబ్ధప్రేతకృత్యేనాన్యేనాపి యావత్స్వాశౌచముదకమాత్రం దేయమ్, దౌహిత్ర సమానోదకాభ్యామాదశాహమ్, ఆశౌచాన్తేశుద్ధ్యర్థంబ్రాహ్మణానాం భోజనంచ కార్యమ్

అపుత్రస్య సపిణ్డస్యాకృతసంస్కారస్య దశాహాత్పరం మరణశ్రవణే పునర్దహనం కృత్వా యావదాశౌచముదకం పిణ్డంచదత్వా ఆశౌచాన్తే ఏకోద్దిష్టం పరేద్యుస్సాపిణ్డ్యంచకుర్యాత్ । కృతప్రేతకృత్యస్యతు ఉదకమాత్రం దత్వా ఆశౌచాన్తే ఏకోద్దిష్టం సాపిణ్డ్యంచకుర్యాత్ । కృతైకోద్దిష్టస్య ఉదకదానం సాపిణ్డ్యంచకుర్యాత్ । వత్సరాత్పరంచేదేకస్మిన్దినే పునర్దహనోదకపిణ్డాన్ సమాప్యద్వితీయేఽహన్యేకోద్దిష్టం తృతీయేసాపిణ్డ్యంచకు

ర్యాత్ । దశాహాశౌచినోదాహితాగ్నేశ్చ దశరాత్రం క్రియాఃకుర్యుః । త్రిరాత్రాశౌచినః పక్షిణ్యాశౌచినశ్చ త్రిరాత్రేణక్రియాఃకుర్యుః । త్రిరాత్రప్రేతకృత్యేతు ప్రతిదినం దశ వాసఉదకాని క్రమేణ ద్వాదశ త్రింశత్త్రియష్టింశత్తిలోదకాని , త్రీఃచతురస్త్రీఃపిణ్డాః, ద్వేద్వే ఏకమేకంచ నవశ్రాద్ధాని, ద్వితీయేఽహ్ని సఞ్చయనమ్, చతుర్థేఽహన్యేకోద్దిష్టమ్, పఞ్చమేఽహని సాపిణ్డ్యంకుర్యాత్ । దశాహాన్తస్త్ర్యహాత్కర్తవ్యే అష్టమేఽహని చతుర్వింశతి వాసఉదకాని ద్విపఞ్చాశత్తిలోదకాన్యష్టౌ పిణ్డాః, నవమేఽహ్ని పఞ్చనవశ్రాద్ధాన్యన్యత్సర్వం యథాకాలం పూర్వోక్తవత్కుర్యాత్ । అహరాశౌచినో బన్ధుజనాశ్చ ద్వితీయేఽహ్ని సఞ్చయనోదకాదీని సమాప్య తృతీయేఽహ్న్యేకోద్దిష్టం చతుర్థేఽహ్ని సాపిణ్డ్యంచకుర్యుః । అపుత్రస్య జ్యేష్ఠభ్రాతుః దేశాన్తరమరణశ్రవణేషణ్మాసాత్పూర్వందశరాత్రేణ తమూర్ధ్వంత్రిరాత్రేణక్రియాఃకుర్యాత్ , సర్వత్రకాలాతిక్రమేప్రతిమాసం కృచ్ఛ్రంకృత్వా తతఃక్రియాఃకుర్యాత్ , మాతాపితృమాతామహేభ్యోఽన్యేషాం వత్సరాత్పరం సఞ్చయనం శాన్తిహోమంచ నకుర్యాత్ .

గృహ్యాగ్నావిద్యమానేఽన్యాగ్నినావిధివద్దాహేగృహ్యాగ్నినాప్యమన్త్రవద్దాహే అఙ్గవైకల్యే దాహే చణ్డాలాదిహతే సఞ్చయనమకృత్వా దశాహోదకపిణ్డాసమాపనే ఏకాదశాహేఏకోద్దిష్టాకరణేచఅస్థిభిఃపురుషాకృతిం కృత్వా గృహ్యాగ్నినా శ్మశానాగ్నినా వాపునస్సంస్కారంకుర్యాత్ , ఉభయోరభావే అగ్నిముత్పాదయేత్ । అస్థ్యభావే పలాశవృన్తైర్వాదర్భైర్వాపురుషాకృతిం కుర్యాత్ - శతావరింశతా శిరోదశభిర్గ్రీవాం వింశత్యోరస్త్రింశతోదరం పఞ్చాశతాపఞ్చాశతైకైకం బాహుం తేష్వేవపఞ్చభిఃపఞ్చభిరఙ్గులీస్సప్తత్యాసప్తత్యైకైకం పాదం తేష్వేవపఞ్చభిఃపఞ్చభిరఙ్గులీరష్టాభిశ్శిశ్నం ద్వాదశభిర్వృషణంచ కల్పయిత్వోర్ణాసూత్రేణ సన్ధిషు సంవేష్ట్య అముకగోత్రమముకశర్మాణం ప్రేతమస్యాం ప్రకృతికృతావావాహయామీత్యావాహ్య స్నాపయిత్వాఽలఙ్కృత్యాగ్నిముత్పాద్య సఙ్కల్ప్య పితృమేధం సర్వంకృత్వా తద్భస్మ అస్థిస్థానేకృత్వా సద్యస్సఞ్చయనం కృత్వా తద్భస్మజలేప్రక్షిపేత్ .

కృత్తికారోహిణ్యార్ద్రాశ్లేషా పూర్వత్రయోత్తరత్రయ జ్యేష్ఠా మూలా రేవతీ త్రిపాదనక్షత్రాణి, శుభగ్రహాధిష్ఠితం జన్మత్రయం నన్దా భద్రాచతుర్దశీ, గురుశుక్రవాసరౌ, శుభయోగంచఅతీత ప్రేతకార్యేవర్జయేత్ । సోమబుధవాసరౌమధ్యమౌ, సఙ్కటేభరణీజ్యేష్ఠాచ గ్రాహ్యే । భానుభౌమగురుశుక్రశనివాసరేషు నన్దాసుపూర్ణాసుపూర్వత్రయోత్తరత్రయపుష్యహస్త చిత్రాసుత్రిజన్మసుచ సఞ్చయనం వర్జయేత్ । తత్కాలేనాత్యన్తం శోధయేత్, కాలాతిక్రమేసమ్యగ్విశోధయేత్ । నిర్దోషదినాభావేభద్రేభూమిమ్, త్రిపాదక్షైహిరణ్యమ్, అఙ్గారకేఽనడ్వాహమ్, గురౌవస్త్రమ్, శుక్రేరజతంచదత్వాఽల్పదోషెగుణాధికేదినే బ్రాహ్మణాననుజ్ఞాప్య కర్మకుర్యాత్ । ప్రతిపత్షష్ఠ్యేకాదశ్యోనన్దాః, ద్వితీయాసప్తమీద్వాదశ్యఃభద్రాః, పఞ్చమీదశమీపఞ్చదశ్యఃపూర్ణాః.

పాషణ్డ్యనాశ్రమిక్లీబకుణ్డగోళకవ్రాత్యవిధర్మగర్భహన్తృస్త్రీఘాతినాం చణ్డాలాదిభిర్బుద్ధిపూర్వం హతానాంచోదకదానమపి నకుర్యాత్, తే చోదకమపినదద్యుః । మాతాపితృమాతామహ మాతామహీ జ్యేష్ఠభ్రాతృపితృవ్యమాతులాచార్యోపాధ్యాయేభ్యోఽన్యేషాం దాహాదిసపిణ్డీకరణాన్తకృత్యకరణే బ్రహ్మచారిణఃపునరుపనయనమ్, ఏకదేశకరణేకృచ్ఛ్రమ్ । సపిణ్డమరణే బ్రహ్మచారీనోదకం దద్యాత్ । సమావర్తనేకృతే తస్మిన్వత్సరే మృతానాం సపిణ్డానాం త్రిరాత్రాద్యశౌచమనుష్ఠాయఉదకం దత్వావివాహంకుర్యాత్ । వివాహమధ్యేయజ్ఞమధ్యేచ పిత్రోర్మరణే సంస్కారంకృత్వా స్నాత్వా వివాహయజ్ఞాన్తైసఞ్చయనాదిసర్వంకుర్యాత్.

ఇతి ప్రయోగదర్పణే అష్టమఃఖణ్డః

దశమేహని వపనానన్తరం గ్రామశ్మశానయోర్మధ్యే తత్రాసమ్భవేయత్రకుత్రాపివృక్షమూలేవోపవీతిశాన్తిహోమంకరిష్యఇతిసఙ్కల్ప్య లౌకికాగ్నిం ప్రతిష్ఠాప్య ప్రాగుదగగ్రైర్దర్భైఃపరిస్తీర్యాగ్నేఃపశ్చాల్లోహితమానడుహం చర్మతదభావేతదాకారం మృగచర్మ వాఽఽస్తీర్యతస్మిన్వేతసమాలినోజ్ఞాతీన్ "ఆరోహతాయుర్జరసమ్" ఇతికనిష్ఠపూర్వమారోప్య "యథాహాన్యనుపూర్వమ్" ఇత్యేతయాతాన్ జ్యేష్ఠక్రమాత్కల్పయిత్వా ఆజ్యంవారణదర్వ్యైచప్రతిలోమం సంస్కృత్య తూష్ణీం సమ

న్తం ప్రదక్షిణమగ్నిం పరిషిచ్య "నహితేఅగ్నే - అపనశ్శోశుచదఘమ్" ఇతిద్వాభ్యాం చతుర్గృహీతం దర్వీమూలేన హుత్వా సకృద్గృహీత్వా "అపనశ్శోశుచదఘమ్ - సుక్షేత్రియా - ప్రయద్భన్దిష్ఠః - ప్రయదగ్నేః - ప్రయత్తేఅగ్నే - త్వంహి - ద్విషోనః - సనస్సిన్ధుమ్ - ఆపఃప్రవణాత్ - ఉద్వనాముదగాని" ఇతిదశభిశ్చహుత్వా అత్ర ప్రతిస్వాహాకారం కస్మింశ్చిత్పాత్రే దర్విస్థం హుతశేషమాజ్యం నినీయదర్వీప్రహృత్యపూర్వవదగ్నిం పరిషిచ్యాగ్నేరుత్తరతోలోహితమనడ్వాహం ప్రాఙ్ముఖమవస్థాపయేత్ । తతోజ్ఞాతయః "అనడ్వాహమన్వారభామహే" ఇతికనిష్ఠపూర్వమన్వారభ్య "ఇమేజీవాః" ఇత్యనడుహాసహ ప్రాచీందిశం గచ్ఛేయుః । పశ్చాద్గచ్ఛన్ కర్తా వేతసశాఖామవకాంశ్చ సహగృహీత్వా తాభ్యామనడుత్పదాని "మృత్యోఃపదమ్" ఇతి మార్జయన్గత్వా జ్ఞాతీన్ప్రస్థాప్య "జీవతాంమృతానామన్తరం భవేత్" ఇతిమనసాధ్యాత్వా జ్ఞాతిభ్యోదక్షిణతః "ఇమంజీవేభ్యః" ఇత్యశ్మానం స్థాపయిత్వా పాత్రస్థసమ్పాతాజ్యం జ్ఞాతిస్త్రీణామఙ్గులీషు "ఇమానారీః" ఇతినినయేత్ । తాస్తేనముఖం విమృజ్య "యదాఞ్జనమ్" ఇత్యక్షీణ్యఞ్జీరన్ , అథకర్తా "యథాత్వాముద్భినత్సి" ఇతిపృథివ్యామోషధీస్తమ్బం ప్రతిష్ఠాప్య దీపహస్తాః స్త్రీరగ్రతఃప్రస్థాప్య తత్రవాగృహఉత్తరపూర్వదేశేవా ఆనడ్దహోమం కరిష్యఇతిసఙ్కల్ప్య పూర్వవత్పరిషేచనాన్తంకృత్వా "ఆనడ్వాయ - నవైతత్ర" ఇతిద్వాభ్యాం వారణదర్వ్యగ్రేణ చతుర్గృహీతం హుత్వా సర్వప్రాయశ్చిత్తమనాజ్ఞాతమిత్యాదిభిశ్చహుత్వా దర్వీప్రహృత్య పూర్వవత్పరిషిచ్యాగ్నిముపస్థాయ గృహంగత్వా పుణ్యాహం వాచయిత్వా తేనజలేన గృహంప్రోక్ష్య యవోదనం వ్రీహ్యోదనంవా జ్ఞాతిభిస్సహ "యవోసి" ఇతిభుఞ్జీత.

ఆశౌచినోద్వివారభోజనం తల్పాదిశయనం మైథునంక్షారలవణతైలాభ్యఙ్గ తామ్బూలాని వర్జయేరన్ క్రీతమయాచితంవాఽన్నం భుఞ్జీరన్ । ఆశౌచినస్సూతకినశ్చ దానప్రతిగ్రహ దేవాలయప్రవేశ ప్రణామసమిత్పుష్పదర్భజలాహరణ దేవతారాధనాధ్యయనాని వర్జయేరన్ । పుత్రజననే తు నాభికృన్తనాత్పూర్వం తస్మిన్దినేవామరణసమయేచ దానందద్యుః । ఉప

రాగేచయావన్మోచనం స్నానదానశ్రాద్ధజపహోమాదికం కుర్యుః । మానసికం సద్యాత్రయం వాచకమర్ఘ్యదానమమన్త్రకం ప్రాణాయామం దశవారం గాయత్రీజపముపస్థానం ప్రేతకర్మచ స్నాత్వార్ద్రవాససైవకుర్యుః.

ఏకాదశేహని గృహం గోమయేనోపలిప్య పుణ్యాహం వాచయిత్వా తేనజలేన గృహం ప్రోక్ష్య వస్త్రాణి శోధనార్థం రజకాయదత్వా ప్రాతః కాలే వృషోత్సర్జనం కుర్యాత్ “ ॥ శ్లో ॥ లోహితోయస్తు వర్ణేన ముఖే పృష్ఠేచ పాణ్డురః । శ్వేతఃఖురవిషాణాభ్యాం సవృషో నీలఉచ్యతే ॥ ” ఇత్యుక్తలక్షణం వా సర్వకృష్ణవర్ణం వా యథా సంభవవర్ణం వా ద్వివర్షాధికం వర్షాధికం వా వృషభముత్సృజేత్ । ఏకాదశేహని వృషోత్సర్జనాకరణే యదా కదాచిత్సపిణ్డీకరణాత్పూర్వం కుర్యాత్ । పతిపుత్రవత్యాః స్త్రియాస్స గాం వృషభముత్సృజేత్ । పుత్రాసన్నిధానే భర్తాఽన్యో వా కర్తా చేద్వృషభమేవోత్సృజేత్ । అపుత్రాయా భర్తృమత్యా గోదానమాత్రం కుర్యాత్ । అముకగోత్రస్యాముకశర్మణః ప్రేతస్య పాపక్షయార్థం ప్రేతత్వవిమోచనార్థం వృషోత్సర్జనం కరిష్య ఇతి సఙ్కల్ప్య వృషభం సంస్నాప్యాలఙ్కృత్య యోయద్దేవతాభక్తస్తస్య తచ్చిహ్నం పశ్చాద్దక్షిణపాదమూలే అగ్నితప్తేనాయసేన విలిఖ్య “ పిశఙ్గరూపః - తన్నస్తురీపమ్ ” ఇతిద్వామన్త్రక్రమేణ దక్షిణవామయోఃకర్ణయోర్దక్షిణకర్ణేనాజపిత్వా “ ఋచాం ప్రాచీమ్ ” ఇత్యనువాకేన తిలమిశ్రజలం పాయయిత్వా “ ఏతంయువానమ్ ” ఇత్యనువాకేనాభిమన్త్రితం గోషువిసృజ్య ఏకోద్దిష్టవిధానేనయథాశక్తి బ్రాహ్మణాన్భోజయేత్ । వృషోత్సర్జనాశక్తౌ ఏకాదశ బ్రాహ్మణాన్ భోజయేత్తదశక్తౌ తావన్మాత్రపర్యాప్తమామం వా హిరణ్యం వా బ్రాహ్మణాయదద్యాత్ .

ఇతి ప్రయోగదర్పణే నవమః ఖణ్డః .

ఏకోద్దిష్టస్య తస్మిన్నేవదినే బ్రాహ్మణనిమన్త్రణమ్ , అన్యశ్రాద్ధస్య పూర్వేద్యుః । ఏకాదశాహే మధ్యాహ్నే అముకగోత్రస్యాముక శర్మణః ప్రేతస్య అద్యైకాదశేఽహన్యేకోద్దిష్టశ్రాద్ధం కరిష్యఇతి సఙ్కల్ప్య ప్రత్యఙ్ముఖస్య విప్రస్య హస్తే జలం దత్వా అముకగోత్రస్యాముకశర్మణ ఇ

దమాసనమిత్యాసనార్థం దర్భాన్ దత్త్వా పునర్జలం దత్త్వా ఏకోద్దిష్టశ్రాద్ధే
ప్రేతార్థే భవతా క్షణః కర్తవ్య ఇతి హస్తే దర్భం దత్త్వా ఓం తథేతి ప్రత్యుక్తే
ప్రాప్నోతు భవానిత్యామన్త్ర్య ప్రాప్నవానీతి ప్రత్యుక్తే ఆయసవ్య
తిరిక్తేన శఙ్కునా గజపాదప్రమాణం వృత్తం కుణ్డం ఖాత్వా గోమయేనో
పలిప్య అముకగోత్రస్యాముకశర్మణః ప్రేతస్య పాద్యస్థానే ఇదమాసనమితి
కుణ్డే దర్భం నిధాయ ఇదమర్చనమితి తిలైరభ్యర్చ్య అముకగోత్రాయా
ముకశర్మణే ప్రేతాయేదం తే పాద్యమితి పాదయోః పాద్యం దత్త్వా జాను
పర్యన్తం జఙ్ఘాపర్యన్తం వా పాదద్వయం ప్రక్షాళ్య స్వస్య చ పాదౌ ప్రక్షా
ళ్యాచమ్య ఆచాన్తమాసనముపవేశ్య అముకగోత్రాయాముకశర్మణే ప్రే
తాయాన్తశ్శుద్ధ్యర్థమయం తే కృసరః ఆస్యశుద్ధ్యర్థమిదం తే తామ్బూలమితి తా
మ్బూలం చ దత్త్వా శరీరశుద్ధ్యర్థమిదం తే అభ్యఞ్జనమితి తైలేనాభ్యజ్య స్నాప
యిత్వా స్నాత్వా లౌకికాగ్నిం ప్రతిష్ఠాప్య దక్షిణాప్రాగగ్రైర్దర్భైః ప్రా
గాద్యప్రదక్షిణం పరిస్తీర్య ఉత్తరానుత్తరాన్ దక్షిణానధరాన్ కృత్వా అగ్నే
ర్దక్షిణతో దర్భాన్ సంస్తీర్య తేష్వౌదుమ్బరమేక్షణమౌదుమ్బరీం దర్వీమా
జ్యస్థాలీం ప్రోక్షణీపాత్రం పునర్దర్వీం సపవిత్రమర్ఘ్యపాత్రం హవిఃపాత్రం
తిలాన్ సికతాః మధు గన్ధపుష్పాణి చైకైకశస్సాదయిత్వా ఏకేన పవిత్రేణ ప్రో
క్షణీరుత్పూయోత్తానాని పాత్రాణి ప్రోక్ష్యాజ్యసంస్కారే హవిషా సహ
త్రిః పర్యగ్నికృత్వా దర్వ్యాసంస్పృశ్య పవిత్రాన్తర్హితే ఽర్ఘ్యపాత్రే " ఆ
మ ఆగచ్ఛతు ప్రేతో దేవయానాన్ సముద్రాన్ సలిలాన్ సవర్ణానస్మిన్యజ్ఞే
సర్వాన్ కామాన్ లభతే క్షీయమాణముపమహ్యతామిమాం ప్రేతాయ తే ఽర్ఘ్యం
గృహ్ణామి " ఇత్యర్ఘ్యం గృహ్ణీయాత్ । " ప్రేతా దేవయానాన్ - ప్రేతా
యై తే ఽర్ఘ్యం గృహ్ణామి " ఇతి స్త్రియాః । అర్ఘ్యం గృహీత్వా పవిత్రముద్ధృ
త్య " తిలోఽసి సోమదైవత్యో గోసవో దేవనిర్మితః, ప్రత్నవద్భిః ప్రత్తపహి ప్రే
తమిమాన్ లోకాన్ ప్రీణయాహి నః " ఇత్యర్ఘ్యే తిలాన్ ప్రక్షిపేత్ । ప్రే
తామిమాన్ లోకానితి స్త్రియాః । పవిత్రం నిధాయ " మధువాతా ఋ
తా " ఇతి ప్రత్యృచం మధుగుడం వా ప్రక్షిప్య, " సోమస్య త్విషిరసి "
ఇతి సర్వాఙ్గులీభిరభిమృశ్య " అవేష్టా దన్దశూకాః " ఇతి తత్ర యత్కిఞ్చి
దాదాయ " నిరస్తం నముచేశ్శిరః " ఇతి నైరృత్యాం నిరస్యాప ఉపస్పృశ్య

“ శన్నోదేవీః ” ఇత్యర్ఘ్యమభిమృశ్య గన్ధాదిభిరభ్యర్చ్య దర్భైర్దర్వ్యాచప్రచ్ఛాద్య “ అపహతా అసురా రక్షాంసి పిశాచా యేక్షయన్తి పృథివీమను - అన్యత్రేతోగచ్ఛన్తు యత్రాస్యగతంమనః ” ఇతితిలాన్ సికతాశ్చ భుక్తిస్థానే ప్రకిరేత్ “ యత్రాస్యాగతంమనః ” ఇతిస్త్రియాః। ఉదీర్తామవరఉత్పరాస ఉన్మధ్యమాఃప్రేతసౌమ్యాః - అసుంయయియా వృకాఋతజ్ఞస్సనోవతుప్రేతోహవేషు ” ఇతి అద్భిరవోక్షేత్ “ ఉదీర్తామవరోత్పరోన్మధ్యమాప్రేతాసౌమ్యా అసుంయే యాయావృకఋతజ్ఞా సానోవతు ప్రేతాహవేషు ” ఇతిస్త్రియాః “ ఆయాహిప్రేతసౌమ్యాగమ్భీరైఃపతిభిఃపూర్వైర్వ్యైః ప్రజామస్మభ్యందదద్రయించ దీర్ఘాయుత్వంచ శతశారదంచ ” అముకగోత్రముముకశర్మాణం ప్రేతమావాహయామీతి దక్షిణాముఖస్తిష్ఠన్నగ్నేర్దక్షిణతఃప్రేతమావాహయేత్ । “ ఆయాహిప్రేతేసౌమ్యాగమ్భీరైఃపథిభిఃపూర్వైర్వ్యైఃప్రజామస్మభ్యందదతీరయించ ” ఇతిస్త్రియాః। పూర్వవత్పాదౌప్రక్షాళ్యాసనే నివేశ్య పూర్వవన్నిమన్త్ర్య హస్తెశుద్ధోదకం ప్రదాయ పవిత్రం నిధాయ అముకగోత్రాయాముకశర్మణె ప్రేతాయేదంతే అర్ఘ్యమిత్యర్ఘ్యం దత్వా పవిత్రమాదాయార్ఘ్యపాత్రె నిధాయ దర్భైర్దర్వ్యాచప్రచ్ఛాదయేత్। అర్ఘ్యపాత్రాణి వివృతానినకుర్యాత్, నోద్ధరేత్, నపునఃపూరయేత్, దర్వ్యాదాయార్ఘ్యందద్యాత్। కృత్వాన్యర్ఘ్యజలేసన్నే శోషణేవా “ ఆపోహిష్ఠామయోభువః ” ఇతి తిసృభిః “ ఆయఆగచ్ఛన్తు ” ఇతిమన్త్రేణచ పునరర్ఘ్యంగృహీత్వా తిలప్రక్షేపాద్యాచ్ఛాదనాన్తంకృత్వా “ తతస్మ్మఆపః ” ఇతిజుహుయాత్। అథబ్రాహ్మణాయ వస్త్రోత్తరీయ గన్ధ పుష్ప శయ్యాసనోదపాత్ర కాంస్యపాత్ర దీపపాత్రాదీని గోభూతిలహిరణ్యాలఙ్కారాదీనిచ యథాశక్తిదత్వా పూర్వవదర్ఘ్యం దత్వా గన్ధపుష్పాదిభిరగ్నిమభ్యర్చ్యాగ్నిసమీపే దక్షిణత ఉదకుమ్భంచనిధాయ దక్షిణతఃప్రతిష్ఠితంహవిరభిఘార్యాప్రదక్షిణం సమన్తమగ్నిం పరిషిచ్య అగ్నౌకరిష్యామీతి పృష్ట్వా కురుష్వేతిప్రత్యుక్తే దర్వ్యాముపస్తీర్య మేక్షణేనహవిర్మధ్యాత్సకృదవదాయాభిఘార్య అముకగోత్రాయాముకశర్మణేప్రేతాయ యమాయచస్వాహేత్యగ్నౌదక్షిణార్ధేహుత్వా అహావిష్యం స్వాహేత్యుత్తరభస్మనిహుత్వా మేక్షణమగ్నౌ

ప్రహృత్య పూర్వవత్పరిషిచ్య హుతశేషమన్నం సవ్యఞ్జనం భుక్తిపాత్రే
దత్త్వా “పృథివీ తే పాత్రం ద్యౌరపిధానం బ్రహ్మణస్త్వా ముఖే జుహోమి
బ్రాహ్మణస్య త్వా ప్రాణాపానయోర్జుహోమ్యక్షితమసి మాస్య క్షేష్ఠా
అముత్రాముష్మిఁల్లోకే” ఇతి బ్రాహ్మణస్య దక్షిణహస్తేనాన్నవ్యఞ్జనాది
స్పర్శయిత్వా తస్య దక్షిణాఙ్గుష్ఠమనఖప్రదేశమ్ “ఇదం విష్ణుః” ఇత్య
న్నే నివేశ్య పరిషేచయిత్వా ఆపోశనం కారయిత్వా “ప్రాణే నివిష్టో-
ఽమృతం జుహోమి” ఇత్యాదిభిః పఞ్చభిర్భుఞ్జానం సమీక్ష్య “బ్రహ్మణి
మ ఆత్మామృతత్వాయ” ఇత్యాత్మానం సమీక్ష్య యథాసుఖం జుషస్వే
త్యుక్త్వా అతఊర్ధ్వం భుఞ్జానం న పశ్యేత్ । భుక్తే ద్విజే అపేక్షితం పృష్ట్వా
సమ్పన్నముక్త్వా అస్తు సమ్పన్నమిత్యుక్తే తృప్తాసీత్యుక్త్వా తృప్తాస్మీతి ప్రత్యు
క్తే ఆపోశనం కారయిత్వా ఆచాన్తే స్వదితమిత్యుక్త్వా అస్తు స్వదితమితి ప్ర
త్యుక్తే పూర్వవదర్ఘ్యం దత్త్వా తామ్బూలవస్త్రహిరణ్యోపానచ్ఛత్రాదీని
దక్షిణాం చ దత్వా అగ్నేర్దక్షిణతో దర్భాన్ సంస్తీర్య తేషు మార్జయన్తామ
మపితా ప్రేత ఇత్యపో మార్జయిత్వా అముకగోత్రాయాముకశర్మణే ప్రేతా
యైతం పిణ్డం దదామీతి నాళికేరప్రమాణం పిణ్డం దత్త్వా అముకగోత్రాము
కశర్మన్ ప్రేత ఏతం పిణ్డముపతిష్ఠేత్యుక్త్వా పాత్రప్రక్షాళనోదకేన పిణ్డం త్రి
రప్రదక్షిణం పరిషిచ్య పూర్వవన్మార్జయిత్వా అధోముఖాని పాత్రాణి కృత్వా
తృప్యేతి త్రిరుక్త్వా పాత్రాణి ప్రోక్ష్యోత్తానాని కృత్వా అక్షయ్యమిత్యు
క్త్వా అస్త్వక్షయ్యమితి ప్రత్యుక్తే అగ్నిసమీపే స్థాపితముదకుమ్భం దక్షి
ణాం వదత్వా ప్రణమ్యోత్తిష్ఠతామిత్యుత్థాప్యానువ్రజ్య ప్రదక్షిణీకృత్యోప
చారానుక్త్వా తం విసృజ్య భుక్తశిష్టాన్యన్నవ్యఞ్జనాని పిణ్డదర్భహోమపా
త్రాణి చాప్సు ప్రక్షిప్య స్నాత్వా గృహం గత్వా పుణ్యాహం వాచయేత్ ।
ఏకాదశేఽహని ప్రవ్యస్య బ్రాహ్మణస్యాఽలాభే దేశవిప్లవాదౌ వా లౌకికాగ్నౌ
“యమాయ సోమమ్” ఇతి ద్వాత్రింశదాహుతీర్ఘృతపాయసేన దక్షిణా
ముఖః పితృతీర్థేన హస్తేన జుహుయాత్ । “ఉదీరతామవర ఉత్పరాసః”
ఇత్యష్టభిరృగ్భిశ్చతుర్వారం వా జుహుయాత్ । హుతశేషేణాన్నేన పూ
ర్వవత్పిణ్డం దద్యాత్ । ఏవం ప్రతిదినమేకైకం పిణ్డం దత్వా ద్వాదశదినే
త్రయోవింశదినే సప్తవింశదినే వా సపిణ్డీకరణాత్పూర్వమేకోద్దిష్టం కుర్యా

త్ । సూతకేపి మాతాపిత్రోరేకాదశేహన్యేవైకోద్దిష్టం కుర్యాత్, అన్యేషాం తు సూతకాన్తే పూర్వోక్తదినేష్వన్యతమే కుర్యాత్ । పాషాణస్థాపనప్రభృతిబల్యేకోద్దిష్టశ్రాద్ధాన్యాహితాగ్నేర్దహన దినాద్యుక్తదినే కుర్యాత్, అనాహితాగ్నేర్మరణదినాదేకోద్దిష్టదినే । ప్రేతతృప్త్యర్థం నిమిత్తవ్యతిరేకేణ దశ బ్రాహ్మణాన్ భోజయిత్వా తేభ్యో దక్షిణాం దద్యాత్ । ఏకాదశాహవ్యతిరిక్తదినేష్వేకోద్దిష్టశ్రాద్ధే, నన్దా చతుర్దశ్యో రోహిణీపుష్యోత్తర ప్రోష్ఠపద రేవతీ త్రిపాదనక్షత్రాణి స్వస్య చతుర్వింశతి నక్షత్ర సప్తవింశ నక్షత్ర సమ్పత్క్షేమ సాధక మైత్ర పరమమైత్రాణి స్వస్య స్త్రీపుత్రయోశ్చ త్రిజన్మాని గురుశుక్రవాసరౌ చ వర్జయేత్ । సోమబుధవాసరౌ మధ్యమౌ । సర్వేషు కర్మసు నిర్దిష్టకాలాసమ్భవే స్వల్పదోషగుణాధికే కాలే బ్రాహ్మణాననుజ్ఞాప్య కర్మ కుర్యాత్ .

ఇతి ప్రయోగదర్పణే దశమః ఖణ్డః

ద్వాదశాహమారభ్య సప్తదశదినపర్యన్తేషు షట్సు దినేష్వన్యతమే దినే త్రయోవింశదినే వా పావనేన మానేన వా సార్ధం పఞ్చదశసు దినేష్వన్యతమే వా తేనైవ మానేన తృతీయచతుర్థషష్ఠైకాదశసు మాసేష్వన్యతమే వా మాసే సపిణ్డీకరణం కుర్యాత్ । రోహిణ్యుత్తరాప్రోష్ఠపద రేవతీఖణ్డనక్షత్రేషు చతుర్దశ్యాం రవిభౌమగురుశుక్రశనివారేషు స్వనక్షత్రాచ్చతుర్వింశే సప్తవింశే నక్షత్రే స్వస్య స్త్రీపుత్రయోశ్చ త్రిజన్మసు చ సాపిణ్డ్యం న కుర్యాత్ । ఉక్తేషు ద్వాదశసు కాలేష్వకృతం చేదాబ్దికాత్పూర్వస్మిన్ దినే కుర్యాత్ । ద్వాదశదినే దోషయుక్తేపి కుర్యాత్ । తస్మిన్ శుక్రవారశ్చేన్మాతాపిత్రోర్వినాఽన్యేషాం న కుర్యాత్ । వత్సరేఽతీతే§ కర్కటకుమ్భయోరన్యతరే మాసి రోహిణ్యార్ద్రాహస్తానూరాధేష్వన్యతమే కుర్యాత్ । తదాకృతాన్యపి షోడశశ్రాద్ధాని పునః కృత్వా సాపిణ్డ్యం కుర్యాత్ । తదా మాతాపితృవ్యతిరిక్తానామేకోద్దిష్ట సోదకుమ్భ మాసిక సపిణ్డీకరణాన్యామేన హిరణ్యేన వా కుర్యాత్ । ఏకాదశాహే దర్శశ్చేదాహితాగ్నిః కర్తా చేన్మధ్యాహ్నే షోడశశ్రాద్ధాని సాపిణ్డ్యం చ కృత్వాఽపరాహ్ణే పిణ్డ

§ కన్యాకుమ్భయోరితి పాఠాన్తరమ్.

పితృయజ్ఞం కుర్యాత్ । ప్రతిమాసం మృతాహే ద్వితీయమాసికాదీని సా
పిణ్డ్యాత్పూర్వమేకోద్దిష్టవిధానేన పశ్చాత్పార్వణవిధానేన కుర్యాత్ । ఆహి
తాగ్నేర్దహనతిథౌ ద్వితీయమాసికమన్యాని మరణతిథౌ కుర్యాత్ । ఊన
మాసికం త్రైపక్షికం చ దాహాది సప్తవింశదివాచ్చతుర్వింశదినాచ్చోర్ధ్వం
కుర్యాత్ । ద్వాదశాహాదిషు సాపిణ్డ్యతదూర్ధ్వభావీని ద్వితీయాదీని మాసి
కాన్యాకృష్య సాపిణ్డ్యాత్పూర్వం తస్మిన్నేవ దినే కుర్యాత్ । త్రిపక్షాది
షు చేత్పూర్వం మృతాహే కుర్యాత్పునస్తత్తత్కాలేష్వపి కుర్యాత్ । కర్తా
పుంసవనసీమన్తనామకరణాన్నప్రాశనేషు ప్రాప్తేషు తదూర్ధ్వభావీని
మాసికాని సాపిణ్డ్యాత్పూర్వమాకృష్య కృతాన్యపి పునరాకృష్య తత్పూ
ర్వస్మిన్ దినే తత్పూర్వం మృతతిథౌ వా కుర్యాత్పునశ్చ తత్తత్కాలేషు
కుర్యాత్ । మాతాపిత్రోర్ద్వినాఽన్యేషాముత్సవార్థమాకృష్య కృతానిపు
నశ్చ తత్తత్కాలే న కుర్యాదిత్యేకే । సాపిణ్డ్యం చాకృతం చేత్పూర్వస్మిన్ది
నే తత్కృత్వాపరేద్యుః పుంసవనాది కుర్యాత్ .

పిత్రాదీనాం త్రయాణాం మాతామహాదీనాం త్రయాణాం తత్ప
త్నీనాం చ సాపిణ్డ్యాదిశ్రాద్ధేషు పార్వణమౌపాసనాగ్నౌ కుర్యాదన్యేషాం
లౌకికే । మాతులాచార్యపితృవ్యాణాం జ్యేష్ఠభ్రాతుస్సీమన్తజస్యాప్యౌ
పాసనాగ్నావిత్యేకే । విభక్తేష్వపి పుత్రేషు జ్యేష్ఠ ఏవ సాపిణ్డ్యం కుర్యాత్,
తస్యాపత్నీకత్వే సపత్నీకోఽన్యః కుర్యాత్ , సర్వేషామపత్నీకత్వే జ్యేష్ఠ
ఏవ లౌకికాగ్నౌ కుర్యాత్ , కనిష్ఠాదినాకృతం సాపిణ్డ్యం జ్యేష్ఠః పునః కు
ర్యాత్ । పత్న్యాకృతం దౌహిత్రః పునః కుర్యాత్ । సమానోదకాదినాకృ
తం పునస్సపిణ్డః కుర్యాత్ । ద్వాదశాహే పత్న్యాం రజస్వలాయామపి
సాపిణ్డ్యం కుర్యాత్ , విచ్ఛిన్నాగ్నిస్తు కాలాన్తరేఽగ్నిం సన్ధాయ కుర్యాత్ ।
వత్సరాన్తసాపిణ్డ్యమాసికాబ్దికాని తు రజస్వలాయామపి భార్యాయాం వి
రవకాశత్వాద్దర్భైర్భార్యాప్రతినిధిం కృత్వా అగ్నిం సన్ధాయ కృత్వా త
మగ్నిం విసృజేత్.

శ్వస్సపిణ్డీకరణం కరిష్యన్ పరేద్యుస్సాయం హోమం హుత్వా
నాశ్నన్ భుక్తవద్భ్యో బ్రాహ్మణేభ్యోఽముకగోత్రస్యాముకశర్మణః ప్రేత
స్య శ్వస్సపిణ్డీకరణం భవితా తత్ర భవద్భిః ప్రసాదః కరణీయ ఇతి విజ్ఞాప్య

శ్వోభూతే బ్రాహ్మణానాహూయ తేషాంపురతో యథాశక్తిదక్షిణాంనిధా య ప్రణమ్య అశేషే హే పరిషద్భవత్పాదమూలే మయాసమర్పితామి మాం యథాశక్తి దక్షిణాం స్వీకృత్య అముకగోత్రస్యాముకశర్మణః ప్రేత స్య అద్యద్వాదశేఽహని సపిణ్డీకరణశ్రాద్ధం కరిష్యన్నూనమాసికాదీన్యా బ్దికపర్యన్తాని పఞ్చదశైకోద్దిష్టశ్రాద్ధాని తత్తత్కాలాదాకృష్య కర్తుకా మోఽస్మి తత్ర మేఽధికారసిద్ధిమనుగృహాణ మాసికాని యథాకాలమనుష్ఠి తాని భూయాసురిత్యనుగృహాణేతి చ విజ్ఞాప్య తైరనుజ్ఞాతోఽముకగోత్రస్యా ముకశర్మణః ప్రేతస్యాద్యద్వాదశేఽహని సపిణ్డీకరణశ్రాద్ధం కరిష్యన్నూన మాసికాదీన్యాబ్దికపర్యన్తాని పఞ్చదశైకోద్దిష్టశ్రాద్ధాని తన్త్రేణకరిష్య ఇతి సఙ్కల్ప్య ఊనమాసికాదిషు క్రమేణపఞ్చదశబ్రాహ్మణాన్ప్రేతార్థే వృత్వా వృత్తైకుణ్డే పాదాన్ప్రక్షాళ్య కృసరాదీనిదత్వా భుజ్యస్నాపయి త్వా అగ్నిప్రతిష్ఠాపనార్ఘ్యగ్రహణ భుక్తిదేశసంస్కారప్రేతావాహనాదీ న్యేకోద్దిష్టవత్కృత్వా దర్వ్యాముపస్తీర్య హవిర్మధ్యాన్మేక్షణేన పఞ్చప శధావాదాయాభిఘార్య పూర్వవద్ధుత్వా అహవిష్య హోమాదిపరిషేచ నాన్తం కృత్వా హుతశిష్టమన్నం సవ్యఞ్జనం భుక్తిపాత్రేషుదత్వా పృథివీతే పాత్రమితి ప్రతిపురుషముపస్పర్శయిత్వా ఆపోశనాది తామ్బూలదక్షిణా దానాన్తం కృత్వా అగ్నేర్దక్షిణతో దర్భేషు పఞ్చదశపిణ్డాన్దత్వా శేషం సర్వం పూర్వవత్కుర్యాత్ । ఏవం కర్తుమశక్తావామశ్రాద్ధే క్రియమాణే ప ఞ్చదశైకోద్దిష్టశ్రాద్ధాన్యామరూపేణ కరిష్యఇతి సఙ్కల్ప్య వరణపాదప్ర క్షాళనగన్ధదానాదికంసర్వం హోమార్ఘ్యవర్జం కృత్వా బ్రాహ్మణానాం పురతః పాత్రేషు సోపస్కరమామం దత్వా అమూన్యామాని యుష్మభ్య మహంసంప్రదదేనమమఆమరూపైరేభిశ్శ్రాద్ధైఃప్రేతరూపీభగవాన్ జనా ర్దనఃప్రియతామితి తిలోదకముత్సృజ్య తామ్బూలం దక్షిణాంచ దత్వాబ్రా హ్మణాన్ప్రస్థాప్య తతస్సపిణ్డీకరణం కుర్యాత్ .

ఇతిప్రయోగదర్పణే ఏకాదశఃఖణ్డః .

సపిణ్డీకరణాదికం సర్వం పార్వణశ్రాద్ధంచ చతుర్దశఘటికానన్తర మారభ్య దశఘటికాసు సమాపయేత్ । సఙ్కల్పాద్యనమాస్తైఃప్రాచీ

వాపితమన్యత్ర పచన ప్రాణాయామాఘారసమిదాఘారహోమాజ్య
భాగస్విష్టకృత్ప్రాయశ్చిత్తహోమాః పరివేషణాభిశ్రవణ ప్రదక్షిణ న
మస్కారానువ్రజన విశ్వేదేవవిష్ణ్వాపచారేభ్యః । పూర్వం విశ్వేభ్యో దేవే
భ్యః ఋజుభిర్యజ్ఞైర్దర్భైః ప్రాగగ్రైరుదగగ్రైర్వా ప్రాఙ్ముఖఉదఙ్ముఖో
వా దేవతీర్థేన ప్రదక్షిణం కృత్వా, పశ్చాత్పితౄణాం దక్షిణాగ్రైరయుగ్మైర్ద్వి
గుణీకృతైర్దర్భైః పితృతీర్థేనాప్రదక్షిణం కృత్వా, పశ్చాన్నిమిత్తస్య పి
తృవత్కృత్వా తతః పశ్చాద్విశ్వేదేవవద్విష్ణోస్సర్వం కుర్యాత్ । పాద
ప్రక్షాళనం గన్ధదానం చ పవిత్రపాణిర్న కుర్యాత్ । పరిశ్రితే దక్షిణాప్ర
వణే గోమయేనోపలిప్తే గృహే శ్రాద్ధం కుర్యాత్ । తత్రోత్తరపూర్వదేశే
హోమస్థానం తద్దక్షిణతః పిణ్డదానస్థానం తద్దక్షిణతః పిత్రాదిభుక్తిస్థానం
తత్పశ్చాద్దేవానాం భుక్తిస్థానం చ పరికల్పయేత్ । ప్రాఙ్ముఖానుదగపవర్గా
న్విశ్వేదేవాన్, ఉదఙ్ముఖాన్ ప్రాగపవర్గాన్ ప్రాఙ్ముఖాన్వా దక్షిణాపవర్గాన్వా
పిత్రాదీన్, పశ్చిమాభిముఖం నిమిత్తం, తద్వద్విష్ణుం చ నివేశయేత్ । కర్తా భో
క్తా చోర్ధ్వపుణ్డ్రాణి ధారయేత్ । పాదుకోపానచ్ఛత్రాయుధరక్తవస్త్రి
మాహిషిక వృషలీపతి వార్ధుషిక కుష్ఠి బధిర ఛిన్ననాసిక మార్జారాన్నప
శ్యేత్ । ఉదక్యాసూతికాశౌచిపతిత ప్రేతాన్నభోక్తృ షణ్డపాషణ్డరోగినగ్న
కృకలాసవానరగ్రామసూకరశునకాన్నపశ్యేత్తైశ్చ శ్రాద్ధదర్శనం వర్జ
యేత్ । దన్తధావనతామ్బూలక్షౌరాభ్యఙ్గోపవాసౌషధ పరాన్న క్రోధ
హుజల్పత్వరావర్జయేత్ । పూర్వేద్యురపరేద్యుశ్చ రాత్రిభోజనం మైథు
నం చ వర్జయేత్ । చికిత్సక వైశ్యవృత్తికాణాన్ధబధిరహీనాధికాఙ్గరోగి కునఖికు
ష్ఠిశ్యావదన్తక భృతకాధ్యాయి భృతకాధ్యాపక క్లీబపతితకన్యాదూషకా
భిశస్తమిత్రధ్రుక్పిశున సోమవిక్రయి పరనిన్దకమాతాపితృగురుత్యాగిస్తే
న శ్వశురస్యాల మాతుల మాతులేయ సపిణ్డోపాధ్యాయాచార్యశిష్యాశ్రో
త్రియశవానుగామినః పూర్వేద్యుః శ్రాద్ధభుజం శ్రాద్ధకృతం చ అద్య
శ్వో వా శ్రాద్ధం కరిష్యమాణం చ శ్రాద్ధే న నిమన్త్రయేత్ । అన్యేషాం
గుణాభావే గుణవన్తం సపిణ్డమపి భోజయేత్ । గుణాధిక్యేఽపి గర్భవన్తం వి
ధురం చ వర్జయేత్ । అశ్రోత్రియ పితృకాచ్ఛ్రోత్రియాదపి శ్రోత్రియ
పితృకోఽశ్రోత్రియోఽపి శ్రేష్ఠః । పితృపుత్రౌ భ్రాతరౌ చ వర్జయేత్ .

యస్సర్వార్థం ప్రతిగృహ్య సఞ్చయం కరోతి స స్తేనః। శక్తాసత్యాముద్వాహం సన్యాసం వా న కరోతి యోఽధీతం వేదం త్యజతి యో వర్ణాశ్రమధర్మహీనస్స నగ్నః , యో విష్ణోరన్యం దేవం పరత్వేన వా సమత్వేన వా మన్యతే యస్స్వధర్మత్యాగీ యో జటాభస్మరుద్రాక్షలిఙ్గధారీ స పాషణ్డః , యో బ్రహ్మచర్యాదివ్రతీ రేతస్సముత్సృజతి సోఽవకీర్ణీ . యో భార్యాయాః పరపురుషసఙ్గం క్షమతే స మాహిషికః , యో దశవర్షాధికకన్యాముద్వహతే స వృషలీపతిః , యోఽనాపది వృథ్యా జీవతి స వార్ధుషికః , యో విభవే సతి న దదాతి స అఖుః , యో దమ్భార్థం కర్మ కరోతి స మార్జారః , యో వ్యవహారే పక్షపాతం వదతి స కుక్కుటః , యో విత్తార్థం వత్సరత్రయం దేవపూజాం కరోతి స దేవలకః , ఏతాన్సర్వాన్ శ్రాద్ధే వర్జయేత్ । ఏతైర్దోషైర్విహీనాన్ శ్రోత్రియాన్ బ్రహ్మవిద ఆహితాగ్నీన్ శూద్రాన్నరహితాన్నిమన్త్రయేత్ । "మధువాతాః" ఇత్యాది తృచం త్రిమధు, "బ్రహ్మమేతుమామ్" ఇత్యనువాకత్రయం త్రిసుపర్ణమ్, "అయం వావ యః పవతే" ఇత్యనువాకత్రయం త్రినాచికేతమ్, "మేధాదేవీ" ఇత్యనువాకచతుష్టయం చతుర్మేధమ్, "బ్రహ్మణే బ్రాహ్మణమాలభతే" ఇతి ప్రశ్నం నరమేధమ్ , "సాఙ్గ్రహణ్యేష్ట్యా యజతే - ప్రజాపతిరశ్వమేధమసృజత" ఇతి ప్రశ్నద్వయమశ్వమేధమ్, "చిత్తిస్స్రుక్" ఇతి ప్రశ్నం బ్రహ్మమేధమ్, "పరేయువాంసమ్" ఇతి ప్రశ్నం పితృమేధమ్ "మూర్ధానం దివో అరతిమ్" ఇతి జ్యేష్ఠసామ వా ప్రతిదినం జపిష్యామీతి సఙ్కల్పపూర్వకం యః ప్రతిదినం జపతి తం నిమన్త్రయేత్ । తుల్యగుణేషు యో వయసాధికో యో వా దరిద్రో యో వా శ్రాద్ధే భోక్తుమీప్సతే తం నిమన్త్రయేత్ । నిమన్త్రణానన్తరమాగతం బ్రాహ్మణం విశిష్టం తాననుజ్ఞాప్య తైస్సహ భోజయేత్ । విష్ణ్వర్థే విశ్వేదేవార్థే వా ద్రవ్యస్య బ్రాహ్మణస్య వాఽలాభే దేవతాసన్నిధౌ పాత్రం పాత్రద్వయం వా నిధాయ తస్మిన్నన్నవ్యఞ్జనాదీని దత్వా ఏకం బ్రాహ్మణం స్థానే నిమన్త్ర్య శ్రాద్ధాన్తే దేవతాసన్నిధౌ దత్తమన్నాదికమగ్నౌ ప్రక్షిపేద్బ్రహ్మచారిణే వా దద్యాత్ .

॥ అథ భోక్తృనియమః ॥

శ్రాద్ధే నిమన్త్రితోఽన్యత్ర గమనం మన్త్రోచ్చారణమధ్యయనమధ్యాపనం దానం ప్రతిగ్రహం శవానుగమనం భారవహనం మైథునం చ వ

ర్జయేత్ । ఆమశ్రాద్ధం ప్రతిగృహ్య నాన్యశ్రాద్ధే భుఞ్జీత । భుఞ్జానో లవణవ్యఞ్జనాదికం నకిఞ్చిద్యాచేత । పృష్టేఽపేక్షితం యాచేత । నదీయమానం నిరున్ధ్యాదనతిసృష్టమన్నం నస్పృశేన్నిమన్త్రిత ఆబ్రహ్మన్నిత్యనువాకం భోజనేనియుక్తో నమోమన్దుభ్యాయచేత్యనువాకం విసృష్టో వామదేవాయ నమఇత్యనువాకం జపేత్ । సర్వం సశేషం భుఞ్జీత యథాశిష్యస్తథాదద్యాత్ । కన్యాశులేనోత్కోచాత్పతితాద్వా లబ్ధేన ద్రవ్యేణశ్రాద్ధం నకుర్యాత్ .

కదలీభేద కారవల్లీత్రయ పనసోర్వారుక పటోల రక్తనాళ కూశ్మాణ్డ శ్వేత నిష్పావ నాళికేరాచ్యుత ధాత్రీ సింహీ వ్యాఘ్రీ ముద్గశ్యామాక నీవారప్రియఙ్గు గోధూమ మాష తిల క్షుద్రకన్ద మహాకన్ద శకుట కాళశాక మహాశాక పిచ్ఛాల చూతికా కారఙ్గ ద్రోణపుష్ప చక్రవర్తికా నారఙ్గ దీర్ఘమూలకాశ్వకర్ణ లికుచార్ద్రక వజ్రవల్లీక్షురస గుడ శర్కరా హిఙ్గు గవ్యాని శ్రాద్ధే గ్రాహ్యాణి .

కూశ్మాణ్డ బృహతీ క్షుద్రబృహతీ మధు కాలాబు కోశాతకీ శిగ్రుతణ్డులీయక కుసుమ్భ రక్తశాక కుమ్భీతక శ్లేష్మాతక బిమ్బబిసపిణ్యాకో పోతకీ కుళుత్థాఢక రాజమాష చణక రాజసర్షప మాహిషాదికాని శూద్రపతితాశౌచిస్పృష్టాని నీచైర్దత్తాని పురాతన భాణ్డపక్వానితక్రోదశ్విన్మథితాని వర్జయేత్ .

శ్రాద్ధద్రవ్యం భూమావేవ నిక్షిపేన్నశిక్యాదౌ । నిమన్త్రితం బ్రాహ్మణం నత్యజేత్ । స్వయంమహాలయమకృత్వా అన్యమహాలయేనభుఞ్జీత । అన్నవ్యఞ్జనాదికం దర్వ్యా హస్తాభ్యాం దద్యాత్తైలపక్వమపక్వం నతు దర్వ్యా । ఆయసేన కాంస్యేనవా పాత్రేణ నకిఞ్చిదపి దద్యాత్ । కదలీపత్రపృష్ఠం నపాటయేత్ । నిషిద్ధేష్వపి దినేష్వభ్యఙ్గం కారయేత్ । సఙ్కల్పాసనాక్షయ్యేషు షష్ఠ్యన్తమర్ఘ్యపాద్యయోశ్చతుర్థ్యన్తమావాహనేద్వితీయాన్తం గోత్రంనామచకీర్తయేత్ । గన్ధాదిదానేచతుర్థ్యన్తమితరత్రసమ్బుద్ధ్యన్తం యుష్మచ్ఛబ్దం బ్రూయాత్ । భృగువాసరే ప్రథమాషష్ఠ్యేకాదశీ త్రయోదశీచతుర్దశీషు రోహిణీ మఖా రేవతీషు త్రిజన్మసుచ మహాలయంనకుర్యాత్ । సపిణ్డీకరణే క్రతుదక్షావష్టకాయాం కాలకామ్యా

నాన్దీశ్రాద్ధేవసుసత్యాఖ్యౌకామ్యశ్రాద్ధే ధురూరుచీపార్వణశ్రాద్ధే పురూరవార్ద్రవావితిదశవిశ్వేదేవాః । వసవఃపితరోరుద్రాఃపితామహాఆదిత్యాఃప్రపితామహాఇతిజ్ఞేయాః । శ్రాద్ధభేదేషు లిఙ్గవ్యత్యయేన వచనవ్యత్యయేన శబ్దాన్తరనివేశేనవా తత్రమన్త్రానూహేత్ — “ యత్రాస్యాగతంమనః - యత్రాస్యాగతంమనః - యత్రైషాంగతంమనః ” ఇత్యాది , “ యేపార్థివాసఃపితుఃపితరః - యన్మేపితుర్మాతా ” ఇత్యాది । హూయామన్త్రేష్వముష్మైపదస్థానేషు శ్రాద్ధోద్దేశ్యానాం త్రయాణామేకైకస్య శర్మద్వయోర్ద్వయోర్మన్త్రయోరూహ్యయాదృజ్ఞశర్మణేస్వాహేత్యాది , పిణ్డప్రదానమన్త్రేష్వసౌశబ్దస్థానే పిత్రాదీనాం మాత్రాదీనాంచ క్రమేణశర్మాణి నామానిచ బ్రూయాదృజ్ఞశర్మన్ శ్రీనామ్నీత్యాది.

ఇతిప్రయోగదర్పణేద్వాదశఃఖణ్డః

అముకగోత్రస్యాముకశర్మణః ప్రేతస్య సపిణ్డీకరణశ్రాద్ధం కరిష్య ఇతిసఙ్కల్ప్య విశ్వేదేవార్థద్వావిప్రౌపితుఃపితృపితామహప్రపితామహార్థేత్రీన్ ద్రవ్యస్య బ్రాహ్మణస్యాలాభే విశ్వేదేవార్థమేకం పితుఃపిత్రాద్యర్థమేకం ప్రేతార్థమేకం విష్ణ్వర్థమేకంవృణుయాత్ । తేషాంహస్తేష్వపః ప్రదాయాసనార్థం దర్భాన్వామభాగే భూమౌదత్వా పునరపఃప్రదాయ విశ్వేదేవాద్యర్థే భవతాక్షణఃకర్తవ్యఇతి తేషాంహస్తేషు దర్భాన్దత్వా ఓంతథేతితైఃప్రత్యుక్తే ప్రాప్నోతు భవానితిబ్రూయాత్ , ప్రాప్నువానీతితేప్రతిబ్రూయుః । అథౌదుమ్బరేణాయసవ్యతిరిక్తేనాన్యేనవాశఙ్కునా ఉత్తరే చతురశ్రం మధ్యే త్రికోణందక్షిణే మణ్డలంచ త్రీన్ కుణ్డాన్ నాయామవిస్తారాన్ తదర్ధఖాతాన్ కృత్వా గోమయేనోపలిప్య దర్భాన్ సంస్తీర్య ఉత్తరేఽక్షతైరితరయోస్తిలైరభ్యర్చ్య ఉత్తరే విశ్వేషాం దేవానాం మధ్యే పితౄణాం దక్షిణే నిమిత్తస్యోత్తరే విష్ణోశ్చపాదాన్ ప్రక్షాళ్య స్వస్యచపాదౌ ప్రక్షాళ్యాచమ్యాచాన్తేష్వాసనేషూపవిష్టేషు కృసరణామ్బులానిదత్వాఽభ్యజ్యస్నాపయిత్వా తేష్వాగతేష్వగ్నింప్రతిష్ఠాప్య పాత్రోయం నిధాయ “ యేపార్థివాసఃపితుఃపితరః ” ఇతిజపిత్వా అగ్నిం పరిస్తీర్య దర్వ్యాదీని శోధయిత్వా ఉపవీత్యగ్నేర్దక్షిణతఉదగగ్రాన్ దర్భాన్

సంస్తీర్య తేషు విశ్వేదేవార్ఘ్యపాత్రం పవిత్రం యవాంశ్చ ప్రయుజ్య ప్రా-
చీనావీతీ తత్పురస్తాద్దక్షిణాగ్రాన్ దర్భాన్ సంస్తీర్య తేషు పిత్రర్ఘ్యపాత్రం ప-
విత్రం తిలాన్ మధు సికతాః హవిఃపాత్రద్వయమూహవిఃపాత్రద్వయమా-
దుమ్బరమేక్షణం చైకైకశః సాదయిత్వా తత్పురస్తాద్దక్షిణాగ్రాన్ దర్భాన్
సంస్తీర్య తేషు ప్రేతార్ఘ్యపాత్రం సాదయిత్వా ఉపవీతీ విశ్వేదేవార్ఘ్య-
పాత్రోత్తరతో విష్ణ్వర్ఘ్యపాత్రం సాదయిత్వా ప్రాచీనావీతీ పాత్రప్రో-
క్షణాది దర్వీసంస్కారాన్తం కృత్వా ఉపవీతీ పవిత్రాన్తర్హితే విశ్వేదేవా-
ర్ఘ్యపాత్రే "శన్నో దేవీః" ఇతి జలం నినీయ పవిత్రముద్ధృత్య "యవోఽసి ధా-
న్యరాజో వారుణో మధుసంయుతః । నిర్ణోదస్సర్వపాపానాం పవిత్ర-
మృషిభిః స్మృతమ్" ఇతి యవాన్ ప్రక్షిప్య పవిత్రం నిధాయ "మధు వాతా ఋ-
తాయతే" ఇతి మధు గుడం వా ప్రక్షిప్య "సోమస్యత్విషిరసి" ఇతి సర్వా-
ఙ్గులీభిరభిమృశ్య "అవేష్టా దన్దశూకాః" ఇతి తత్ప్రపతితం తృణాదికమాదా-
య "నిరస్తం నముచేశ్శిరః" ఇతి నైఋత్యాం నిరస్యాప ఉపస్పృశ్య "శ-
న్నో దేవీః" ఇత్యర్ఘ్యమభిమన్త్ర్య గన్ధాదిభిరభ్యర్చ్య దర్భైర్ద్వాభ్యాం చ
ప్రచ్ఛాద్య, ప్రాచీనావీతీ పవిత్రాన్తర్హితే పిత్ర్యర్ఘ్యపాత్రే "ఆయాఆ
గచ్ఛన్తు పితుఃపితరో దేవయానాన్ సముద్రాన్ సలిలాన్ సవజ్ఞానస్మిన్ య-
జ్ఞే సర్వాన్ కామాన్ లభన్తే క్షీయమాణముపదుహ్యతామిమాం పితుఃపితృభ్యో-
వో గృహ్ణామి" ఇత్యర్ఘ్యం గృహీత్వా పవిత్రముద్ధృత్య "తిలోఽసి సోమదేవ-
త్యో గోసవో దేవనిర్మితః, ప్రత్నవద్భిః ప్రత్తస్స్వధయేహి పితుఃపిత్రా ని-
మాన్ లోకాన్ ప్రీణయాహి నస్స్వధా నమః" ఇతి తిలాన్నిక్షిప్య పవిత్రం ని-
ధాయ మధుప్రక్షేపాద్యాచ్ఛాదనాన్తం పూర్వవత్కృత్వా, ప్రేతార్ఘ్య-
పాత్రే ఏకోద్దిష్టవత్కృత్వా, విశ్వేదేవవద్విష్ణ్వర్ఘ్యం కుర్యాత్ । అర్ఘ్య-
పాత్రాణ్యేకజాతీయాని భవేయుః । ప్రాచీనావీతీ "అపహతా అసురాః"
ఇతి పిత్రాదిభుక్తిస్థానే తిలాన్ సికతాశ్చ ప్రకీర్య "ఉదీరతామవర" ఇ-
త్యద్భిరవోక్ష్య ప్రేతభుక్తిస్థానే ఏకోద్దిష్టవత్కృత్వా హోమస్థానం గ-
త్వా విశ్వేదేవాన్ పితుఃపిత్రాన్ ప్రేతం విష్ణుం పార్వణవదేకోద్దిష్టవచ్చా-
వాహ్య పూర్వవత్పాదప్రక్షాళనం వరణం చ కృత్వా, ఉపవీతీ విశ్వేదే-
వహస్తే శుద్ధోదకం దత్వా పవిత్రం నిధాయ "యాదివ్యా ఆపః పయసా సమ్బ-

భూవుః - యాఅన్తరిక్షఉతపార్థివీర్యాః - హిరణ్యవర్ణా యజ్ఞియాస్తాన ఆపశ్శంస్యోనాభవన్తు " విశ్వేభ్యోదేవేభ్యఇదంవోఅర్ఘ్యమిత్యర్ఘ్యందత్వా అస్త్వర్ఘ్యమితి ప్రత్యుక్తేపునశ్శుద్ధోదకం దత్వా పవిత్రసహాదాయార్ఘ్య పాత్రేనిధాయ దర్భైర్ధరార్ఘ్యంచప్రచ్ఛాద్య, ప్రాచీనావీతీ పితుఃపిత్రాదీనాం పూర్వవచ్ఛుద్ధోదకం పవిత్రంచదత్వా " యాదివ్యాః " ఇతి మన్త్రాన్తే అముకగోత్రాయాముకశర్మణే పితుఃపిత్రేస్వధానమస్స్వాహేదం తేఅర్ఘ్యం అముకగోత్రాయాఅముకశర్మణే పితుఃపితామహాయేదం తేఅర్ఘ్యం అముకగోత్రాయాఅముకశర్మణే పితుఃప్రపితామహాయేదం తేఅర్ఘ్యమితివా, అముకగోత్రేభ్యఅముకశర్మభ్యఃపితుఃపితృపితామహప్రపితామహేభ్యస్స్వధానమస్స్వాహేదంవోఅర్ఘ్యమితివాఽర్ఘ్యందత్వా పునశ్శుద్ధోదకదానాద్యాచ్ఛాదనాన్తంకృత్వా, నిమిత్తాయైకోద్దిష్టవదర్ఘ్యందత్వా పునశ్శుద్ధోదకదానాద్యాచ్ఛాదనాన్తంకృత్వా, విష్ణుహస్తే శుద్ధోదకం పవిత్రంచదత్వా " యాదివ్యాః " ఇతిమన్త్రాన్తే శ్రాద్ధసంరక్షకశ్రీమహావిష్ణవేస్వాహేదం తేఅర్ఘ్యమిత్యర్ఘ్యందత్వా పునశ్శుద్ధోదకదానాద్యాచ్ఛాదనాన్తంకృత్వా గన్ధపుష్పధూపదీపవస్త్రభూషణాని గోభూతిలహిరణ్యానిచదత్వా నిమిత్తాయవిశేషేణదత్వా పూర్వవదియం తేస్వధేత్యర్ఘ్యందత్వా ప్రాచీనావీతీ పరిధినిధానప్రభృతి ముఖాన్తంకృత్వా " ఉద్ధ్రియతామ్ " ఇత్యామన్త్రణమ్ " యన్మేపితుర్మాతా " ఇత్యన్నాహుతీః " స్వాహాపితుఃపిత్రే " ఇత్యాదిభిరాజ్యాహుతీశ్చ హుత్వా, ప్రేతార్థంపక్వమన్నం వ్యఞ్జనంచ పాత్రద్వయేనాదాయ ఏకోద్దిష్టవద్ధుత్వా స్విష్టకృదాద్యగ్న్యుపస్థానాన్తం కృత్వా భుక్తిపాత్రేషు తద్ధుతశేషమన్నవ్యఞ్జనాదికం నిధాయ, విశ్వేదేవానాం పాత్రస్పర్శమ్, పితుఃపిత్రాదీనామ్ " ఏష తేపితుస్తత " ఇత్యన్నాభిమర్శనం పాత్రస్పర్శమ్, నిమిత్తస్య ఏకోద్దిష్టవత్, విష్ణోశ్చపాత్రస్పర్శమ్, " యజ్ఞేశ్వరోహవ్యసమస్తకవ్య " " ఏకోవిష్ణుః " ఇత్యాదిభిస్తిలోదకముత్సృజ్య పరిషేచనాపోశన ప్రాణాహుతీః కారయిత్వా హస్తోదకం దత్వా భుఞ్జానేషు పురుషసూక్తాదీని పితృసూక్తవర్గంశ్రావయిత్వా ఆచాన్తేషు పూర్వవదియంవస్తృప్తిరిత్యర్ఘ్యందత్వా " రోచయిత " ఇతిదేవాన్ " స్వదితమ్ " ఇతిపితౄన్వాచయిత్వా తామ్బూలం

దక్షిణాంచ దత్వా గో భూ హిరణ్య వస్త్రాజావిక దాసీదాస భూషణ వ్రీహి యవ మాష తిల దణ్డోపానచ్ఛత్ర కమణ్డలు యానాసన శయనోపధానైర్యథావిభవం సమ్పూజ్య స్వస్తివాచయిత్వా హస్తేషూదకం దత్వా అక్షయ్యమిత్యుక్త్వా అస్త్వక్షయ్యమిత్యుక్తే యథాశక్తిదక్షిణాందత్వా స్వధాం వాచయిష్యఇత్యుక్త్వా వాచ్యతామితి తైః ప్రత్యుక్తే ఓంస్వధేత్యుక్త్వా అస్తుస్వధేతి ప్రత్యుక్తే భూమౌ కిఞ్చిజ్జలం నిస్రావ్యాధోముఖం పాత్రం విన్యస్య విశ్వేదేవాః ప్రియన్తామిత్యుక్త్వా ప్రియన్తాం విశ్వేదేవాఇతి ప్రత్యుక్తే అన్నశేషైఃకింక్రియతామితి పృష్టే ఇష్టైస్సహభుజ్యతామితి విశ్వేదేవైః ప్రత్యుక్తే "దాతారోనోఽభివర్ధన్తామ్" ఇతిప్రార్థ్య "దాతారోనోఽభివర్ధన్తామ్" ఇతితైః ప్రత్యుక్తేఽధోముఖంపాత్రముత్తానం కృత్వా ఉపవీతీ బ్రాహ్మణాన్ ప్రదక్షిణీకృత్య ప్రణమ్య ఉపచారానుక్త్వా పాదౌ నిపీడ్య ప్రాచీనావీతీ "వాజేవాజే" ఇతి జపిత్వా, ఉత్తిష్ఠత పితరః, ఉత్తిష్ఠప్రేత, ఉత్తిష్ఠతవిశ్వేదేవాః, ఉత్తిష్ఠవిష్ణో ఇతిక్రమేణ బ్రాహ్మణానుత్థాప్య ఉపవీత్యాద్వారమనువ్రజ్య "పత్రశాకాది దానేన" ఇత్యాదికముక్త్వా ప్రదక్షిణీకృత్యాగత్య ప్రాచీనావీత్యగ్నేర్దక్షిణతస్త్రిధా దర్భాన్ సంస్తీర్య పూర్వదర్భేషు మార్జయన్తాం మమపితుఃపితర ఇత్యాదిభిఃపశ్చిమదర్భేషు మార్జయన్తాం మమపితుర్మాతరఇత్యాదిభిశ్చ పిత్రర్ఘ్యేజలముత్సృజ్య, ఏతత్తే పితుస్తతేత్యాదిభిష్షట్పిణ్డాన్ దత్వా, మధ్యమ దర్భేషు మార్జయతాం మమపితా ప్రేత ఇతి ప్రేతార్ఘ్యజలముత్సృజ్య అముగోత్రాయాముకశర్మణే ప్రేతాయైతం పిణ్డం దదామీతి ద్వాదశాఙ్గులాయామమశ్వఖురస్థూలం పిణ్డందత్వా అముకగోత్రాముకశర్మన్ ప్రేతవతం పిణ్డముపతిష్ఠేత్యుపస్థాయ బ్రాహ్మణాననుజ్ఞాప్య పిణ్డసంయోజనమర్ఘ్యసంయోజనంచ కరిష్యఇతి సఙ్కల్ప్య "సమానోమన్త్రః-సమానీవఆకూతిః" ఇతిద్వాభ్యాం ప్రేతార్ఘ్యజలం పిత్రర్ఘ్యజలేనినీయ ప్రేతపిణ్డం త్రేధావిభజ్య పిత్రాది పిణ్డానాం పురతోనిధాయ వైతరణీగోదానం కరిష్యఇతి సఙ్కల్ప్య "యమద్వారేపురేఘోరే తప్తా వైతరణీనదీ । తాంతర్తుం గాంప్రదాస్యామి బ్రహ్మలోకజిగీషయా" ఇమాం వైతరణీధేనుం తుభ్యమహం సంప్రదదే ఇతిబ్రాహ్మణాయదత్వా, "మధువాతా" ఇత్యాది "మాధ్వీ

గాన్వో భవన్తునః” ఇత్యన్తేన “సజ్గచ్ఛధ్వమ్” ఇత్యాది “యథావస్సు సహాసతీ” ఇత్యన్తేనచ పితుఃపిత్రాదిపిణ్డైః ప్రేతపిణ్డఖణ్డత్రయం సంసృజ్య “యేసమానాః” ఇత్యాది “శతంసమా” ఇత్యన్తేన పిణ్డానుపస్థాయ సంసృష్టైనార్ఘ్యజలేన మార్జయన్తాం మమపితర ఇత్యాదిభిర్మార్జయిత్వా యే చవోఽత్ర ఇత్యాది గ్రాసప్రాశనాన్తం పార్వణవత్కృత్వా పిణ్డానప్సు ప్రక్షిపేత్ । నమధ్యమపిణ్డౌ పత్న్యై దద్యాత్ । స్నాత్వా గృహం గత్వా పుణ్యాహం వాచయేదిత్యేకే.

ఇతిప్రయోగదర్పణే త్రయోదశఃఖణ్డః.

మాతృసపిణ్డనేతు సఙ్కల్పాదావముకగోత్రాయాముకనామ్న్యా ఇత్యాదిబ్రూయాత్, పిత్రాదీనేవ వృణుయ్యాదావాహయేచ్చ । తేభ్యఏవజుహుయాత్ । మార్జయన్తాంమమమాతా ప్రేతా, అముకగోత్రాయై అముకనామ్న్యై ప్రేతాయై ఏతంపిణ్డందదామి, అముకగోత్రే అముకనామ్ని ప్రేతే ఏతం పిణ్డముపతిష్ఠేత్యాది । ప్రేతపిణ్డభాగత్రయం పితుర్మాత్రాదిపిణ్డైస్సంసృజేత్, అన్యత్సర్వం పూర్వవత్.

అనుమరణేతు అముకగోత్రాయాముకశర్మణ ఇత్యేకం ప్రేతపిణ్డం తద్దక్షిణతోఽముకగోత్రాయై అముకనామ్న్యై ఇత్యేకం ప్రేతపిణ్డం దత్వా పత్న్యర్ఘ్యం భర్త్రర్ఘ్యేనినీయ, తత్ “సమానో మన్త్రః - సమానీవ ఆకూతిః” ఇతిద్వాభ్యాం పిత్రాద్యర్ఘ్యేనినీయ, పత్నీపిణ్డంభర్తృపిణ్డేనసంసృజ్య తంత్రేధావిభజ్య పూర్వోక్తమన్త్రైః పితుఃపిత్రాది పిణ్డైస్సంసృజేత్ , అన్యత్సర్వం పూర్వవత్కుర్యాత్ .

కనిష్ఠాదినాకృతస్య సపిణ్డీకరణస్య జ్యేష్ఠాదినాపునఃకరణే విశ్వేదేవార్థే పితుఃపితృ పితామహప్రపితామహార్థే పిత్రర్థే విష్ణ్వర్థేచ బ్రాహ్మణాన్వృత్వా ప్రేతవరణం ప్రేతశబ్దంచ విహాయ అర్ఘ్యపిణ్డసంయోజనసహితం సర్వంకుర్యాత్ । విశ్వేదేవార్థే పితృపితామహప్రపితామహార్థే విష్ణ్వర్థేచ బ్రాహ్మణాన్వృత్వా ప్రేతవరణ ప్రేతశబ్దపిణ్డార్ఘ్యసంయోజనరహితం పార్వణశ్రాద్ధవిధినా సర్వంకుర్యాదిత్యేకే.

పితామహాదీనాం తత్పత్నీనాంచ సపిణ్డీకరణే యస్మైపితుఃపితుర్మా

తేత్యాది, స్వాహాపితుఃపితుఃపిత్రే, ఏష తేపితుఃపితుస్తత, మార్జయన్తాం పితుఃపితుఃపితరః, ఏతత్తేపితుఃపితుస్తత ఇత్యాది। మాతామహాదీనాంతత్పత్నీనాంచ యస్మైమాతుఃపితుర్గ్నా తేత్యాది। పితృవ్యతత్పత్న్యోః యస్మైపితుర్గ్నా తేత్యాది। భ్రాతృతత్పత్న్యోఃభార్యాపుత్రయోఃస్నుషాయాశ్చ యస్మైమా తేత్యాది। భర్తుర్యస్మైభర్తుర్గ్నా తేత్యాది। అతోఽన్యేషాం మాతులాదీనాం యస్మైయజ్ఞశర్మణోమా తేత్యాది। భగినీమాతృష్వసృ పితృష్వసృ మాతులాన్యాదీనాం యస్మైశ్రీనామ్న్యైభర్తుర్గ్నా తేత్యాది.

మృతాహాదేకాదశాహాద్ద్వాదశాహాద్వా ఆరభ్య వత్సరాన్తం సోదకుమ్భశ్రాద్ధం ప్రతిదినం సపిణ్డీకరణాత్పూర్వమేకోద్దిష్టవిధానేన తదూర్ధ్వంత్రిపురుషోద్దేశేనసఙ్కల్పవిధానేనవిశ్వేదేవవిష్ణువరణావాహనహోమస్వధానినయనవికిరపిణ్డప్రదానవర్జంకుర్యాత్। అముకగోత్రస్యాముకశర్మణఃప్రేతలోకవాసజనితక్షుత్తృష్ణాశాన్త్యర్థం సోదకుమ్భశ్రాద్ధం సఙ్కల్పవిధానేనకరిష్యఇతి సఙ్కల్ప్య పితృపితామహప్రపితామహార్థమేకం బ్రాహ్మణం వృత్వా పాదప్రక్షాళన భుక్తిదేశసంస్కార గన్ధపుష్పాదిదానపాత్రస్పర్శాదిసహితం భోజయిత్వా తామ్బూలం దక్షిణాం జలపూర్ణకుమ్భంచదద్యాత్। అథవామాసికాన్యదినే అతీతశ్రాద్ధాన్యేకస్యామశ్రాద్ధవిధానేనవాకుర్యాత్.

మృతాహాది సప్తవింశదినేభ్య ఊర్ధ్వంత్రిషుదినేషూనమాసికమ్, చత్వారింశదినాదూర్ధ్వం పఞ్చాహస్సువిషమదినేషు త్రైపక్షికమ్, సప్తత్యుత్తరశతదినేభ్య ఊర్ధ్వందశసుదినేషూనషాణ్మాసికమ్, చత్వారింశత్యుత్తరత్రిశతదినేభ్య ఊర్ధ్వంపఞ్చదశసుదినేషూనాబ్దికమ్, నన్దాచతుర్దశీకృత్తికా భృగువాసర ద్విపుష్కర త్రిపుష్కర వ్యతిరిక్తదినేషుకుర్యాత్। భద్రాణాం తిథీనాం భాను భౌమశనైశ్చరవారాణాం త్రిపాదనక్షత్రాణాం మధ్యేద్వయోర్యోగోద్విపుష్కరః, త్రయాణాం యోగస్త్రిపుష్కరః। ప్రతిమాసం మృతతిథౌద్వితీయాదిమాసికానికుర్యాత్। ఏకస్మిన్మాసేతిథిద్వయ సమ్భవేపూర్వం ద్వితీయతృతీయాదికముత్తరమధికద్వితీయాధికతృతీయాదికంకుర్యాత్। ఏవంద్వాదశసుమృతతిథిషు గతేషు త్రయోదశ్యాం మృతతిథావాబ్దికంకుర్యాత్। ప్రత్యబ్దంతన్మాసమృతతిథౌ ప్రత్యాబ్దికం కు

ర్యాత్। తత్ర తిథిద్వయసమ్భవే సఙ్క్రాన్త్యుపరాగదోషరహితాయాం కుర్యాత్। ఉభయోర్దోషరాహిత్యే దోషదుష్టత్వే వోత్తరత్ర కుర్యాత్। మృతమాసే మృతతిథ్యభావే పూర్వాబ్దమృతతిథిమారభ్య ద్వాదశసు మృతతిథిష్వగతేషు త్రయోదశ్యాం మృతతిథౌ ప్రత్యాబ్దికం కుర్యాత్। మృతమాసాజ్ఞానే మాఘమాషాఢయోరన్యతరస్మిన్, పక్షాజ్ఞానే కృష్ణపక్షే, తిథ్యజ్ఞానే దైవాద్విఘ్నితే చ కృష్ణైకాదశ్యామమావాస్యాయాం వా, ప్రస్థానతిథిజ్ఞానే పూర్వోక్తయోరన్యతరస్మిన్మాసే ప్రస్థానతిథౌ, ప్రస్థానతిథ్యజ్ఞానే ప్రస్థానమాసజ్ఞానే తస్మిన్మాసే పూర్వోక్తతిథ్యోరన్యతరస్యామ్, ప్రస్థానమాస ప్రస్థానతిథ్యజ్ఞానే మృతిశ్రవణమాసతిథ్యోః, తయోరజ్ఞానే పునస్సంస్కారమాసతిథ్యోః ప్రత్యాబ్దికం కుర్యాత్। సూతకాశౌచాభ్యాం విఘ్నితమాబ్దికం తదన్తే కుర్యాత్। తత్రాసమ్భవే అమావాస్యాయాం కుర్యాత్। మాసికం తూత్తరమాసికేన సహ తన్త్రేణ కుర్యాత్। రజస్వలా స్త్రీ భర్త్రాద్యాబ్దికం పఞ్చమేఽహని కుర్యాత్, తత్రాసమ్భవే అమావాస్యాయాం వా కుర్యాత్। ఆశౌచదినాన్తరితమూనమాసికం త్రైపక్షికం ద్వాదశమాసికం చ కృష్ణైకాదశ్యామమావాస్యాయాం వా కుర్యాత్। మాత్రాదీనాం మాసికాబ్దికాదిషు పిత్రాదీనేవావాహయేత్తేభ్య ఏవ జుహుయాత్.

ఇతి ప్రయోగదర్పణే చతుర్దశఖణ్డః.

ఆబ్దికాదిషు పార్వణశ్రాద్ధేషు పూర్వేద్యూ రాత్రౌ తస్మిన్దినే ప్రాతశ్చ బ్రాహ్మణాన్నిమన్త్ర్య అభ్యఙ్గం కారయిత్వా స్నాత్వా భగవదారాధనం కృత్వా పక్వాపక్వం శ్రాద్ధార్హపదార్థజాతం భగవతే నివేద్య ఔపాసనం కృత్వా శ్రాద్ధాగ్రాదన్యేనాన్నేన వైశ్వదేవం పఞ్చమహాయజ్ఞాంశ్చ కృత్వా బ్రాహ్మణేష్వాగతేష్వాచమ్య ప్రాచీనావీతీ "సమస్తసమ్పత్సమవాప్తిహేతవస్సముత్థితాపత్కులధూమకేతవః। అపారసంసారసముద్రసేతవః పునన్తు మాం బ్రాహ్మణపాదపాంసవః॥" దేవేభ్యో నమః పితృభ్యో నమ ఇతి తిలాక్షతైర్బ్రాహ్మణానభ్యర్చ్య ఉపవీతీ ప్రణమ్య ప్రాచీనావీతీ స్వామిన్నోఽస్మిన్దివసే అముకగోత్రమముకశర్మాణం పితరముద్దిశ్య ప్రత్యాబ్దికశ్రాద్ధం కర్తుకామోఽస్మి అయం దేశకాలశ్చ అస్మిన్ గృహే వర్తమానాః

పక్వాపక్వపదార్థాశ్చ శ్రాద్ధార్హా భూయాసుర్మమ చ శ్రాద్ధకరణే అధికా
రోఽస్త్వితి భవన్తో మహాన్తోఽనుగృహ్ణన్త్వితి ప్రార్థయేత్। తేచ తథాస్తు,
ప్రవర్తయ, కురుష్వ, అస్తుపాద్యమ్, సుగన్ధాః, ఇత్యాది సర్వత్ర ప్రతివచ
నం బ్రూయుః। "శ్రాద్ధభూమౌ గయాంధ్యాత్వా ధ్యాత్వాదేవం గదాధ
రమ్। వస్వాదీంశ్చ పితౄన్ ధ్యాత్వా తతశ్శ్రాద్ధం ప్రవర్తయే॥" ఇత్యు
క్త్వా తత్రైవధ్యాత్వా ప్రాఙ్ముఖ ఉపవిశ్య ఆద్యేత్యాద్యస్యాం తిథావిత్యన్తే
అముకగోత్రస్యాముకశర్మణః పితుః ప్రత్యాబ్దికశ్రాద్ధం కరిష్య ఇతి సఙ్కల్ప్య
అగ్నిం ప్రతిష్ఠాప్య ప్రాక్తోయం నిధాయ దక్షిణాముఖస్సవ్యం జాన్వాచ్య
సవ్యాఙ్గుష్ఠానామికాభ్యాం భూమిం స్పృష్ట్వా "యే పార్థివాసః పితరః" ఇ
తి జపిత్వా దక్షిణాప్రాగగ్రైర్దర్భైః ప్రాగాద్యప్రదక్షిణం పరిస్తీర్య ద
క్షిణానధరానుత్తరానుత్తరాన్ కృత్వా దర్వ్యాదీని హవిః పాత్రమహావిః
పాత్రం చైకైకశః ప్రసాదయిత్వా పాత్రప్రోక్షణాది పరిధినిధానాన్తం కృ
త్వా ఉపవీత్యాఘార సమిధావాధాయ ప్రాచీనావీతీ ప్రాగాద్యప్రదక్షి
ణం సమన్తం పరిషిచ్య ఇధ్మమాధాయోపవీత్యాఘారసౌమావాహుత్వా
అగ్నయే స్వాహేత్యుత్తర పూర్వార్ధే సోమాయ స్వాహేతి దక్షిణపూర్వా
ర్ధే అగ్నయే స్వాహేత్యగ్నిమధ్యే చ హుత్వా "విశ్వేదేవాశ్శృణుత"
"ఆగచ్ఛన్తు మహాభాగా విశ్వేదేవా మహాబలాః" ఇతి ద్వాభ్యామగ్నే
రుత్తరతో దర్భేషు విశ్వాన్ దేవానావాహ్యాసనం దత్వా యవోదకముత్సృ
జ్య, ప్రాచీనావీతీ "ఆయాత పితరః" ఇతి మన్త్రముక్త్వా అముకగోత్రా
నముకశర్మణః పితౄనావాహయామీత్యగ్నేర్దక్షిణతో దర్భేషు పితౄనా
వాహ్య "సకృదాచ్ఛిన్నమ్" ఇత్యాసనం దత్వా "ఊర్జం వహన్తీః" ఇతి
తిలోదకముత్సృజ్య, ఉపవీతీ "సహస్రశీర్షా పురుషః" ఇత్యగ్నేరుత్తర
తో దర్భేషు విష్ణుమావాహ్య "పురుష ఏవేదమ్" ఇత్యాసనం దత్వా య
వోదకముత్సృజ్య, ప్రాచీనావీతీ "ఉద్ధ్రియతామగ్నౌ చ క్రియతామ్"
ఇతి బ్రాహ్మణాననుజ్ఞాప్య "కామముద్ధ్రియతాం కామమగ్నౌ చ క్రియ
తామ్" ఇతి తైః ప్రత్యుక్తే ఏకస్మిన్ పాత్రే హవిరపరస్మిన్ పాత్రే లవణమి
శ్రం సూపాపూపవ్యఞ్జనాదికం చానీయాభిఘార్య దర్వ్యాం సకృదుపస్తీర్యా
ఙ్గుష్ఠమాత్రం హవిర్మధ్యాద్ద్విరవదాయ పఞ్చావత్తినాం త్రిరవదాయ సకృ

దభిఘార్య "యస్మైమాతా" ఇత్యాదిభిష్షడ్భిః ప్రతిమన్త్రం దక్షిణతోఽ
గ్నౌహుత్వా పునరవదాయాభిఘార్యోపవీతీ పాత్రస్థం హవిరభిఘార్య ప్రా
చీనావీతీ "యేచేహపితరోయేచనేహ" ఇతిహుత్వా "స్వాహాపిత్రే" ఇ
త్యాదిభిష్షడ్భిరాజ్యేనహుత్వా, ఉపవీతీ దర్వ్యాముపస్తీర్య ఉత్తరార్ధా
దార్ద్రామలకమాత్రం సకృదవదాయ పఞ్చావత్తీనాంద్విరవదాయ ద్విర
భిఘార్య "అగ్నయేస్విష్టకృతేస్వాహా" ఇత్యుత్తరపూర్వేహుత్వా,
ప్రాచీనావీతీ దర్వ్యాముపస్తీర్య అన్యపాత్రస్థంసూపాదికం సకృదవదా
యాభిఘార్యఉదీచీనముష్ణంభస్మాపోహ్య తస్మిఁహుత్వా, పరిధీనాజ్యేన
నిధానక్రమేణాభ్యజ్యలేపకార్యంకృత్వాసంస్రావహోమంహుత్వా,
ఉపవీతీప్రాయశ్చిత్తహోమంహుత్వా ప్రాణానాయమ్య ప్రాచీనావీ
తీ పూర్వవత్పరిషిచ్య ప్రణీతామోక్షణంకృత్వా దక్షిణతోనిషాదితం బ్రా
హ్మణంసంపూజ్య, ఉపవీతీ "అగ్నేనయ" ఇత్యగ్నిసూక్తేనాగ్నిముప
స్థాయ బ్రాహ్మణాన్వృణుయాత్.

ఇతిప్రయోగదర్పణే పఞ్చదశఃఖణ్డః.

బ్రాహ్మణహస్తే అపఃప్రదాయాముకగోత్రస్యాముకశర్మణఃప్రత్యా
బ్దికశ్రాద్ధే విశ్వేషాం దేవానామిదమాసనమిత్యాసనార్థం దర్భాన్ వా
మభాగేభూమౌదత్వా పునరపఃప్రదాయ విశ్వేదేవార్థేభవతాక్షణఃకర్త
వ్యఇతిహస్తేదర్భాన్దత్వా ఓంతథేతి ప్రత్యుక్తే ప్రాప్నోతుభవానిత్యు
క్త్వా ప్రాప్నవానీతిప్రత్యుక్తే ప్రాచీనావీత్యేవమేవ పిత్రాదీనుపవీతీ వి
ష్ణుంచవృత్వా గృహాఙ్గణే పూర్వదిగ్భాగే ఉత్తరావనతేప్రాదేశమా
త్రం చతురశ్రం గోమయోపలిప్తే విశ్వేషాం దేవానాం పాద్యస్థానేఇద
మాసనమితిదర్భాన్నిధాయ ఇదమర్చనమిత్యక్షతైరభ్యర్చ్య తద్దక్షిణతష్షడ
ఙ్గులంవిహాయ తద్దక్షిణతోదక్షిణావనతే ద్వాదశాఙ్గులం వృత్తం గోమయే
నోపలిప్తే ప్రాచీనావీతీ పితృపితామహప్రపితామహానాం పాద్యస్థానే ఇ
దమాసనమితిదర్భాన్నిధాయ తిలైరభ్యర్చ్యోపవీతీ శ్రాద్ధసంరక్షక శ్రీమ
హాష్ణోఃపాద్యస్థానే ఇదమాసనమితి చతురశ్రమణ్డలేదర్భాన్నిధాయాక్షతై
రభ్యర్చ్యగోమయసంయుక్తమాజ్యం విప్రపాదేష్వనులిప్య, విశ్వేభ్యో

దేవేభ్య ఇదం వః పాద్యమిత్యుత్తరమణ్డలే, అముకగోత్రేభ్యోఽముకశర్మభ్యః
పితృపితామహ ప్రపితామహేభ్య ఇదం వః పాద్యమితి దక్షిణమణ్డలే, శ్రా
ద్ధసంరక్షక శ్రీమహావిష్ణవే ఇదం తే పాద్యమిత్యుత్తరమణ్డలే విప్రపాదాన్ ప్ర
క్షాళ్య స్వస్య చ పాదౌ ప్రక్షాళ్య మణ్డలస్యోత్తరత ఆచమ్య విప్రానపి త
త్రైవాచమయ్య, ప్రాచీనావీతీ “ అపహతా అసురాః ” ఇతి పిత్రాది
భుక్తిస్థానే తిలాన్ సికతాశ్చ ప్రకీర్య “ ఉదీరతామవర ” ఇత్యద్భిరవోక్ష్య
“ యజ్ఞేశ్వరో హవ్యసమస్తకవ్యభోక్తావ్యయాత్మా హరిరీశ్వరోఽత్ర। తత్సన్ని
ధానాదపయాన్తు సద్యో రక్షాంస్యశేషాణ్యసురాశ్చ సర్వే ” ఇతి జపిత్వా
సర్వత్ర తిలాన్ ప్రకీర్య పూర్వవదాద్యన్తయోరుదకదానసహితమాసనం ద
త్వావమ్య వస్త్రయజ్ఞోపవీతగన్ధపుష్పాలఙ్కారధూపదీపవర్తుళపవిత్ర ద
క్షిణా దత్వా గోమయాజ్యాభ్యాం చతురశ్రముపలిప్య తత్రాజ్యం నిస్రావ్య
దర్భాన్నిధాయ తదుపరి వామాగ్రాణి కదళీపత్రాణి నిధాయ తేష్వాజ్యం
నిస్రావ్య అన్నపాయససూపాపూపవ్యఞ్జనాదిక్రమేణ దత్వా హుతశేష
మన్నం పిత్రాదిపాత్రేషు దత్వా తదుపరి దర్భాన్నిధాయ విశ్వేదేవపుర
తో దక్షిణం జాన్వాచ్య భగవత్పాద్యజలేన ప్రణవవ్యాహృతిపూర్వయా
గాయత్ర్యాఽన్నం ప్రోక్ష్య “ దేవసవితః ప్రసువ ” ఇతి ప్రదక్షిణమన్నం
పరిషిచ్య హస్తే జలం దత్వా హస్తం గృహీత్వా “ పృథివీ తే పాత్రమ్ ” ఇ
త్యన్నాదికం స్పర్శయిత్వా ఇదం విష్ణురిత్యన్నే ద్విజాఙ్గుష్ఠ నఖాన్యప్రదే
శం నివేశ్య స్వాహావిష్ణో హవ్యం రక్షస్వ అముకగోత్రస్యాముకశర్మణః ప్ర
త్యాబ్దికశ్రాద్ధే విశ్వేదేవా దేవతా ఏతద్వో హవ్యం సవ్యఞ్జనమిత్యాద్యు
క్త్వా యవోదకముత్సృజ్య ప్రాచీనావీతీ పిత్రాదీనాం పురతస్సవ్యం జాన్వా
చ్య “ ఏష తే తత ” ఇతి త్రిభిర్మన్త్రైః పాత్రస్థాన్నవ్యఞ్జనాదీని క్రమేణాభి
మృశ్యాన్నప్రోక్షణాది పూర్వవత్ స్వధావిష్ణో కవ్యం రక్షస్వేత్యాదిభే
దేన సర్వం కృత్వా తిలోదకముత్సృజ్య, ఉపవీతీ విశ్వేదేవవద్విష్ణోశ్చ
కృత్వా, ప్రాచీనావీతీ “ యజ్ఞేశ్వరో హవ్య ” “ ఏకో విష్ణుః ” ఇతి శ్లోక
ద్వయముచ్చార్య, అనేన బ్రాహ్మణభోజనేన భగవాన్విశ్వేదేవరూపీ పి
తృపితామహప్రపితామహరూపీ శ్రాద్ధసంరక్షక శ్రీమహావిష్ణురూపీ భగ
వాన్ జనార్దనః ప్రీయతామితి దర్భేషు తిలాక్షతోదకముత్సృజ్య, భగవతే

సమర్పితేనార్ఘ్యజలేన పరిషేచనం పాద్యజలేనాపోశనంచ కారయిత్వా "ప్రాణేనివిష్టోమృతంజుహోమి" ఇతిపఞ్చభిః ప్రాణాహుతీఃకుర్వాణాన్సమీక్ష్య "బ్రహ్మణిమఆత్మామృతత్వాయ" ఇత్యాత్మానం సమీక్ష్య ప్రణవవ్యాహృతిసహితాంగాయత్రీం మధువాతా ఇతితృచం మధ్వితిత్రిర్జపిత్వా యథాసుఖంజుషధ్వమిత్యుక్త్వా వైష్ణవాన్ రక్షోఘ్నాన్ పిత్ర్యసూక్తాన్ పావమానాదీంశ్చ భవతోభుఞ్జానాన్ యావచ్ఛక్యం శ్రావయిష్య ఇత్యనుజ్ఞాప్య శ్రావయేత్యుక్తే భుఞ్జానానవేక్షమాణ ఉపవీతీపూర్వోక్తమన్త్రాన్ పఠేత్ । భగవన్నివేదితమేవాన్నాదికం దద్యాత్ । భగవతేసమర్పితాన్యాచమనీయార్ఘ్యణీయాదీని భగవదభిషేకజలంచ పానార్థం దద్యాత్ । భుక్తవత్సుద్విజేషు ప్రాచీనావీత్యపేక్షితంపృష్ట్వా పూర్వవద్గాయిత్ర్యాదీన్యక్షన్నమీమదన్తేతిచజపిత్వా సమ్పన్నమిత్యుక్త్వాఽస్తుసమ్పన్నమితిప్రత్యుక్తే తృప్తాఃస్థేత్యుక్త్వా తృప్తాఃస్మ ఇతి ప్రత్యుక్తేపితృదేవయోర్మధ్యే భువంసమ్ప్రోక్ష్య తత్రదర్భాన్ సంస్తీర్య తేషుతిలోదకముత్సృజ్య అన్నవ్యఞ్జనాదికం జలేనాప్లావ్య "యేఅగ్నిదగ్ధాః" ఇతితత్రవికీర్యతదుపరి పూర్వవత్తిలోదకముత్సృజ్యోపవీత్యాచమ్య భగవత్పాద్యజలేనాపోశనం కారయిత్వాచాన్తేషు తామ్బూలందక్షిణాంచదత్వాస్వామినఃఅస్మిన్ దివసే అముకగోత్రమముకశర్మాణం పితరముద్దిశ్యకృతం ప్రత్యాబ్దికశ్రాద్ధం యథాశాస్త్రానుష్ఠితం గయాశ్రాద్ధఫలదమక్షయ్యతృప్తికరంచభూయాదితిభవన్తోఽనుగృహ్ణన్త్వితిప్రార్థ్య తథాస్త్వితిప్రత్యుక్తే అన్నశేషైఃకింక్రియతామితిపృష్ట్వా ఇష్టైస్సహభుజ్యతామితిప్రత్యుక్తేదాతారోనోఽభివర్ధన్తామితిప్రార్థ్య దాతారోవోఽభివర్ధన్తామితి ప్రత్యుక్తే ఓంస్వధేత్యుక్త్వా అస్తుస్వధేతిప్రత్యుక్తే భూమౌకిఞ్చిజ్జలంనిస్రావ్య "స్వాదుషంసదః" ఇత్యాదిజపిత్వా ఉపవీతీ ప్రణమ్యోత్థాయ "అగ్నిరాయుష్మాన్" ఇత్యాదిభిరాశీర్వచనేకృతే "ధన్యావయంభవత్పాదరజఃపూతమిదంగృహమ్ । అనుగ్రహాశ్చయుష్మాభిఃకృతోస్మాసు దయాళుభిః" ఇత్యాద్యుపచారానుక్త్వా, ఉత్తిష్ఠతపితరః, ఉత్తిష్ఠతవిశ్వేదేవాః, ఉత్తిష్ఠవిష్ణో ఇతిదర్భాన్వారబ్ధేన బ్రాహ్మణానుత్థాప్య ప్రస్థాప్య "వాజేవాజే" ఇతిజపిత్వా ఆసీమాన్తమనువ్రజ్య "పత్రశాకాదిదానేన క్లేశితాయూయమీ

దృశౌః। తత్క్లేశజాతం చిత్తేషు విస్మృత్య క్షన్తుమర్హథ॥ మన్త్రహీనం క్రియాహీనం భక్తిహీనం ద్విజోత్తమాః। శ్రాద్ధం సమ్పూర్ణతాం యాతు ప్రసాదాద్భవతాం మమ॥ అద్య మే సఫలం జన్మ భవత్పాదాబ్జవన్దనాత్। అద్య మే వంశజాస్సర్వే యాతా వోఽనుగ్రహాద్దివమ్" ఇత్యుపచారానుక్త్వా ప్రదక్షిణీకృత్యాగత్య ప్రాచీనావీత్యగ్నేర్దక్షిణతో ద్వేధా దర్భాన్ సంస్తీర్య పూర్వదర్భేషు మార్జయన్తాం మమ పితర ఇత్యాదిభిః పశ్చిమదర్భేషు మార్జయన్తాం మమ మాతర ఇత్యాదిభిర్దక్షిణాపవర్గం తిలోదకముత్సృజ్య హుతశేషైర్భుక్తశేషైశ్చాన్నవ్యఞ్జనాదిభిస్తిలమిశ్రైర్ముష్టిప్రమాణం కుక్కుటాణ్డప్రమాణం వా పిణ్డషట్కం కృత్వా పూర్వదర్భేష్వేతత్తేతత తేత్యాదిభిః పశ్చిమదర్భేష్వేతత్తేమాతరిత్యాదిభిః పిణ్డషట్కం దత్వా యే చ త్వామను యాంశ్చ త్వమనుస్వితి చ పిణ్డమూలే దర్భేషు ప్రతిపిణ్డం లేపం నిమృజ్య పూర్వవత్తిలోదకముత్సృజ్య యే చ వోఽత్రేతి పిత్రాదిపిణ్డాన్ యాశ్చ వోఽత్రేతి మాత్రాదిపిణ్డాన్ తే చ వహన్తామితి పిత్రాదిపిణ్డాన్ తాశ్చ వహన్తామితి మాత్రాదిపిణ్డాన్ తృప్యన్తు భవన్త ఇతి పితృపిణ్డాన్ తృప్యన్తు భవత్య ఇతి మాతృపిణ్డాన్ తృప్యత తృప్యత తృప్యతేత్యుభయపిణ్డానుపస్థాయ ఉదకపాత్రం దక్షిణే హస్తే నిధాయ సవ్యేన పాణినాఽపిధాయ తిలమిశ్రేణ తేనోదకేన పుత్రాన్ స్తోత్రానిత్యుభయపిణ్డాన్ పితృతీర్థేన త్రిరప్రదక్షిణం పరిషిచ్య పిణ్డావస్థానపాత్రం హోమాసపాత్రాణి చావాఞ్చి కృత్వా తృప్యత తృప్యత తృప్యతేతి మన్త్రం యావచ్ఛ్వాసమావర్త్య పాత్రాణి ప్రోక్ష్య ద్వన్ద్వముత్తానాని కృత్వా పిణ్డకరణశిష్టం గ్రాసమాత్రమన్నం పాత్రే నిక్షిప్యామృతం జుహోమి బ్రహ్మణి ఆత్మామృతత్వాయేతి ప్రాశ్య ఉపవీత్యాచమ్య మధ్యమపిణ్డాపత్నీపత్నీభ్యాం పత్నీభ్యో వా విభజ్య ప్రతిభార్యం మన్త్రమావర్త్య జ్యేష్ఠక్రమేణ దద్యాత్, తాః స్వం స్వం భాగం ప్రాశ్నీయుః। అక్షతయోన్యై గతరక్తాయై రజస్వలాయై గర్భిణ్యై వన్ధ్యాయై స్వైరిణ్యై చ మధ్యమపిణ్డం న దద్యాత్। ప్రసూతాయై పత్న్యై షణ్మాసం న దద్యాత్। పత్న్యభావే జలే ప్రక్షిపేత్। తత ఆచమ్య స్వశేషభూతేన మయేతి గద్యం పద్యం వాఽనుసన్ధాయ భగవదర్పణం కుర్యాత్.

ఇతి ప్రయోగదర్పణే షోడశఖణ్డః.

మాతృశ్రాద్ధేతు "ఆయాతపితరః" ఇతి పితౄనావాహయేత్, "యస్మైమాతా" ఇత్యాదిభిః పిత్రాదిభ్యోజుహుయాన్మాత్రాదీన్ వృణుయాత్ "ఏషతేమాతః" ఇత్యాదిభిరన్నాభిమర్శనం పిత్రాదీనాం మాత్రాదీనాంచ పిణ్డప్రదానం కుర్యాత్। పితృవ్యశ్రాద్ధే పితృవ్యపితామహప్రపితామహాన్వృణుయాత్పితుః పిత్రాదీనావాహయేత్పితుః పిత్రాదిభ్యోజుహుయాత్। జ్యేష్ఠభ్రాతృశ్రాద్ధే జ్యేష్ఠభ్రాతృ పితృపితామహాన్వృణుయాత్, భార్యాశ్రాద్ధే భార్యామాతృపితామహ్యర్థే వృణుయాత్, ఉభయత్ర పిత్రాదిభ్యోజుహుయాత్। భర్తృశ్రాద్ధే భర్తృ తత్పితృపితామహాన్వృణుయాత్ "యస్మైభర్తుర్మాతా" ఇతిజుహుయాత్। మాతామహశ్రాద్ధే మాతామహమాతుః పితామహమాతుః ప్రపితామహాన్వృణుయాత్ "యస్మైమాతుర్మాతా" ఇతిజుహుయాత్। యోయోజీవతి తం తం విహాయ వరణాదికుర్యాత్। యేభ్యోజుహోతి తేభ్యస్తత్పత్నీభ్యశ్చ పిణ్డప్రదానం కుర్యాత్। కనిష్ఠభ్రాతృ భగినీపుత్ర మాతులాచార్యాదీనాం శ్రాద్ధం సఙ్కల్పవిధానేన। భ్రాత్రర్థే భగిన్యర్థే ఇత్యేకోద్దిష్టమ్, ఆవాహనహోమ వికిర పిణ్డప్రదానవర్జం కుర్యాత్। ఏకముద్దిశ్యక్రియమాణమేకోద్దిష్టమ్, త్రీనుద్దిశ్యక్రియమాణం పార్వణమ్। తయోరేకస్మిన్దినే సంయోగే పూర్వం పార్వణం కృత్వా పశ్చాదేకోద్దిష్టం కుర్యాత్। మాతాపిత్రోశ్శ్రాద్ధసంయోగే పూర్వం పితుశ్శ్రాద్ధం కృత్వా పశ్చాన్మాతుశ్శ్రాద్ధం కుర్యాత్। దార్శికాబ్దికయోర్యోగే పూర్వమాబ్దికం కృత్వా పశ్చాద్దార్శికం కుర్యాత్। సోదకుమ్భమాసికయోర్దర్శసఙ్క్రాన్త్యోర్గ్రహోపరాగయోశ్చయోగే సోదకుమ్భదార్శికే హిత్వా మాసికసఙ్క్రాన్త్యుపరాగశ్రాద్ధానికుర్యాత్। దార్శిక మాసికయోర్దార్శిక సోదకుమ్భయోర్దార్శికాబ్దికయో రాబ్దిక సఙ్క్రాన్త్యోరాబ్దికోపరాగయోర్యోగే శ్రాద్ధద్వయమపి కుర్యాత్। అతోఽన్యేషాం యోగే దేవతాభేదే నిమిత్తభేదేవా శ్రాద్ధద్వయం కుర్యాత్। పాకారమ్భాత్పరం కర్తుః మరణాత్పరం భోక్తుశ్చాఘసమ్భవేఽపి శ్రాద్ధం కుర్యాత్, అఘీ శ్రాద్ధపదార్థం నస్పృశేత్, అఘరహితేన పరివేషణం కారయేత్, భోజనానన్తరం గృహాన్తరాదాహృతేనోదకేనాచామేత్। పాకారమ్భాత్పూర్వమపి

తస్మిన్దినేజననేమరణేవా ఆసన్నే నిరవకాశశ్రాద్ధేచ ప్రాప్తే మదీయ
మిదం వస్తుజాతం పిత్రర్థమితి నిర్దిశ్య అఘరహితస్యహస్తేదర్భం ప్రదాయ
తేనసఙ్కల్పవిధానే నోపవీతినాశ్రాద్ధం కారయేత్స్వయం తత్ర ప్రాచీ
నావీతముపవీతంచకుర్యాత్ । అత్యన్తాశక్తావప్యేవంకారయేత్ । ఏకోద్ది
ష్టేసపిణ్డీకరణేచ నిమిత్తస్య షోడశైకోద్దిష్టనిమన్త్రితనిమిత్తానాం మధ్యేఏ
కస్యద్వయోర్బహూనాంవా భోజనవేళాయాంవమనేజాతే పాత్రముద్ధృ
త్యశుద్ధింకృత్వా పూర్వంస్థాపితేఽగ్నౌ ప్రేతమావాహ్య ఆసనాదిభిరభ్య
ర్చ్య ప్రాణాయస్వాహేత్యాదిభిఃపఞ్చాన్నాహుతీ ర్యమాయసోమమితి
మన్త్రేణద్వాత్రింశదన్నాహుతీస్తావతీరాజ్యాహుతీశ్చహుత్వా బ్రాహ్మ
ణానాం తామ్బూలదక్షిణాదికం దత్వోద్వాస్య తస్మిన్దినేఉపోష్య పరే
ద్యురేకోద్దిష్టం సాపిణ్డ్యం షోడశంనా పునఃకుర్యాత్ । సాపిణ్డ్యాదిపార్వ
ణశ్రాద్ధేపిత్రర్థం నిమన్త్రితస్య వమనేతస్మిన్దినే ఉపోష్య పరేద్యుఃపున
శ్శ్రాద్ధంకుర్యాత్ । భ్రాత్రాద్యేకోద్దిష్టశ్రాద్ధేప్యేవమ్ । పితామహ
స్యవమనేపాత్రముద్ధృత్య శుద్ధింకృత్వా పూర్వంస్థాపితేఽగ్నావముకగో
త్రమముకశర్మాణం పితామహ మావాహయామీత్యావాహ్యాముకగోత్ర
స్యాముకశర్మణఃపితామహస్యేదమాసనమిత్యాసనాదిభిరభ్యర్చ్య ప్రాణా
యస్వాహేత్యాదిభిఃపఞ్చాన్నాహుతీర్హుత్వా అముకగోత్రాయాముకశ
ర్మణే పితామహాయస్వాహేతి ద్వాత్రింశదన్నాహుతీర్జుహుయాత్ । ప్ర
పితామహస్య వమనేతు తమావాహ్య తస్మైపూర్వవజ్జుహుయాత్ । పితృ
వ్యాదిశ్రాద్ధేప్యేవమూహ్యమ్ । పిత్రాదీనాం త్రయాణామప్యేకపవని
మన్త్రితశ్చేత్తస్య వమనే పునశ్శ్రాద్ధంకుర్యాత్ । పిణ్డప్రదానాత్పూర్వ
మగ్నినాశే తస్మిన్దినే ఉపోష్య పరేద్యుఃపునశ్శ్రాద్ధంకుర్యాత్ । భుఞ్జా
నానాం మధ్యేద్వయోర్భోజనపాత్రయోరన్నోదకాది సంసర్గేణోచ్ఛి
ష్టితావుభౌభోజనాద్విరమేతామ్, కర్తాఉపోష్య పరేద్యుఃపునశ్శ్రాద్ధం
కుర్యాత్ । అన్యతరోచ్ఛిష్టాభావే తముచ్ఛిష్టపాత్రం నిస్సృత్యగోమయేనో
పలిప్యాన్యపాత్రం నిధాయ తస్మిన్నన్నాదికం పరివిష్యతత్పరిషేచయిత్వా
భోజయేత్ । హస్తస్యోచ్ఛిష్టితం ప్రక్షాళయేత్ । అన్యోన్యగాత్రసంస్ప
ర్శేపాత్రస్థమన్నంభుక్త్వా అష్టశతంగాయత్రీజపంకుర్యాత్ । భుక్తిమధ్యే

దీపనాశే సూర్యం ధ్యాయన్తః పాణిభ్యాం భాజనపాత్రం గృహ్ణన్తః పునర్దీపే ప్రజ్వలితే భోజనపాత్రస్థమేవాన్నం భుఞ్జీరన్ । విభక్తేష్వపి భ్రాతృషు ప్రథమాబ్దికపర్యన్తం జ్యేష్ఠపుత్ర ఏవ కుర్యాత్తదూర్ధ్వం సర్వేఽపి పృథక్పృథక్కుర్యుః । అవిభక్తా అపి భిన్నస్థానగతాశ్చేత్ప్రత్యాబ్దికదార్శాదికం పృథక్పృథక్కుర్యుః । ఏవం నిత్యం నైమిత్తికం చ శ్రాద్ధం యథాశక్తి కుర్యాత్ । తేన ప్రీతాః పితరః పశుపుత్రాదికాన్ భోగాన్ ప్రయచ్ఛన్తి, అకరణే పశుపుత్రాదిహీనో భవత్వితి శపన్తి, సర్వేఽపి నిన్దన్తి, శరీరాన్తే బహూన్నరకాననుభూయ బహుజన్మసు చణ్డాలో భవతి .

పితుస్సాపిణ్డ్య మాసికాబ్దికాదిషు తత్తద్విశ్వేదేవార్థే ద్వౌ విప్రౌ పిత్రర్థే షట్ త్రీన్వా పితామహార్థమేవం ప్రపితామహార్థమేవం విష్ణ్వర్థమేకమేవమష్టౌ దశ ద్వాదశ వా బ్రాహ్మణాన్వృణుయాత్ । అథవా "శ్రాద్ధం న విస్తరేత్ప్రాజ్ఞః" ఇతి వచనాద్విశ్వేదేవార్థే ద్వౌ పిత్రాద్యర్థమేకైకం విష్ణ్వర్థమేకమేవం షడ్బ్రాహ్మణాన్వృణుయాత్ । ద్రవ్యస్య బ్రాహ్మణస్య వాలాభే విశ్వేదేవార్థమేకం పితృపితామహప్రపితామహార్థమేకం విష్ణ్వర్థమేకమేవం త్రీన్బ్రాహ్మణాన్వృణుయాత్ । విష్ణ్వర్థే విశ్వేదేవార్థే వా ద్రవ్యస్య బ్రాహ్మణస్య వాలాభే దేవతాసన్నిధౌ పాత్రం పాత్రద్వయం వా నిధాయ తస్మిన్నన్నవ్యఞ్జనాదికం నిధాయ శ్రాద్ధాన్తే తదన్నమగ్నౌ ప్రక్షిపేద్బ్రహ్మచారిణే వా దద్యాత్ । నిమన్త్రణానన్తరం విశిష్టో బ్రాహ్మణ ఆగతశ్చేత్తాననుజ్ఞాప్య తైస్సహ తం చ భోజయేత్ । ప్రవాసే అగత్యభావే ఆపత్సు వా మాసికాబ్దికదర్శశ్రాద్ధవ్యతిరిక్తశ్రాద్ధం తీర్థశ్రాద్ధం చామేన కుర్యాత్ .

ఆమరూపేణ శ్రాద్ధం కరిష్య ఇతి సఙ్కల్ప్య వరణ పాదప్రక్షాళన గన్ధదానాది కృత్వా బ్రాహ్మణానాం పురతస్తణ్డుల శాక దధి క్షీర ఘృతాదికం నిధాయ అనేనామశ్రాద్ధేన భగవాన్ జనార్దనః ప్రీయతామితి తిలోదకముత్సృజ్య తామ్బూలం దక్షిణాం చ దద్యాత్ । ఏవమేవ హిరణ్యశ్రాద్ధమ్, తణ్డులాదిస్థానే హిరణ్యం నిదధ్యాత్ । అథవా పిణ్డప్రదానరూపేణ శ్రాద్ధం కరిష్య ఇతి సఙ్కల్ప్య మార్జయన్తాం మమ పితర ఇత్యాదిభిః పిణ్డప్రదానం కుర్యాత్ । అథవా ఫలైర్మూలైర్వా కుర్యాత్ । అథవా ఉదకుమ్భరూపేణ శ్రాద్ధం కరిష్య ఇతి సఙ్కల్ప్య వరణాదికృత్వా జలపూర్ణాన్ కుమ్భాన్ సదక్షి

ణానమూచానేభ్యోదద్యాత్। అథవా శ్రాద్ధం మన్త్రరూపేణ కరిష్యఇతి సఙ్కల్ప్య దక్షిణాముఖస్సవ్యం జాన్వాచ్య శ్రాద్ధమన్త్రానధీయీత। అథవా తిలతర్పణరూపేణ శ్రాద్ధం కరిష్యఇతి సఙ్కల్ప్య పిత్రాదీంస్తర్పయేత్ । అథవా ఉపవాసరూపేణ శ్రాద్ధం కరిష్యఇతిసఙ్కల్ప్యోపవసేత్.

దర్శాదావపరాహ్ణేఽముకగోత్రాణామముకశర్మణాం పితృపితామహప్రపితామహానాం సపత్నీకానామ్, అకగోత్రాణామముకశర్మణాం మాతామహమాతుఃపితామహ మాతుఃప్రపితామహానాం సపత్నీకానాముభయవంశపితౄణాం దర్శాది శ్రాద్ధం తిలతర్పణరూపేణ కరిష్యఇతిసఙ్కల్ప్య దేవ్స్వధాదక్షిణాగ్రాన్దర్భాన్సంస్తీర్య పూర్వదర్భేషు "ఆయాతపితరః" ఇతిసపత్నీకాన్ పిత్రాదీనావాహ్య "సకృదాచ్ఛిన్నమ్" ఇతిదర్భాసనార్థం దత్వా తిలైరభ్యర్చ్య "ఊర్జంవహన్తీః" ఇతి తిలోదకముత్సృజ్య, పశ్చిమదర్భేషు "ఆయాతమాతుఃపితరః" ఇతిసపత్నీకాన్ మాతామహానావాహ్య పూర్వవదాసనం దత్వాభ్యర్చ్య తిలోదకముత్సృజ్య, "ఉదీరతామ్ - అఙ్గిరసః - ఆయన్తు" ఇతి ప్రతిమన్త్రమముకగోత్రానముకశర్మణఃపితౄన్ స్వధానమస్తర్పయామీతి త్రిస్త్రిస్తర్పయిత్వా "ఊర్జంవహన్తీః - పితృభ్యస్స్వధాభిభ్యః - యేచేహపితరః" ఇతిత్రిభిః పితామహాన్, "మధువాతా - మధునక్తమ్ - మధుమాన్" ఇతిత్రిభిఃప్రపితామహాంశ్చ పూర్వవత్తర్పయిత్వా, అముకగోత్రాఽముక నామ్నీర్మాతౄస్స్వధానమస్తర్పయామీత్యాదిభిఃమాతృపితామహీ ప్రపితామహీశ్చ మన్త్రవర్జం త్రిస్తర్పయిత్వా, జ్ఞాతీన్ జ్ఞాతిపత్నీశ్చ తర్పయిత్వా, పశ్చిమదర్భేషు పూర్వోక్తమన్త్రైర్మాతామహాన్ మాతుఃపితామహాన్ మాతుఃప్రపితామహాంశ్చ పూర్వవత్తర్పయిత్వా, మాతామహీమాతుఃపితామహీమాతుఃప్రపితామహీశ్చ మాత్రాదివన్మన్త్రవర్జంతర్పయిత్వా, పితృవంశ్యామాతృవంశ్యాయేచాన్యే మత్తఉదకమర్హన్తి తాన్స్వధానమస్తర్పయామీత్యుభయ దర్భేషు త్రిస్తర్పయిత్వా "ఊర్జంవహన్తీః" ఇత్యఞ్జలినోదకం త్రిః ప్రదక్షిణీకృత్య తృప్యతేతి త్రిస్తర్పయిత్వోత్థాయాంజలింబద్ధ్వా దక్షిణాభిముఖస్తృప్యధ్వమితిత్రిరుక్త్వా "నమోవఃపితరః" ఇత్యాది "వసిష్ఠాభూయాసమ్" ఇత్యన్తైర్నోపస్థాయ "యేషాం పితానచ

భ్రాతానబన్ధుర్న చగోత్రిణః । తేతృప్తిమఖిలాయాంతు మయోత్సృష్టైః కుశైస్తిలైః ॥ " ఇతిదర్భాఖానన్యత్రత్యక్త్వా ఉపవీత్యాచమ్య " యేకేచాస్మత్కులెజాతాఅపుత్రాగోత్రజామృతాః । తేగృహ్ణన్తుమయాదత్తంవస్త్రనిష్పీడనోదకమ్ ॥ " ఇతిస్నానవస్త్రం చతుర్గుణీకృత్య నివీతీరెనిష్పీడ్య తద్వస్త్రంవామప్రకోష్ఠె నిక్షిప్యోపవీతీ ద్విరాచామెత్ । పక్షైకస్యతర్పణస్య సప్తాష్టవా తిలాగ్రాహ్యాః । పిత్రాదీనామాబ్దికం ప్రత్యాబ్దికంవా యానుద్దిశ్యకృతం తానుద్దిశ్య పరేద్యుస్తర్పయేత్ । దర్శశ్రాద్ధె తస్మిన్నేవదినే శ్రాద్ధాత్పూర్వమెవ తర్పయేత్, తీర్థశ్రాద్ధె హిరణ్యశ్రాద్ధెచ శ్రాద్ధాత్పరమ్, మహాలయేపరేద్యుః .

బ్రహ్మమెధాదీనాం ప్రయోగో యథామతి సీతారామప్రేరితేన మయాకృతః, తస్మాదిదం ప్రయోగదర్పణం సమ్యగ్వీక్ష్య అత్రానుక్తదురుక్తాదీన్ ధర్మశాస్త్రప్రవీణాస్సన్తస్సంశోధయన్తు, అనేన ప్రయోగదర్పణెన భగవాన్ప్రియతాం సీతారామః .

ఇతిప్రయోగదర్పణే సప్తదశఃఖణ్డః.

శ్రీమన్నైధ్రువ కాశ్యప కులకలశ పయోరాశి

రాకానిశాకరాయమాణ వీరరాఘవసూరివిరచి

తం ప్రయోగదర్పణం సమ్పూర్ణమ్ .

